În colecția „Meridiane“ au apărut:

F. M. Dostoievski
NOPȚI ALBE

★

Branislav Nușici
ANII DE ȘCOALĂ

★

Martin Andersen-Nexö
BILETUL DE LOTERIE

★

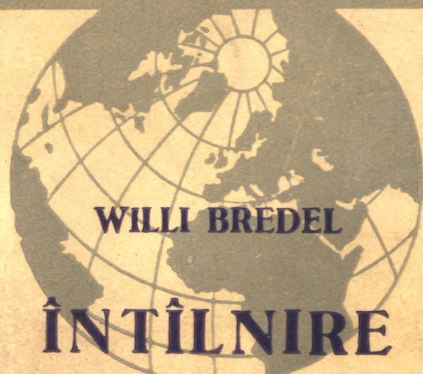
Krishan Chandar
CÎND VORBESC STATUILE

Lei 1,50

WILLI BREDEL ★ ÎNTÎLNIRE PE VOLGA

Meridiane

WILLI BREDEL

ÎNTÎLNIRE PE VOLGA

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Clubul cărții digitale 2023

Ing. Mușat
Buc. 1957

Meridiane

WILLI BREDEL

ÎNTÎLNIRE PE VOLGA

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

Din volumul :
Willi Bredel
VOM EBRO ZUR WOLGA
Drei Begegnungen
Aufbau — Verlag Berlin
1956

CUVINT INAINTE

Willi Bredel își intitulează lucrarea de față, apărută încă din 1943, in „Editura in limbi străine" de la Moscova, povestire. Citind însă, „Intilnire pe Volga" iți dai seama că ai de fapt de-a face cu un veritabil material publicistic, cu un reportaj literar scris cu vervă gazetărească, sub impresia directă a unor evenimente covîrșitoare. Willi Bredel a scris acest reportaj cu 13 ani in urmă, sub inriurirea epopeii de la Stalingrad; cetitorul, însă, va urmări fiecare rînd cu interes și pasiune ca și cum problemele ridicate de autor in acest reportaj ar face parte din preocupările sale de azi. Lucrarea lui Willi Bredel constituie o nouă infirmare a celor care socotesc reportajul ca un gen literar minor, a cărui valoare constă în mod exclusiv în actualitatea sa. El demonstrează prin exemplul de față că reportajul poate fi totodată și un gen literar de certă valoare artistică, care se situează cu demnitate alături de celelalte genuri ale literaturii.

Willi Bredel nu este un autor necunoscut publicului nostru. Totuşi cîteva date biografice, chiar cu riscul de a repeta lucruri ştiute, vor fi poate concludente pentru o mai bună înţelegere a lucrării de faţă.

Născut în 1901, Willi Bredel, fostul muncitor din portul Hamburg, devine scriitor sub influenţa şi cu sprijinul partidului clasei muncitoare. In 1934, este silit să emigreze în Uniunea Sovietică unde, împreună cu alţi scriitori germani de vază, ţine sus steagul literaturii democratice şi progresiste germane. In timpul războiului împotriva fascismului, Willi Bredel îşi face datoria în primele rînduri ale frontului antihitlerist. Cînd Feldmareşalul Paulus se declară învins, Willi Bredel se află şi el la Stalingrad. După prăbuşirea fascismului, el se reîntoarce în patrie unde participă din plin la reconstrucţia ţării. Multe dintre lucrările sale literare ca trilogia „Verwandte und Bekannte" (Rude şi prieteni), reportajul „50 Tage" (50 de zile) sau biografia lui Thaelmann sînt cunoscute pînă dincolo de graniţele Republicii Democrate Germane.

In „Intîlnire pe Volga", Willi Bredel apare ca un scriitor autentic, la care ideologia clasei muncitoare se îmbină cu un nețărmurit devotament faţă de poporul său, faţă de patria sa. In zilele grele ale războiului antifascist, germanul Willi Bredel îşi dă seama că pentru poporul şi patria sa nu există problemă mai vitală ca înfrîngerea militară a fascismului.

In „Intîlnire pe Volga", autorul ne prezintă un aspect tipic al descompunerii morale şi al putreziciunii sistemului hitlerist. In epilogul povestirii sale, Willi Bredel ne vorbeşte despre împrejurările în care l-a cunoscut pe „reporterul special" Hanns Ulrich Otzhausen, personajul principal al cărţii. Dacă Hanns Ulrich Otzhausen, pe care ni-l prezintă Bredel în „Intîlnire pe Volga", este sau nu una şi aceeaşi persoană cu corespondentul de presă pe care autorul l-a întîlnit personal la Stalingrad, n-are nici o importanţă, deşi faptul acesta contribuie la autenticitatea povestirii; important e însă că prin acest personaj, Bredel ne înfăţişează cu o veridicitate şi plasticitate rară pe toţi acei Otzhauseni, care, într-un fel sau altul, au constituit osatura intelectuală a regimului hitlerist.

Hanns Ulrich Otzhausen este un gazetar burghez. Formaţia lui intelectuală şi morală se datoreşte atît atmosferei de ură şovină şi naţionalism barbar al şcolii şi instituţiilor în care a crescut şi a fost educat, cît şi mediului corupt al presei venale din care face parte.

Din această ambianţă a rezultat licheaua oportunistă, coruptă, laşă şi şovină, care s-a grăbit să intre în solda fascismului.

Hanns Ulrich Otzhausen este un tip fără scrupule, cu toate că, în felul lui, are anumite concepţii şi convingeri. Crede, de pildă în victoria hitlerismului, pentru că o asemenea convingere corespunde cu interesele sale şi nici chiar în cele mai grele momente ale încercuirii de la Stalingrad, cînd toţi cei din jurul său îşi dau seama că bătălia este pierdută, Otzhausen n-are curajul să recunoască acest lucru. El nu e în stare să privească realitatea în faţă, el încă mai speră în minuni, în geniul führerului şi îşi face tot felul de iluzii.

Otzhausen se află în punga de la Stalingrad. In jurul lui domneşte haosul şi demoralizarea, hrana zilnică

a soldaților germani a ajuns la 100 grame pîine pe zi; morții, răniții și transfugii se numără cu miile; dar el continuă să scrie și să vorbească, cîteodată chiar cu „convingere" și „entuziasm", de eroismul și invincibilitatea armatei germane. Otzhausen participă la o tragedie fără seamăn a regimului pe care-l servește, dar el nu vede lucrul acesta, pentru că în creierul lui strîmt propriile-i dorințe și nu faptele din jur sînt considerate realități. El personal n-o duce prea rău, mănîncă bine și bea vîrtos din „rezervele" de vinuri alese pe care și le-au făcut anumiți ofițeri și e încartiruit destul de departe de liniile de luptă, pentru a se simți în deplină siguranță. Și poate că tocmai din aceste motive atunci cînd inevitabilul, prăbușirea totală a frontului de la Stalingrad, e un fapt consumat, Hanns Ulrich Otzhausen se prăbușește și el.

Din corespondentul de război arogant și încrezut, din fiecarul și demagogul naționalist nu rămîne decît un hoit de carne umflată și buhăită care, aidoma unei rîme, se ascunde în adîncul pămîntului.

Descoperit și readus la lumină, Hanns Ulrich Otzhausen devine dintr-o dată foarte mic, lamentabil de mic. Își aduce dintr-o dată aminte că a lucrat cîndva la un ziar democratic, unde a avut colegi și prieteni evrei, pe care i-a ajutat din răsputeri. Hitlerist a devenit prin forța împrejurărilor și nu din convingere, iar pe front n-a făcut altceva decît să scrie simple articole de ziar.

„Intîlnire pe Volga" numără doar cîteva zeci de pagini și totuși autorul lucrării a reușit să ne zugrăvească o frescă sugestivă și convingătoare a realităților din spatele frontului inamic și mai cu seamă din rîndurile trupelor germane încercuite la Stalingrad.

Bătălia istorică de la Stalingrad a inspirat pe mulți scriitori și poeți. In nenumărate limbi a fost cîntat eroismul ostașilor sovietici cărora li se datorește victoria de la Stalingrad. Cauzele prăbușirii armatelor germane de la Stalingrad au fost și încă mai sînt cercetate de specialiștii militari burghezi. Tema Stalingradului va inspira încă mulți ani și chiar multe decenii pe mînuitorii condeiului și pe specialiștii militari. Stalingradul constituie un subiect istoric inepuizabil. Și totuși în noianul imens al literaturii inspirate de evenimentele de la Stalingrad, povestirea lui Willi Bredel, „Intîlnire pe Volga", continuă să fie deosebit de valoroasă și de mare actualitate. Cu atît mai mult că astăzi, numai la 13 ani de la capitularea de la Stalingrad, în Germania de Vest, forțele care au dezlănțuit ultimul război mondial se pregătesc febril pentru a tîrî omenirea într-un nou cataclism și mai groaznic.

Nu este un secret pentru nimeni că în instituțiile guvernamentale vestgermane și, mai ales, în noua armată din Germania Occidentală, funcțiile cele mai importante sînt deținute de foștii oameni de încredere ai regimului fascist; după cum se știe, în vestul Germaniei a ieșit la iveală și o întreagă literatură militaristă, care merge pînă într-acolo încît tinde să reabiliteze pînă și pe Hitler, justificîndu-i toate acțiunile. In acest climat, gazetarii de teapa lui Hanns Ulrich Otzhausen se simt în elementul lor, văd noi posibilități de parvenire și

socotesc că a venit momentul să slujească din nou şi din ce în ce mai pe faţă aceeaşi cauză mîrşavă pe care au servit-o şi în perioada fascismului.

In asemenea împrejurări, povestirea lui Willi Bredel depăşeşte ca importanţă valoarea sa strict literară şi devine un puternic şi convingător avertisment.

ERNST BREITENSTEIN

Lui ERICH WEINERT,
prietenului şi tovarăşului de luptă

PARTEA ÎNTÎIA

Hanns Ulrich Otzhausen completă următoarele date personale:

Vîrsta: 47 ani.

Domiciliul: Wiesbaden, strada Capuţinilor 3.

Profesiunea: redactor-şef.

Starea civilă: necăsătorit.

Studii: şcoala primară, liceul.

Originea socială: tatăl, funcţionar la căile ferate.

Apartenenţa politică: membru al partidului naţional-socialist (prin constrîngere, înainte democrat).

Gradul militar: Corespondent de război Z.

Unitatea: Compania de propagandă, Corpul VI Armată.

Era în Rusia din august 1942, dar întotdeauna — aşa spunea — la servicii din spatele frontului. Deşi scrisese atîtea despre război, nu luase totuşi parte la nici o luptă, la nici un asalt împo-

triva vreunui oraş. Abia în al patrulea an de război avea să afle şi el ce-i războiul, şi asta aşa de temeinic şi de la o distanţă aşa de mică, încît avea să-i piară pofta de acel „rai ostăşesc din umbra săbiilor“ şi pentru o bună bucată de vreme avea să uite pînă şi de reportaje.

Toate acestea au început — după propriile lui declaraţii — la 22 noiembrie 1942, cîteva zile după sosirea lui la Kalaci pe Don.

I

În ziua aceea de noiembrie, rece şi ceţoasă, ziuă care avea să aibă urmări fatale nu numai pentru el ci şi pentru o întreagă armată germană, soarta lui Otzhausen atîrna de direcţia în care avea s-o ia la fugă; la dreapta ori la stînga. Se afla într-o casă în care se instalase statul-major al unei divizii. Ruşii rupseseră frontul la nord şi fel de fel zvonuri îngrozitoare porniseră înaintea acelei avalanşe care mătura tot ce găsea în cale. Se spunea că mari unităţi din armata romînă ar fi depus armele şi că tancurile ruseşti ar înainta dinspre apus către Don. Rămăşiţe din trupele decimate, rătăcite de unităţile lor, se scurgeau noaptea prin oraş. Otzhausen, care nu mai trecuse prin asemenea clipe, se răsti enervat la cîţiva ofiţeri de stat-major, cerîndu-le să ia măsurile necesare, dezordinea fiind într-adevăr nemaipomenită. Un maior de

la Secţia I-a, pe nume Kelling, cu faţa roşie, vînătă şi umflată, se întoarse spre el şi, măsurîndu-l din cap pînă-n picioare, începu să răcnească:

— Ia ascultă, mîzgălitor de hîrtie cu pretenţii de ofiţer! Nu-ţi vîrî nasul unde nu-ţi fierbe oala! Ai înţeles?

— Doamne dumnezeule! E beat mort!...

Cît fusese noaptea de mare, toţi ofiţerii de stat-major băuseră. Telefonau şi beau, înjurau şi beau, studiau hărţi şi beau. Iar afară se revărsau neîncetat valurile trupelor în debandadă, într-o larmă asurzitoare de strigăte şi de înjurături.

Începuse să se crape de ziuă cînd generalul intră şi el în încăperea aceea, cu gulerul mantalei ridicat şi cu casca de oţel pe cap. La comanda „drepţi!“, uitînd şi de hîrtii şi de hărţi şi de paharele lor de coniac, ofiţerii rămaseră ţepeni ca lumînarea, cu ochii ţintă la înaltul lor comandant. Otzhausen nu văzuse încă niciodată un general purtînd cască de oţel. Generalul de brigadă Lindemann îşi strînse buzele-i subţiri, se uită cu atenţie în jur şi ieşi din cameră fără să scoată nici o vorbă.

— Ce-i cu ăsta? auzi Otzhausen şoptindu-se în spatele lui. Tare mai face pe grozavul!... Ce n-aş da să aflu şi eu ce vrea!

Un nor dezgustător de fum de ţigară şi de pipă, amestecat cu fumul ce ieşea din sobă şi cu mirosul de alcool, îi pricinuia un fel de toro-

pea lă căreia nu i se putea sustrage. Să ațipească puțin? Nici gînd. Trebuia să fie gata de plecare în orice moment. Așadar, afară la aer curat! Otzhausen șovăia însă, căci afară era umed și rece, mai cu seamă acuma, spre revărsatul zorilor. Și-apoi, trupele care se retrăgeau în grabă mare nu ofereau un spectacol plăcut, și era și destul de primejdios, căci șoferii mînau ca turbații, cuprinși de-o adevărată frenezie parcă. La marginea orașului, doi soldați fuseseră chiar în seara aceea zvîrliți la pămînt și striviți de șenilele blindatelor care treceau în goană sălbatică.

Locotenentul Piehling, un ofițer de legătură care, după cum putuse constata Otzhausen, se deosebea pînă și în ceasul acela de ceilalți ofițeri prin ținuta lui îngrijită, veni cu noutăți. Se uită, zîmbind a mirare, la fețele congestionate de băutură ale ofițerilor și la talmeș-balmeșul acela de hîrtii, de hărți și de sticle de vin și de coniac goale sau numai pe jumătate goale, de pe mese și de pe dușumea. Simpatic tînăr! Otzhausen îl privi cu multă bunăvoință. Un ofițer exact așa cum scrie la carte! Fiu de funcționar, sau chiar de ofițer poate, Otzhausen nu-și aducea bine aminte. A, da, jurist, studiase dreptul la Jena, de asta-și amintea... Cîtă stăpînire de sine! Și așa de tînăr...

Otzhausen se apropie de locotenent.

— Vești bune, domnule locotenent? Situația e cam neplăcută pentru moment, nu-i așa? Se pare c-am avut cîteva eșecuri... neprevăzute, nu-i așa?

— O, domnule corespondent, lucruri cu totul inevitabile într-un război!

Locotenentul vorbea puțin fornăit, dar calm, fără urmă de nervozitate; ochii lui limpezi clipeau ștrengărește, parcă ar fi fost vorba de-un rămășag sau de-o șaradă plină de haz.

— Și unde-i vom putea opri acum din nou?

— De, cine-ar putea ști, domnule corespondent! După mine, afacerea asta nu-i nici pe jumătate așa de gravă după cum s-ar părea. Judecă și dumneata; la Stalingrad rușii sînt pe ducă, de aceea au și pornit o manevră de diversiune. Vor să ne silească să retragem cîteva unități de pe frontul Stalingradului. Asta-i tot. Dar se înșală. Noi nu renunțăm la Stalingrad!

— Așa trebuie să fie! Cu siguranță c-așa trebuie să fie! Numai că... retragerea asta așa de precipitată! E adevărat c-a fost rupt frontul?

— Romînii s-au purtat ca niște porci, domnule corespondent. E drept că erau încercuiți și supuși unui bombardament nebun. Dar să capituleze? În cap cu generalul și cu ofițerii? Cine să se fi gîndit la una ca asta! Ne-am ales însă c-o experiență în plus.

După această convorbire, datorită căreia îi mai venise inima la loc, Otzhausen îndrăzni, în sfîrșit, să-și îngăduie o oră de somn, nu înainte, bineînțeles, de-a fi golit un pahar mare de co-

niac. Peste puţină vreme dormea tun, sforăind, greu şi fără de vise.

Dar deodată, sări speriat în picioare şi căscă ochii mari. Ce era cu tancurile ruseşti ?

Adevărat ! Din toate părţile ţipete nebune ! Auzi desluşit: „Tancuri ruseşti ! Tancuri ruseşti !"

Şi el ? Singur în odaie ! Nu mai era acolo nici un ofiţer... „Doamne dumnezeule !" atît mai putu îngăima Otzhausen năpustindu-se pe uşă afară. Era ziuă de-a binelea şi se trăgeau focuri. De undeva se auzea ţăcănitul unei mitraliere. Soldaţii fugeau pe străzi în goană sălbatică. Otzhausen văzu trei soldaţi părăsindu-şi tancurile şi rupînd-o la fugă... „Doamne dumnezeule !" Dar ce se întîmplase ? Unde era statul-major ? Unde erau ofiţerii ? Il lăsaseră pur şi simplu să doarmă ! „Doamne dumnezeule... doamne dumnezeule !"

Un vuiet îngrozitor. Canonadă în toată regula. Aproape, din ce în ce mai aproape... Incotro s-apuce ? Incotro ? Soldaţii alergau în cruciş şi-n curmeziş, care spre stînga, care spre dreapta... Incotro deci ?

Otzhausen chibzui cîteva clipe.

...La dreapta ori la stînga ? Incotro fugeau cei mai mulţi ?

Şi începu să alerge la întîmplare, spre dreapta, de-a lungul şoselei, pe lîngă sănii părăsite, cai morţi, tancuri înzăpezite şi tunuri fără chesoane.

II

Otzhausen aştepta de cîteva zile la Gumrak, o staţie mică înainte de Stalingrad, să fie primit de comandantul armatei încercuite. Intrevederea îi fusese făgăduită pentru ora douăsprezece şi jumătate, acuma era însă aproape trei — aştepta deci de două ceasuri încheiate într-o cocioabă ţărănească pe jumătate dărăpănată, împreună cu ofiţerii de ordonanţă de la statul-major. Mormăia printre dinţi înjurături şi blesteme şi se jura într-una c-are să se răzbune la cel dintîi prilej şi numai cu mijloacele pe care le avea la îndemînă. Se vede că generalii habar n-aveau că pana poate fi uneori o armă mai ascuţită şi mai ucigătoare decît baioneta.

De nerăbdare şi de furie ieşi afară şi cu tot viscolul şi gerul începu să se plimbe, cu paşi mărunţi şi iuţi, în sus şi-n jos, pe dinaintea intrării.

Cum de îndrăzneau să-l trateze în felul acesta tocmai pe el, singurul corespondent de război care nu fugise, ci se lăsase încercuit împreună cu întreaga oştire ; cum de îndrăzneau să-l trateze în felul acesta tocmai pe el ? La Kalaci, atitudinea aceea aşa de puţin camaraderească, de-a dreptul scîrboasă ; şi aici iarăşi ? Ce era el ? Un petiţionar oarecare ? Sau venise cumva în interesul lui personal ? Nu înţelegea oare generalul ce personalitate era el, Otzhausen, corespondent de război cu misiune specială ? Nu era

nici vagabond și nici vreun fugar rătăcit de unitate — venit să ceară sfat și ajutor, ci o forță, da, da, era o forță: singurul corespondent de război în punga de la Stalingrad. Ceilalți corespondenți, în frunte cu căpitanul doctor Iven, o luaseră la sănătoasa, o șterseseră pur și simplu. Cu toată modestia, era sau nu era îndreptățit să ceară alt tratament? Dacă nu, atunci se va urca într-un avion și va părăsi meleagurile acestea așa de puțin prietenoase și așa de neprimitoare. Căci, la drept vorbind, el nici n-avea ce căuta aici. În orice caz, el n-avea nici un ordin precis să rămînă tocmai aici, în punga asta blestemată...

Desigur, el va da comandantului a înțelege toate lucrurile astea și încă destul de lămurit. Ori da ori ba, n-avea decît să aleagă.

Tot bagajul, însemnările sale, documentele acelea care nu mai puteau fi înlocuite, se pierduseră toate. De vină erau, firește, tot conducătorii trupelor, cu desăvîrșire incapabili și care nu procedaseră cum se cuvine ca să oprească panica și să împiedice haosul. Înnebuniseră cu toții și erau și beți, iar cei care-aveau răspunderea cea mai mare, cei de la statul-major, erau și mai beți. Asemenea lucruri nu se uită niciodată, domnule general colonel! și Hanns Ulrich Otzhausen are să scrie poate cîndva despre toate astea, atunci cînd va fi nevoie. În scumpa noastră patrie generalii au fost întotdeauna excesiv de prețuiți, încă din vechime...

Plin de năduf și muncit de crunte gînduri de răzbunare, Otzhausen bătătorea zăpada cu picioarele. Era un ger cumplit. Și el nu avea nici măcar o pătură; pătura lui din păr de cămilă și pledul de călătorie rămăseseră și ele în blestematul acela de Kalaci... N-ar fi mai bine s-o ia din loc și așa, fără prea multă vorbă? Timp de cîteva clipe se opri asupra acestei hotărîri. Dar se răzgîndi numaidecît. Și după aceea? Nu era în stare să-și aranjeze singur toate cele necesare. Cel mai bun lucru era, într-adevăr, să-și ceară rechemarea. La Berlin, sau măcar la cantonamentul companiei de propagandă care, după cum se spunea, se găsea la Rostov...

Îi era așa de frig, că începu să tropăie. „Fir-ar al dracului! Am înghețat pînă-n măduva oaselor de cînd aștept! Asta-i o porcărie nemaipomenită! Ce maimuțoi îngîmfați și ăștia de la statul-major... Niște... Niște... Am să plec cu avionul. Asta-i singura soluție... Hotărît, cer înapoierea la unitate...

Dar tocmai cînd Otzhausen luase hotărîrea să intre din nou în cocioabă, să se încălzească și să întrebe dacă nu cumva uitaseră de el, ieși afară un soldat și-i raportă că domnul colonel îl așteaptă.

Cu un colonel? Cu generalul, cu comandantul suprem voia el să vorbească, nu cu un colonel oarecare. Totuși se luă după soldat, bucuros că așteptarea luase sfîrșit.

Coborîră într-un adăpost din spatele casei. Cum putea locui aici un colonel? se gîndi

Otzhausen, pășind cu băgare de seamă pe treptele care coborau în adînc. Nu putea locui într-o casă mai de doamne-ajută? Încăperea subpămînteană în care intrase era însă cît se poate de plăcut amenajată: pereții căptușiți cu lemn, tavanul susținut de grinzi ca într-o adevărată casă de țară, iar dușumeaua acoperită de-un minunat covor, de culoarea vinului roșu. Te simțeai ca la tine acasă aici, în încăperea asta subpămînteană.

Unul din ofițerii de serviciu îl pofti să-și scoată mantaua, iar ordonanța sări să-l ajute. „Mulțumesc, mulțumesc! E-un ger de crapă pietrele!"

Otzhausen își scoase ochelarii și începu să șteargă, atent și cu mare grijă, sticlele groase, cu o bucată de catifea... „Hotărît lucru, cer rechemarea cît mai curînd cu putință. Misiunile mele speciale o dată îndeplinite, reclamă prezența mea la Berlin. E cît se poate de limpede...!"

Fără ochelari, Otzhausen nu vedea aproape de loc și clipea ca o bufniță la lumina zilei. Cu toate că nu auzise nimic, simți totuși că în cameră intrase cineva. Cu o mișcare iute își puse ochelarii pe nas și-și petrecu hulubele pe după urechi.

„A-ah!" Luă poziția de rigoare și se prezentă. Colonelul Maltz nu căută să-și ascundă nicidecum mirarea. Cătă la el cu o privire rece și pătrunzătoare. Cunoștea parte din reportajele de război ale lui Otzhausen, precum și cărticica acestuia intitulată: *Tineretul în foc.* Va să zică așa arăta acela care înflăcăra spiritul războinic al tineretului german?... „Dezamăgit" n-ar fi poate tocmai cuvîntul potrivit; colonelul era mai degrabă mirat și... oarecum înveselit.

— Vă rog să mă iertați, domnule colonel, dar speram că domnul general...

— E prins pînă peste cap; numai griji și greutăți de tot felul, din pricina neplăcerilor prezente...

Urmă un lung răstimp de tăcere. Otzhausen nu știa cum să continue, sau, mai bine zis, cum să înceapă, și-și tot freca mîinile înghețate încă de lunga așteptare, zgîindu-se la colonel prin ochelari.

Pe fața colonelului alunecă un zîmbet ușor. Corespondentul acesta de război începe să-l distreze; un individ cu o înfățișare așa de greoaie și de necioplită, nu-i fusese încă dat să întîlnească printre oamenii din breasla asta. Îi cunoștea bine, căci în ultimii ani se lovise de ei, în timpul serviciului, mai în toate colțurile și cotloanele Europei. O prea bună părere despre dînșii n-avea. Convorbirile cu această specie de camarazi de front începea de obicei cu descrieri poetice și se terminau cu rugăminți pentru dobîndirea unor rații suplimentare de conserve și băuturi. Dar de data asta, lucrurile aveau să se petreacă altfel; Otzhausen începu cu sfîrșitul.

— Știți, domnule colonel, că în clipa de față

eu sînt singurul corespondent de război de pe tot frontul acesta ?

Colonelul dădu afirmativ din cap.

— Știu. Compania de propagandă a fost împinsă spre vest.

Otzhausen rînji diabolic. „Împinsă spre vest", bine zis, foarte bine zis. El avea totuși impresia că direcția aceasta nu fusese aleasă cu totul întîmplător. Ei, doamne! orice ar fi însă, el simte că e de datoria lui să nu-și părăsească postul în zilele astea de grea cumpănă și-n fața unui viitor atît de nesigur.

Colonelul aprobă din nou.

Otzhausen își dădu deodată seama că ceea ce spunea el era în contradicție cu ceea ce plănuise și, fără nici o trecere, începu să-și înșire păsurile și dorințele.

— Trebuie să vă lămuresc în ce situație mă aflu, domnule colonel! Așa nu mai merge, oricîtă bunăvoință aș avea ; și habar n-am cum am s-o scot la capăt.

Și gura începu să-i umble ca o moară hodorogită. Se tînguia că pierduse absolut tot în cursul retragerii aceleia nenorocite de la Kalaci. Fără nici o exagerare — părăsise orașul aproape ultimul. Statul-major și celelalte servicii plecaseră cu cîteva ore înaintea lui. Nu-i mai rămăsese nimic în afară de ceea ce avea pe el. Cu hainele astea rătăcise prin zăpezile stepei două zile-n șir ; peste noapte se adăpostise într-o groapă mai strîmtă ca un mormînt ; stătuse acolo

fără să aibă nici măcar o pătură, acoperindu-se numai cu zăpadă. Ar fi înghețat, desigur, dacă n-ar fi trecut pe-acolo, din întîmplare, niște infanteriști care l-au scos afară din groapă, readucîndu-l la viață. Apoi, pornise mai departe, și tot pe jos, prin zăpada care-i ajungea pînă la genunchi, căci nici unul din vehiculele întîlnite nu voiseră să-l ia și pe el. De cînd era, nu se simțise el așa de neajutorat și de părăsit ; parc-ar fi fost jefuit și lepădat după aceea în mijlocul drumului.

Otzhausen trecu apoi la partea practică, arătînd că are nevoie în primul rînd de rufe curate. Apoi de ciorapi, ciorapi groși. De batiste, de tacîmuri de campanie, de fulare și mai cu seamă de pături, de pături călduroase, căci a înghețat cu totul...

— Dacă domnul colonel ar binevoi să mă ajute, făcîndu-mi rost de toate lucrurile astea, i-aș fi foarte, foarte recunoscător!

La un semn al colonelului, ordonanța așeză pe masă o sticlă de lichior „Mampe", pahare, cești cu cafea și o cutie cu țigări de foi. Cum pînă atunci stătuseră în picioare amîndoi, colonelul spuse :

— Dar poftim, luați loc!

— Vă mulțumesc! Cu tot respectul! Sînteți cît se poate de amabil, domnule colonel!

Otzhausen se așeză. Se uită la bunătățile de pe masă, și apoi începu să se tînguie :

— De opt zile n-am mai pus în gură nici un lucru cumsecade. Nici o mîncare caldă. Nici o singură înghițitură de cafea.

Zîmbind viclean, colonelul porunci soldatului să servească prînzul pentru o singură persoană.

— Sînteți foarte, foarte atent, domnule colonel.

Pe măsură ce se încălzea, Otzhausen devenea din ce în ce mai expansiv și mai încrezător. Da, el era singurul corespondent de război din toată armata, și era mîndru că se află acolo, cu toate neplăcerile și cu toată oboseala. Căci Stalingradul, oricare ar fi situația prezentă, rămînea unul din cele mai de seamă obiective, da, ba chiar cel mai de seamă obiectiv din războiul acesta. Iar la Berlin se știa lucrul acesta foarte bine, și de aceea nu se va renunța la Stalingrad, oricîte sacrificii s-ar mai cere. Stalingradul însemna ultima carte, cea aducătoare de victorie.

In timp ce Otzhausen își debita nestînjenit frazele acestea sforăitoare, colonelul Maltz tăie tacticos vîrful unei țigări Sumatra, umplu de cîteva ori paharul oaspetelui, dar se feri să se uite la el. Proceda ca și cum nici n-auzea ce spune Otzhausen.

La început colonelul încercase o puternică aversiune, o antipatie spontană față de omul acesta durduliu în haină militară, cu fața buhăită, brăzdată de cicatrice și cu ochelari groși — acuma însă îi venea să rîdă numai de el. Colonelul Maltz își ridică paharul.

— Domnule corespondent, trăiască vechiul spirit de luptă și vechea credință a Nibelungilor ! Beau pentru viitorul mare articol pe care îl veți scrie în curînd asupra bătăliei și victoriei de la Stalingrad. Propun ca motto : „Credința Nibelungilor la Volga !“

— *Sieg, Heil!* strigă Otzhausen, sărind în picioare și ridicîndu-și repede paharul.

Paharele zăngăniră.

Otzhausen dădu pe gît băutura pînă la ultima picătură, apoi, lăsîndu-se iar pe scaun și învăluind pe colonel într-o privire umedă și plină de recunoștință, rosti, lungind cuvintele :

— Foarte bine spus, domnule colonel, foarte, foarte bine. Nemaipomenit de bine ! Cre-din-ța Nibe-lun-gi-lor la Volga ! Mi-nu-nat !

III

Otzhausen se trezi într-o încăpere mică și goală, cu pereții văruiți în alb. Nici masă, nici scaun, nimic în afară de patul de fier în care era culcat. La fereastră, în loc de perdea, atîrna o rogojină. Asta era deci noua lui locuință ? Aducea mai degrabă c-o celulă de închisoare. Și-acolo va trebui el să lucreze ?...

Nu-și putea aduce cu nici un chip aminte cum de ajunsese în camera asta. Se săltă puțin din așternut, încercînd să-și adune gîndurile... Hm ! Da, colonelul... Strașnic bărbat, nimic de zis. Ofițer

din creştet pînă în tălpi. O adevărată revelaţie ! Ce cap spiritualizat... hm !... Şi ce privire pătrunzătoare... Dar pe urmă ce-a mai fost ?...

Se întinse din nou în pat, îşi aţinti privirea în tavan şi începu să mediteze temeinic. Ceva se întîmplase, sigur că se întîmplase... Dar ce anume ?... Ceva în legătură cu vizita lui la colonel. Hm... Băutura fusese excelentă. Iar carnea de viţel fără cusur, nimic de zis. Totuşi... ce se mai întîmplase ? De cum se deşteptase, simţise că-l scormone un gînd, numai că nu ştia în legătură cu ce anume. Nu-şi dădea seama decît de atîta, că era vorba de ceva neplăcut... Pe cînd se tot frămînta el aşa, auzi o bătaie în uşă. Intră un infanterist, cu nişte rufărie pe braţ. Se opri în prag, luă poziţie de drepţi şi rosti cît putu mai tare :

— Bună dimineaţa, domnule corespondent !

— Bună dimineaţa.

— V-am adus rufele, domnule corespondent. O pereche de izmene, o cămaşă şi-o pereche de ciorapi. Din păcate lucruri de calitate mai bună nu se mai găsesc în depozit deocamdată. Iar batiste n-avem de loc.

— Bine. Pune-le şi dumneata pe undeva... Scaun şi masă văd că nu se află.

— Vă facem rost şi de astea, domnule corespondent !

— Bine, bine. Pune-le deocamdată pe pervazul ferestrei. Şi dă jos şi rogojina... Aşa ! Mulţumesc, mulţumesc !

Aşadar rufe... Hm ! Ceruse rufe... Batiste nu erau. Şi ce mai ceruse oare şi nu se mai găsea ?

Otzhausen îşi dădu dintr-o dată seama de unde-i venea neliniştea aceea apăsătoare... Aseară îşi furase singur căciula făcînd tocmai pe dos de cum plănuise şi hotărîse... Ridicase paharul pentru viitoarea lui activitate din zona încercuită. Închinase pentru activitatea lui de pe front pînă la victoria definitivă. Iar pe deasupra mai şi băuse lăudîndu-se că-i singurul corespondent de război de la Stalingrad şi dînd toate asigurările că acolo va şi rămîne — asta se întîmplase... De plecarea cu avionul nici pomeneală... Hm ! hm ! Era, cu alte cuvinte, victima propriului său entuziasm, ba nu, a îngîmfării sale neroade... „De bărbaţi ca dumneata avem noi mai cu seamă nevoie !" Aşa-i spusese colonelul. Şi-apoi : „Dumneata vei fi cronicarul celei mai mari bătălii din istorie..." Hm ! Hm ! Otzhausen se lăsă iar pe pat, indispus... Îi era ciudă pe el însuşi. Era necăjit că nu se arătase mai tare decît celălalt... Nu înţelegea nici el cum de-ajunseseră lucrurile pînă aici... Hm ! Ei bine, la prima ocazie chestiunea trebuia pusă la punct. Dar ce prostească, fatală, zadarnică pierdere de vreme !

În dimineaţa aceea, scutit fiind de măruntele griji ale existenţei, se simţi întrucîtva mai împăcat cu lipsa lui de consecvenţă din seara trecută şi supărarea i se mai risipi. Făcuse şi o baie, cam primitivă ce-i drept, cu cîteva lighene de apă fierbinte şi puţin abur, dar după oboselile

prin care trecuse şi ţinînd seama că erau pe front şi încă într-o zonă încercuită, i se păruse pur şi simplu minunată. Se primenise şi luase o gustare de dimineaţă, destul de îmbelşugată, la cazino — căci exista şi-un cazino. Nici n-ai fi zis că te afli într-o zonă încercuită. Era evident că aprovizionarea se făcea în condiţii bune şi că se găseau de toate. Pe scurt : condiţii absolut normale pentru statul-major al unei armate. In felul acesta pînă şi iarna rusească, în mijlocul stepei, era suportabilă.

Şi Otzhausen începu să cugete : sigur, ar fi ceva nemaipomenit, un lucru fără precedent, dac-ar rămîne aici pînă la despresurare, ca singur corespondent de război din zona încercuită. Soarta îi oferea chiar o şansă unică. Aşa că nu era nici o grabă să plece cu avionul, ci mai bine să stea pe loc şi s-aştepte în linişte, căci cine ştie ce foloase se puteau trage mai tîrziu de aici ? În orice caz, principalul era să se instaleze cît mai bine şi să lege prieteniile necesare în vederea unei alimentări substanţiale. Şi-apoi mai trebuia cocoloşit şi colonelul, deşi avea aerul unui vulpoi bătrîn. Nu prea aveai de unde şti ce gînduri îi umblă prin minte. Era un om viclean, care vorbea puţin şi gîndea mult. Se vedea cît de colo că-şi face tot felul de socoteli şi că urzeşte tot felul de planuri. Dar cu toate astea...

În dispoziţia asta, după ce-şi regăsise echilibrul şi optimismul său obişnuit, Otzhausen făcu o cunoştinţă pe care, în bucuria primului moment, o numi „cucerire". Se înfipse deci, „prinzînd rădăcini" în locuinţa unui ofiţer de legătură de la statul-major, locotenentul Beierle, care ocupa singur un adăpost foarte comod şi călduros. În care se găseau două paturi de lemn suprapuse şi-o sumedenie de cojoace şi de pături, iar pe plita veşnic încinsă puteai frige un purcel întreg. Aci se putea ierna în voie ; vînturile stepei urlau neputincioase pe deasupra şi treceau mai departe.

Otzhausen şi Beierle se înţeleseră chiar din capul locului. Îşi descoperiră o mulţime de trăsături comune chiar din prima clipă.

— Fumaţi mult ?
— Da, chiar foarte mult !
— Şi eu.
— Vă place cîte-un păhărel de vin bun ?
— Mai încape vorbă ?
— Admirabil !
— Lucraţi mult ?
— Nu.
— Minunat ! Nici eu.
— Sforăitul vă supără ?
— De loc. Şi eu sforăi.

Mai înainte de toate băură un „păhărel" în cinstea camaraderiei din zona încercuită. Beierle scoase dintr-o ladă foarte ademenitoare o sticlă de vin „Bernkastel-Selection" şi, în timp ce-o

destupa şi turna vînul în pahare, declară că se simte cît se poate de bine pe front, cu toate micile şi neplăcutele incidente care se iveau uneori, ca de pildă încercuirea de acuma. Cine-a alergat ani de zile cu limba scoasă, ca un copoi dresat, să aducă tot soiul de informaţii la redacţie, aşa cum a făcut el, bineînţeles că se simte la militărie ca la mama acasă. Dar şi altfel, viaţa de ostaş este foarte plăcută. A fost un măgar că nu şi-a dat seama de asta mai dinainte! Lefuşoara la dată fixă, de mîncare nu te doare nici capul, ţi se pune sub nas la ţanc iar încolo, cea mai veselă viaţă de boem. Nu-i de mirare că generalii ajung pînă la adînci bătrîneţe!

— În război însă...

— Ehei, îl întrerupse Beierle dînd din miini. În război trebuie să ştii cum să-ţi fereşti capul. Băieţii aceia înflăcăraţi care-o pornesc în goană spre inamic de îndată ce încep împuşcăturile, nu-s decît nişte sinucigaşi. Dar dacă vor neapărat să facă aşa, mă rog, n-au decît...

Asta i se păru lui Otzhausen prea de tot. De gîndit, tot aşa gîndea şi el, bineînţeles, numai că asemenea lucruri nu se spun; în orice caz, nu se spun aşa, pe şleau. Dar, din prudenţă, nu-l contrazise pe Beierle. Deşi mai tîrziu avea să rămînă cu gura căscată în faţa mostrelor de sinceritate pe care avea să i le mai servească locotenentul.

— Stimate şi iubite prietene, văd c-ai uitat de pahar. Sau poate că nu-ţi place viţa din scumpa noastră patrie?

— Ba dimpotrivă, cu totul dimpotrivă, vinul mi se pare excelent, de prima calitate; şi ce buchet!

— Nu-i cine ştie ce, dar merge. Mi-am făcut rost şi eu de-o mică rezervă. Să fii pe front şi să n-ai nici o rezervă, proastă afacere!

— De ieri mă simt ca un nou născut, mărturisi Otzhausen... Plecase din Kalaci cel din urmă... Trei zile şi trei nopţi rătăcise în stepă, prin zăpada care-i ajungea pînă la genunchi... Zece zile nu pusese în gură pic de mîncare caldă, strop de băutură. Iar în momentul de faţă era singurul corespondent de război din zona încercuită... În ceasuri ca acestea de grea cumpănă avusese parte de triste dovezi în ceea ce priveşte decăderea spiritului de camaraderie. Colonelul Maltz era cel care-i dăduse cea dintîi mînă de ajutor: un om foarte de treabă, amabil, înţelegător...

Beierle, care ascultase pînă atunci în tăcere, cînd auzi pomenindu-se numele colonelului dădu semne de enervare şi izbucni pe neaşteptate:

— Devii sentimental, stimatul meu prieten! Şi nimic nu mi-e mai urît pe lume ca sentimentalismul. Socot că asta li se potriveşte numai muierilor. Noi însă trebuie să judecăm totdeauna la rece şi să nu ne lăsăm înşelaţi de cea dintîi impresie. Recunosc că are ţinută, că pare co-

rect şi că vorbeşte frumos! Dar pot să te asigur că asta nu-i decît o mască. Şi că totul e numai minciună şi făţărnicie. Obişnuim să le spunem actori şi măscărici numai celor care apar pe scenă. Eu însă-ţi spun, stimate prietene — şi să mă ia dracu dacă n-am dreptate — îţi spun că militarul de carieră este cel mai mare măscărici; cu atît mai mare cu cît izbuteşte să se înalţe în grad. Ţinuta, mersul, privirea, toate mişcările — pînă şi cele mai însemnate — vocea, felul în care se zbiară comenzile, ba pînă şi expresiile convenţionale şi anecdotele fără perdea, sînt împrumutate toate de la alţii şi studiate cu multă atenţie în vederea efectului. Toată viaţa unui militar e numai şi numai teatru. Te asigur, stimate prietene, că pe mine tipi de teapa lui Maltz nu mă pot duce-aşa, cu una cu două! Eu am de-a face tot timpul cu de-alde ăştia şi-i cunosc, cum îşi cunoaşte sluga stăpînul; le cunosc toate vorbele, toate rîgîielile, pînă şi gîndurile lor cele mai ascunse...

Innebunise oare locotenentul de vorbea în felul acela despre superiori? I se urcase vinul de Mosela la cap? Dacă asta era adevărata lui convingere, mai putea fi oare vorba de încredere şi de respect? Cum rămînea cu disciplina militară? Cu principiul de autoritate? Otzhausen era înspăimîntat, dar în acelaşi timp şi intimidat. Nu ştia ce să mai creadă, cu atît mai puţin ce să spună. Privea ţintă la obrajii dolofani ai celui din faţa lui, la ochii căprui, mici şi vioi şi la

fruntea bombată. Omul acesta i se păru dintr-o dată ciudat de tînăr.

Beierle, observînd spaima mută a lui Otzhausen, continuă pe un ton ceva mai potolit, împăciuitor:

— Dragă prietene, mie nu mi-a plăcut niciodată să-mi ascund sentimentele şi de aceea spun verde, în faţă, tot ceea ce gîndesc. Mi-e scîrbă de ciracii ăştia prusificaţi ai lui Nietzsche; cînd căpiază, te poţi aştepta din partea lor la orice. Sînt în stare să săvîrşească lucrurile cele mai nesăbuite. Dac-ar fi după ei ar distruge nu numai la noi acasă ci şi în lumea întreagă, tot ceea ce face ca viaţa să merite a fi trăită. Habar n-au ce-i veselia, fug de lume, nu ştiu ce înseamnă o clipă de exaltare sufletească, ocolesc femeile, alcoolul îl iau doar ca doctorie şi de cele mai multe ori sînt şi membri ai societăţilor filantropice. Dar dacă-i cercetezi mai de-aproape constaţi, bineînteles, că sînt nişte ipocriţi fără pereche, sadici sau pederaşti. L-am cunoscut, de pildă, pe cavalerul von Traunschild... Să-ţi povestesc ce s-a întîmplat: Un oarecare von Guthoff, care era în concediu, scrise unui prieten c-a împuşcat un căprior. Generalul de brigadă von Traunschild, aflînd întîmplător despre asta, se făcu roşu ca sfecla de furie şi începu să strige: „Ce porcărie! Ce barbarie nemaipomenită! Să împuşte căprioru-n martie!" Se pare că luna martie e un răstimp de cruţare pentru asemenea dobitoace. Şi uite-aşa! Vezi dumneata, astea-s lucruri care-i

supără așa de tare pe domnii cei mari că-s gata să facă moarte de om, nu altceva. Dar pe soldații lor, oameni în carne și oase, tați de familie, îi lasă să fie împușcați fără nici o cruțare, în orice anotimp. Ai să-mi răspunzi : e război. Bine, e război. Eu însă știu că numai în corpul nostru de armată au murit sute și mii de oameni numai pentru că cine știe cărui comandant îi mai lipsea la gît o decorație sau pentru că i se făcuse din cale-afară de dor de frunze de stejar.

Pe Otzhausen îl treceau toate năduşelile de frică. Se ștersese de cîteva ori pe cap cu unica-i batistă, împingînd sudoarea de pe tîmple în părul încă destul de des, pe care-l lăsase să crească neobișnuit de lung și pe care și-l aducea în așa fel cu pieptenele încît își acoperea creștetul în întregime pleșuv. Începu să se frămînte neliniștit pe scaun, pregătindu-se să-și curețe sticlele aburite ale ochelarilor și zicîndu-și : „Cred că cel mai cuminte lucru ar fi s-o șterg de-aici cît mai repede !"

Pe masă, dinaintea lor, apăruse a treia sticlă, iar Beierle, ca un zelos paharnic, umplu iarăși paharul noului său tovarăș de adăpost, sporovăind mai departe, fără să se sinchisească :

— Pentru că veni vorba de nobilul cavaler Traunschild. Toată lumea socotea că-i un soldat viteaz și plin de îndrăzneală ; dar vitejia lui consta în a-i trimite pe ceilalți în liniile de bătaie. Să-ți istorisesc o întîmplare : Unul din adjutanții lui, fiind rănit, gemea de durere. Generalul de

brigadă von Traunschild, adevărată stîncă de granit, începu atunci să behăie, așa cum behăie orice țap nobil : „Lasă văicăreala ! Poartă-te ca un adevărat german !..." Ei, sună frumos, nu-i așa ? Cu asemenea vorbe care se răspîndesc ca fulgerul printre oamenii trupei, capeți popularitate. „Mă, Traunschild ăsta e dat dracului !" ziceau ei. Cînd colo, toate erau numai teatru. Nici nu-și învățase bine rolul, deși îl jucase de zeci de ori, biet rol lipsit de originalitate, jucat de toți cabotinii de pe cîmpul de luptă. Să vezi numai! Într-o bună zi, aici, la Stalingrad, prin septembrie, în timpul unui atac aerian, o schijă nimerește drept în burta respectabilă a lui Traunschild. Și dintr-o dată rolul de erou se termină. Vezi că asta nu fusese prevăzut în text — nu întreba de ce — și iată că toată comedia luă sfîrșit. Traunschild zăcea la pămînt cu burta sfîrtecată și scheuna ca un cățel. Primul lucru pe care-l făcu marele viteaz german fu să ceară un medic personal, auzi, un medic numai pentru el singur. Sute de soldați erau nevoiți să aștepte zile întregi pînă li se punea primul pansament. Traunschild căpătă un medic personal, un medic-șef — îl chema Schloz. Dar asta nu-i fu de ajuns. Puseră mîna și pe un avion „Heinkel" numai pentru cavalerul nostru rănit, deoarece trebuia să fie operat și domnia sa nu voia să se încredințeze cuțitului vreunui doctoraș oarecare de pe front — ferească sfîntul ! Pe scurt, Traunschild, însoțit de medicul lui personal, zbură cu avionul

drept la München unde i se potriviră nişte plasturi: unul pe burtă şi al doilea, împodobit cu frunze de stejar, la gît. Da, da, dragă prietene, cunosc eu cîte parale fac domnii ăştia, şi cînd poartă pantaloni de culoarea sîngelui şi cînd îi lasă jos.

„Dragă prietene?" Otzhausen constatase mai de mult că se află înaintea unui duşman primejdios, faţă de care trebuie să fie mai înainte de orice, prudent. Nu-l impresionase prea mult vorbăria lui Beierle. Şi el gîndea tot aşa. Dar faptul că acesta spunea lucrurilor pe nume faţă de un om pe care-l cunoscuse cu puţin timp înainte, îi dădea de bănuit. Te pomeneşti c-o face dinadins. Nu cumva şi Beierle joacă teatru, întinzîndu-i cu aerele lui hamletiene cine ştie ce cursă? Nu cumva ofiţerul de legătură voia să-l tragă de limbă ca să spună şi el ce gîndeşte, ca după aceea să-l denunţe? Otzhausen rînji cu superioritate. „Otzhausen are două urechi, dar ştie să-şi ţină gura; mai mult ascultă decît vorbeşte." Cu Beierle se pare că era tocmai pe dos. Vădit satisfăcut, Otzhausen constată că asupra tovarăşului său vinul îşi făcuse mult mai repede efectul. I se şi urcase la cap, iar pe fruntea lui bombată de ţap apăruseră pete roşiatice.

— ...Lupi, şacali, hiene, iar lumea întreagă e un pustiu. Nu te lăsa înşelat, amice, pentru numele lui dumnezeu, de faptul că fiarele astea setoase de sînge umblă în două picioare; sînt mai rele şi săvîrşesc mult mai multe cruzimi decît

cele cu patru. Cu toate că şefii cei mari în grad, adică animalele cele mai mari nu mai sînt, la drept vorbind, animale, ci idoli mîncători de oameni.

Otzhausen, în comparaţie cu amicul lui de chef, se simţea treaz şi la înălţimea morală a unui pustnic.

— Bagă de seamă, observă el cu ironie, nemaiputîndu-se stăpîni, bagă de seamă să nu te mănînce şi pe dumneata!

Cîteva clipe ochii mici, căprui şi strălucitori ai lui Beierle scăpărară, dar numai cîteva clipe.

— Asta nu-i exclus... răspunse el rîzînd zgomotos, prea zgomotos după părerea lui Otzhausen. Să mă mănînce idolii? Ha, ha! Nu-i rău! Dar te asigur că Iacob Beierle — ca şi dumneata, iubite prietene, în care simt un suflet înrudit — te asigur că Iacob Beierle ştie să se apere de şacali şi lupi, căci face parte şi el... din aceeaşi specie.

Şi izbucni iarăşi într-un hohot de rîs, zgomotos şi exagerat.

La stăruinţele lui Otzhausen terminară cu băutura. A doua zi dimineaţa el trebuia să însoţească un grup de ofiţeri de stat-major pe frontul de la Rosoşka şi simţea nevoia să se odihnească. Stinseră lumina şi se culcară, Beierle în patul de jos şi Otzhausen în cel de sus. „Dacă ăsta e cumva o javră făţarnică, atunci are să mă denunţe, se gîndea cel de jos. Am să neg şi gata. Tot nu li se dă prea multă crezare corespondenţ-

ților de război." Iar cel de sus își zicea: „Să fiu oare într-adevăr înrudit sufletește cu dînsul?..." Așa se și părea. Omul acesta scurt și îndesat, pe nume Iacob Beierle, cu fața plină și părul rărit, i-ar fi putut fi frate geamăn, sau chiar propria-i umbră. Lui Otzhausen i se părea că, într-adevăr, adineauri la chef, stătuse față în față cu propria lui umbră, întrupată în carne și oase, care spusese pe șleau tot ceea ce de altfel gîndea și el, dar tot ceea ce, din prudență, păstra pentru dînsul... Ușuratic și primejdios!... Oare Beierle era tot așa de slobod la limbă și față de alții? Sau, într-adevăr, îi întindea o cursă?... Ar fi un lucru urît, cît se poate de urît... În orice caz trebuie să bage bine de seamă, să observe, să aștepte și să nu se dea de gol... Cu nici un preț...

IV

Stepă. Șes alb, nesfîrșit, numai către nord o ușoară unduire de coline. Nici o casă, nici un copac, nici o tufă, nicăieri. Ici și colo cîte-un punct întunecat, un tanc lovit de obuze și sfărîmat în timpul luptelor din toamna trecută sau țeava unui tun înălțîndu-se deasupra pustiului înzăpezit. În timpul nopții ninsese iar. Te dureau ochii privind întinderea albă care scînteia în lumina rece a soarelui de decembrie. Nu se mai cunoștea nici drum, nici potecă, numai crăcile de cetină verde înfipte la distanțe egale, la

dreapta și la stînga șoselii, arătau calea. Automobilul care înainta cu destulă viteză, în această mare albă, nu părea că merge, ci că înoată, lăsînd în urma lui o urmă adîncă și-o dîră nesfîrșită de zăpadă spulberată.

În mașină se aflau Otzhausen și trei ofițeri de la statul-major: un maior și doi tineri sublocotenenți. Ofițerii îl rugaseră pe Otzhausen, pe care nu-l cunoscuseră pînă atunci, să le povestească cum ajunsese în zona încercuită și ce misiune specială avea, bineînțeles, atît cît îi era îngăduit să spună.

Și Otzhausen povesti că a plecat cel din urmă din Kalaci... Că a rătăcit trei zile și trei nopți în stepă, mergînd prin zăpada înaltă pînă la genunchi; că zece zile n-a pus în gură nici pic de mîncare caldă și nici un strop de cafea... că în ceasuri de grea cumpănă a avut tristul prilej să observe semne evidente de decădere a spiritului camaraderesc... că el, singurul corespondent de război din zona încercuită, aștepta acum de la Berlin o precizare a misiunii sale.

— Singurul corespondent de război? observă maiorul. Se prea poate, într-adevăr. Compania de propagandă a rămas în afara zonei, însă la divizia 113 a mai rămas agățat unul, dacă nu mă înșel, un reporter-fotograf. Ai să-l cunoști și dumneata, căci vom trece și pe la diviza 113.

— Cum așa, un reporter-fotograf? Otzhausen se prefăcu a fi foarte plăcut surprins. În realitate însă murea de necaz că nu mai era singu-

rul corespondent de război în zona încercuită. Se vede că pierduse legătura cu ai săi și acum, vrînd-nevrînd, trebuia să stea acolo în prima linie, gîndi el. Oameni de soiul ăsta nu prea au obiceiul să stea mult timp în linia întîia. Așadar, un reporter fotograf din turma doctorului Iven. Să vedem, te pomenești că e vreo figură cunoscută. Și deodată, spuse tare:

— Minunat, cel puțin nu voi mai fi singurul din breasla noastră.

— Ce zi frumoasă! zise unul dintre sublocotenenți.

— Grozav a mai urlat viforul astă-noapte, adăugă celălalt. Tăcură cu toții privind prin geamurile mașinii.

Zăpadă, nimic decît zăpadă neatinsă, de un alb virginal, și cer senin, cer de-un albastru strălucitor. Într-adevăr o minunată zi de decembrie! Dar ce singurătate și monotonie apăsătoare! Otzhausen retrăia atmosfera zilelor de la Kalaci. Ai fi zis că ești în regiunile arctice, la Polul Nord, numai că astăzi, slavă domnului, nu mai trebuia să înoate prin pustiul nesfîrșit de zăpadă, ci-l străbătea în goană, tolănit pe pernele mașinii, fără să simtă pic de frig. De cîte ori, rătăcind prin asemenea pustietăți, nu fusese cuprins de-o teamă neînțeleasă! Acum însă, stînd comod în automobil, nici nu-i păsa.

— Îți mai amintești, Rolf, zise unul din sublocotenenți, că mai deunăzi, la Kotluban, am rătăcit drumul și-am mers cu mașina la întîmplare pînă ce n-am mai putut nici înainta, nici da înapoi? Și ce viscol era! Groaznică situație!

— Se poate uita oare una ca asta? răspunse celălalt. Trei zile încheiate am stat locului, încremeniți, domnule corespondent. Părea că tot pustiul de zăpadă se pusese în mișcare ca să năvălească asupra noastră și să ne înghită. Primejdioasă jivină și Buranul ăsta, cum îi zic rușii crivățului lor de stepă. Nu ne mai dădeam seama, eram pe pămînt ori pluteam prinși de vîrtejul care spulbera troienele biciuite de vifornită? Un pas afară din mașină, însemna moarte sigură. Stăteam lipiți unul de altul, lăsînd forțele naturii să-și facă mendrele. În dimineața zilei a treia a trebuit să răzbatem prin muntele de zăpadă în mijlocul căruia ne aflam; troianul ne acoperise complet; slavă domnului că pe nici unul din noi nu ne prinsese somnul în tot răstimpul acela. Trei zile încheiate am stat locului, nemișcați... Da, da, stepa e teribilă! Mă mir cum de se pot împăca oamenii de aici cu asemenea viață. Eu unul nu înțeleg.

— Trebuie să mărturisesc că Rusia e întocmai cum mi-am închipuit-o, zise calm celălalt sublocotenent.

— Se poate, însă realitatea... e totuși altceva. După părerea mea regiunile acestea sînt nefaste. Cred că locuitorii de aici ajung să se tîmpească cu timpul.

Otzhausen tăcea, zicîndu-și că Beierle, dacă

ar fi fost alături de el, ar fi rostit desigur — cu voce tare tot ceea ce-i trecea lui acuma prin minte: ce căutau aici sublocotenenţii, ca de altfel şi el şi toţi ceilalţi, dacă le era atît de urîtă Rusia?

— Trebuie numaidecît să ne întoarcem înainte de-a se însera, zise, întorcîndu-se către el, maiorul care şedea lîngă şofer.

Multe zile încă după aceea Otzhausen îşi aminti cu entuziasm de excursia făcută pe front, uitînd cu totul pentru cîtva timp groaza pe care i-o inspira zona încercuită. „Ah, armata germană se dovedeşte vrednică chiar şi în împrejurările cele mai grele", repeta el mereu. Îi crescuse inima de bucurie atunci cînd trecuse printr-un defileu din imediata apropiere de linia frontului; închipuieşte-ţi, să găseşti atmosfera germană, unicul *„Gemüt"*, în pustiul acela înzăpezit şi uitat de dumnezeu! Bieţii pifani locuiau ca oamenii preistorici în coastele rîpei, buncăr lîngă buncăr, dar cît erau de veseli şi de curajoşi! Toate buncărele erau botezate cu cîte un nume, frumos scris pe o tăbliţă atîrnată deasupra intrării, fiecare adăpost purta numele pompos de vilă: „Vila regelui de zăpadă", „Vila Sans-Souci", „Vila la trandafiraşul din stepă", „Vila zîna zăpezii", iar buncărul ofiţerilor, mai încăpător, cu podele pe jos şi cu pereţii căptuşiţi cu scînduri, „Vila veselului Fridolin".

D-apoi soldaţii! Cam istoviţi şi prăpădiţi la înfăţişare, ce-i drept, cu hainele cam ponosite; observai dintr-o dată că nu erau îmbrăcaţi ca la paradă. Aveau însă moralul foarte ridicat. Lucru vrednic de toată admiraţia, cînd te gîndeai că primeau pe zi numai 200 grame de pîine, 15 grame de miere artificială, 15 grame surogat de grăsime şi o supă de zarzavat, fără zarzavat! Otzhausen era adînc emoţionat, uitînd cu totul de Kalaci şi de zilele grele ale retragerii.

— Ei, camarazi, zise el la un moment dat, apropiindu-se de un grup de soldaţi: Ne-a cam apucat Ivan de fundul nădragilor. Dar nici noi nu trebuie să ne pierdem cu firea. Nu-i aşa?

— Nici gînd, domnule corespondent! strigă unul din ei. Nu ne-a făgăduit Führer-ul ajutor? Cîtă credulitate! Cîtă încredere! Dînd din cap cu prietenie, Otzhausen aproba pe bieţii oameni care dîrdîiau de frig. Abia atunci, uitîndu-se de aproape, observase cît de slabe şi de scofîlcite erau chipurile lor. „Da, Führer-ul a făgăduit ajutor şi ne va trimite ajutor!" În Gumrak, la plecare, îi ceruse lui Beierle două cutii de ţigări ieftine. Cînd începu să împartă din ele soldaţilor, multe mîini lacome se întinseră spre el.

— Să trăiţi, domnule corespondent! Vă mulţumim! Să trăiţi!

Otzhausen îşi continuă drumul cu inima plină de mîndrie, privind cu entuziasm la forfota din defileul stepei; soldaţii alergau în toate părţile pe pîrtiile tăiate prin nămeţi, dispăreau ca şi cînd i-ar fi înghiţit pămîntul şi ieşeau din nou la iveală, aducînd lemne şi găleţi cu zăpadă, tre-

cînd în sănii cu cai şi făcînd de gardă în posturi, ordonaţi, disciplinaţi, vioi, fiecare îndeplinindu-şi conştiincios datoria. Şi în mintea lui Otzhausen încolţi dintr-o dată ideea unui fulminant reportaj de pe front, primul său reportaj din zona încercuită, care avea să poarte titlul: *Tabăra soldaţilor din văgăuna stepei.* Din păcate nu trebuia să pomenească nimic despre încercuire, nu trebuia să-i neliniştească cu asemenea veşti pe cei din patrie. Despre asta va scrie mai tîrziu, cînd totul se va fi sfîrşit cu bine. Reportajul lui trebuia să arate vrednicia soldaţilor în împrejurările cele mai vitrege: viaţă de caverne în dezolarea stepei, dar viaţă bazată pe ordinea germană, viaţă orînduită potrivit sufletului german... Nici o clipă nu-i trecu însă prin gînd că soldaţii din văgăuna stepei erau probabil aceeaşi oameni care, cu paisprezece zile înainte, cuprinşi de spaima aceea năprasnică trecuseră prin Kalaci în goană nebună, răzleţi sau în grupuri, fără să le pese de cei din jurul lor, fugind din faţa tancurilor ruseşti.

V

— Domnule corespondent! am onoare să mă prezint! Sînt subofiţerul Hans Wilke din divizia 637, reporter-fotograf.

— A, da, am auzit de dumneata, domnule Wilke... Îmi pare bine că te cunosc. După cîte

am aflat, ai fost surprins aici, în zona încercuită? Te-ai pierdut de domnul căpitan doctor Iven?

— Întocmai, domnule corespondent. Venisem la divizia 113 să-l fotografiez pe colonelul Melle, comandantul diviziei, pe care îl cunoaşteţi desigur. Colonelul primise tocmai crucea de cavaler pentru reuşita trecere a Donului. Surveni retragerea şi încercuirea, şi acum iată-mă imobilizat aici.

În timp ce reporterul-fotograf vorbea, Otzhausen îl observa. În faţa lui, un tinerel palid, deşi de vreo treizeci de ani, într-o manta militară prea largă pentru el, îl privea cu o expresie îngrijorată şi rugătoare. Un biet băieţandru, nicidecum un rival. Avea o înfăţişare delicată, aproape feminină. Tenul alb şi gingaş, ochii mari, de un albastru deschis, iar părul care îi ieşea de sub căciula romînească de oaie, era blond-roşcat şi foarte subţire.

— Domnule corespondent, sînt sigur că dumneavoastră mă veţi înţelege dacă vă voi spune că mă simt foarte nenorocit aici.

Otzhausen dădu cu simpatie din cap; da, înţelegea prea bine.

— Simt că mă aflu, ca să zic aşa, într-un punct mort. Nu pot fi de nici un ajutor aici. Sînt mai degrabă o povară. De altfel au şi voit să mă treacă la trupă, dar n-am pregătire suficientă. Şi-apoi asta nici nu-i misiunea mea, nu-i aşa? Eu m-am dedicat trup şi suflet artei mele.

— Artei? Cărei arte? întrebă Otzhausen.

— Artei fotografice, domnule corespondent. Sînt fotograf pasionat. Artist fotograf. Am luat mai multe premii la concursurile fotografice. Am chiar o scrisoare autografă plină de cuvinte de laudă din partea lui Hoffmann, fotograful Führer-ului. Sînt și colaborator permanent la revista *Prietenii artei fotografice germane* și de mai bine de doi ani reporter-fotograf. Cred că înțelegeți ușor că inima mă îndeamnă să rămîn la arta mea, mai ales acum, cînd sîntem încercuiți în punga de la Stalingrad. Ce infinite posibilități pentru un fotograf! Am adunat un material minunat. Din nefericire, filmele mele sînt pe sfîrșite. Ar trebui...

— Ai fotografiat văgăuna din stepă?

— Balka noastră? Mai încape vorbă, domnule corespondent! Am clișee foarte reușite... Și apoi, înainte de toate, stepa.

— Stepa? se miră Otzhausen. Ce găsești de fotografiat în stepă?

— Probabil că dumneavoastră nu știți cît de grozavă și de frumoasă e stepa!

Că era „grozavă", recunoștea și Otzhausen; dar „frumoasă"?

— Din copilărie am iubit întinderile nesfîrșite, domnule corespondent. Sînt născut la Königsberg, în Prusia Orientală. Pentru mine nu există ceva mai frumos, ceva care să mă miște mai mult decît întinderea fără margini a cîmpiei și cerul înalt de deasupra ei. Toamna, în zilele cu soare sau pe vreme ploioasă, iarba stepei

se colorează în toate tonurile, de la verde palid și brun-gălbui pînă la violetul cel mai minunat. Iar norii pe cer iau uneori forme atît de încîntătoare! Dar apusul soarelui, amurgul în stepă? Desigur că l-ați admirat și dumneavoastră, domnule corespondent.

— Da, da. Adevărat, e nemaipomenit! răspunse Otzhausen uluit de o asemenea exaltată dragoste de natură.

— Nu departe de-aici, la marginea Balkăi, se înalță un copac singuratic, un copac de stepă, îndărătnic, ciudat, care înfruntă toate vînturile și furtunile, un adevărat uriaș al stepei. Mi-i drag și-l admir. Cînd am vreo supărare mare, mă duc la dînsul. Și îmi dă totdeauna putere să îndur, ca și el, toate nedreptățile și neplăcerile. I-am și făcut o sumedenie de fotografii foarte reușite. Orice s-ar întîmpla, chiar dacă războiul ar ține zece ani, nu voi uita niciodată copacul acela singuratic, străjuind ca un luptător neînfricat în stepă. Mă simt mai legat sufletește de el decît de mulți dintre camarazii mei alături de care sînt silit să trăiesc!

„Prost, imbecil și nebun!" fu sentința lui Otzhausen. Cum poate fi lăsat să umble liber, printre oameni, asemenea individ? Numai bărbat nu se poate chema, probabil că se dă și la om. Ar trebui să-l înșface careva de țurloaie, să-l scuture bine și să-i iasă toți gărgăunii din cap. Apoi să-l bage sub duș, ca să-și vină în fire. Doamne dumnezeule, mare-i grădina ta! E prost

ca oaia ! Ce-ar zice Beierle să-l cunoască pe acest artist-fotograf, pe acest adorator fetişist al copacilor !

— Sînteţi singura mea nădejde, domnule corespondent ; vă rog să-mi daţi o mînă de ajutor. Sînt gata să plec oricînd cu avionul de-aici. Dacă cineva ar pune un cuvînt bun pe lîngă domnul căpitan doctor Iven, cu siguranţa că ar lua toate măsurile cuvenite. Căci altfel, izolat de baza mea de lucru, aş fi condamnat în curînd la o desăvîrşită inactivitate.

Gata să plece oricînd cu avionul ! Otzhausen abia se stăpînea să nu zîmbească. N-are gust prost reporterul ! Şi vorbeşte cu naivitatea unei fete de pension. Drăguţule, fii fără grijă, nu stric eu nici o vorbă pentru tine, nu mişc nici măcar degetul cel mic. Şi Otzhausen încuviinţă din cap, bătîndu-l prietenos pe umeri.

— Să vedem, să vedem ce s-o putea face ! zise el.

— Vă mulţumesc, domnule corespondent, răspunse reporterul îmbujorîndu-se de bucurie. Sînt fericit că am găsit în sfîrşit pe cineva care să se intereseze de soarta mea. Aş fi... aş fi... foarte onorat dacă mi-aţi permite să vă fotografiez.

VI

De cînd zilele deveniră toate albe şi nopţile luminoase, se părea că timpul adormise, încremenise. Zilele semănau una cu alta, nu aduceau

nimic nou. Nu se schimbase nimic, doar că aprovizionarea trupei se făcea tot mai greu. Liniştea din sectoarele frontului era tulburată numai de micile incursiuni ale patrulelor de recunoaştere. În spaţiul aerian al zonei încercuite era însă mai multă mişcare ; motoarele avioanelor de transport huruiau zi şi noapte ; veneau şi plecau ; uneori, cînd aparatele de vînătoare ruseşti le atacau, răsunau, sus de tot, ţăcăniturile mitralierelor.

Tot felul de zvonuri ajungeau în zilele acestea la urechile lui Otzhausen, cele mai multe îmbucurătoare, avînd adesea, cum constata el singur cu un zîmbet satisfăcut, un sîmbure sănătos de probabilitate... Se răspîndise, de pildă, ştirea că mareşalul von Manstein ar fi concentrat forţe mari, printre altele şapte divizii de tancuri... Despre aşa ceva nu mai rămînea nici o îndoială, căci se ştia precis că Manstein avea misiunea să rupă încercuirea... Alt zvon — după Otzhausen, demn de crezare — spunea că ruşii nici nu se gîndeau la ofensivă în iarna aceea. Despre asta s-ar fi vorbit deschis la Moscova... Foarte explicabil, de altfel, pentru că lipseau carburanţii, deoarece legăturile principale spre Baku şi Groznîi erau tăiate. Otzhausen nu voise nici în ruptul capului să creadă în zvonul adus de Beierle, cum că între generalii din zona încercuită s-ar fi produs neînţelegeri în privinţa măsurilor militare care trebuiau luate ; că unii generali ar fi fost de părere să nu se aştepte pînă ce zona va fi asaltată

din exterior, ci, împotriva ordinului dat de Führer de-a rezista, să se atace fără întîrziere din interior, pentru a rupe încercuirea... Impotriva ordinului Führer-ului? Exclus! Nici un general german n-ar cuteza să facă o cît de mică obiecţie împotriva unui ordin al Führer-ului, dar încă să mai întreprindă şi vreo acţiune! Otzhausen rîdea de asemenea zvonuri cum rîdea şi de Beierle cînd îl vedea dîndu-şi aere misterioase şi neîncrezătoare.

Cazinoul ofiţerilor de la statul-major fusese instalat într-o cabană lungă de lemn, de care erau lipite o bucătărie şi o magazie. Casa era împrejmuită cu uluci şi situată nu departe de localitate, pe şoseaua care ducea spre Stalingrad. Părea să fi fost, nu cu mult înainte, casa de odihnă a unui colectiv muncitoresc din Stalingrad; în apropierea ei se afla o pădurice rară, cîţiva copaci împrăştiaţi printre rîpele stepei. Indărătul ei, pe terenul amenajat pentru voleibal, se vedeau îngropate pe jumătate în zăpadă, resturi de fotolii şi mese de biliard care fuseseră tăiate şi întrebuinţate ca lemn de foc. Odăile erau sărăcăcioase, cu pereţii aproape goi. Drept mobilier, cîteva mese primitive, cu bănci şi scaune de lemn. Singura podoabă de perete se găsea în încăperea numită „salon": era un portret al lui Hitler, în mărime aproape naturală, colorat în gri, brun şi roşu, adus de cine ştie cine în zonă. De-un singur avantaj se bucurau vizitatorii cazinoului: nu mai erau siliţi să se calce pe picioare unii pe alţii cum se întîmplă în buncărele strîmte şi în cantonamentele din celelalte case. Incăperile cazinoului erau chiar mai mari decît era nevoie. Otzhausen nădăjduise că în timpul zilei va putea lucra aici mai în linişte decît în „vizuina" lui Beierle, unde tovarăşul său de adăpost ocupa singur aproape toată încăperea, dar avea să încerce o crudă dezamăgire. In urma unor incidente extrem de neplăcute, îi pieri pofta de a mai frecventa cazinoul.

Intr-o seară, cam pe la mijlocul lui decembrie, el şi Beierle voiau să joace, la cazino, un joc de cărţi obişnuit printre ofiţerii de acolo. Cînd deschiseră uşa salonului, o voce strigă, răstită şi neprietenoasă: „Uşa, vă rog!"

O privelişte cu totul neaşteptată li se înfăţişă înaintea ochilor. Ofiţerii, în grupuri mici, ţepeni şi tăcuţi, priveau ţintă la un ofiţer uscăţiv şi foarte înalt, care stătea singur deoparte. Pe faţa lui palidă şi încruntată scînteia un monoclu înfipt adînc în orbită. Ofiţerul îşi ţinea mîna dreaptă înfiptă în talia-i strînsă tare şi privea în jur cu ochii scăpărînd de mînie. Rămaseră cîtva timp cu toţii aşa, muţi şi nemişcaţi, ca nişte figuri de ceară... Atmosfera devenea din ce în ce mai apăsătoare, prevestitoare de furtună.

Otzhausen ar fi voit să-şi şteargă sticlele ochelarilor, dar nu îndrăznea să-şi mişte mîinile. Ce se întîmplase, pentru numele lui dumnezeu?...

Se vede treaba că Beierle răcise rău pe drum, cu toate că de la adăpost pînă aici nu era decît o palmă de loc : își ținea batista la nas, fără să îndrăznească să-și sufle nasul într-însa.

Deodată, pe neașteptate, cel asupra căruia erau ațintite privirile tuturor începu să țipe c-o voce ascuțită, din gît parcă. Țipa cu un glas atît de ciudat, încît Otzhausen neputînd înțelege la început nici un cuvînt, trebui să-și încordeze toată atenția ca să priceapă ce spunea.

— ...Și mie-mi plac, bineînțeles, glumele! Chiar cele făcute pe socoteala mea... Pot suporta mult, foarte mult, dar asta e prea de tot! Nu sînt dispus să înghit jigniri vulgare, și mai ales aluzii mîrșave la adresa originei și familiei mele... Invit deci încă o dată pe acela care s-a dedat la infamia aceasta să aibă curajul să mărturisească!

Se auzi drept răspuns un singur zgomot : Beierle își suflă decent nasul. În sfîrșit, se deslușì vocea sîcîitoare a unui locotenent, voce care i se păru lui Otzhausen o adevărată binecuvîntare. „A fost într-adevăr o glumă proastă și înțeleg perfect de bine revolta domnului căpitan!“

— Dar ce s-a întîmplat ? întrebă Beierle, încet, pe cîțiva ofițeri de lîngă el. Cineva îi întinse, cu un gest leneș, o foaie de hîrtie de pe masă. Glasul ascuțit rupse din nou tăcerea :

— Domnilor, pînă acum am crezut că mă aflu între ofițeri, între oameni de onoare... E rușinos, domnilor! încheie el aruncînd o ultimă privire,

fulgerătoare și furioasă, în jurul său. Și cu un : „la dracu, domnilor“, căpitanul părăsi încăperea, pășind țeapăn, drept și plin de demnitate. Furtuna trecuse. Grupurile se împrăștiară. Zgomotul și pălăvrăgeala izbucniră din toate părțile. Se auzeau cuvinte de revoltă, înjurături. Otzhausen, respirînd adînc și greu, se opri lîngă ușă. Pentru numele lui dumnezeu, ce s-a întîmplat ?

Beierle îi întinse hîrtia pe care o primise, și Otzhausen citi :

„Căpitanul Horst von Keiten, nu-i mirare,
Spița neamului său nobil și-o ridică,
Pînă-n vremea lui Carol cel Mare.
Dar încolo nu mai știe, vai, nimică!“

Ei și ? Ochii lui Otzhausen căutară un răspuns pe fața lui Beierle. Dar locotenentul dădu grav din cap, strîngîndu-și buzele și privind trist înaintea lui, ca și cum ar fi luat parte la o înmormîntare.

Ei și ? Dar Otzhausen tot nu înțelese.

— Ce zici de-asta, domnule corespondent ? îl întrebă Beierle aplecîndu-se spre el. „Dezgustător! Cu totul dezgustător!“

Și făcînd stînga împrejur se amestecă printre ofițerii care discutau cu multă aprindere incidentul.

Asta era pricina agitației? Oamenii aceia nu mai aveau altceva de făcut? În situația în care se aflau? Glume de neisprăviți! Mojicii!

Întîmplarea aceea senzațională îndestulă întreaga seară cu subiecte de conversație, ca să nu se mai gîndească nimeni la tihnitele jocuri de cărți.

Otzhausen plecase devreme de la cazinou și cînd Beierle veni și el să se culce, îl întrebă, din patul său suprapus, ce se mai întîmplase și cine anume era acest von Keiten.

— Ofițerii spun că e nemaipomenit de înfumurat și tot pe atîta de prost, răspunse Beierle izbucnind în hohote de rîs. Vlăstar al unei vechi familii de junkeri! L-ai văzut doar și dumneata, ce să mai vorbim... Coconașul s-a simțit călcat pe bătăturile sale nobile... Ha, ha!

— Ai adormit, Otzhausen? întrebă Beierle după ce se vîrîse în pat.

— Nu.

— Cum ți-a plăcut comedia din seara asta?

— O chestie destul de penibilă.

— Ei, aș! Dumneata nu ești cunoscător în materie. De data asta au răsunat chiar și cîteva note sincere, pornite din inimă, cum s-ar zice. Așa ceva se întîmplă destul de rar. Și Beierle fu scuturat de-un nou hohot de rîs. În cele din urmă adormi.

A doua zi urmă al doilea act al comediei. La amiază, ofițerii, intrînd în sufrageria cazinoului,

găsiră agățată pe perete, în dreptul scaunului pe care ședea de obicei căpitanul, o nouă hîrtie:

„Căpitanul Horst von Keiten, omul tare,
Cavaler fără prihană, fără frică,
În război și-a adunat avere mare,
Asta-i oare o ispravă atît de mică?"

În sufragerie, tăcere de gheață. Fiecare își ținea capul aplecat deasupra farfuriei cu supă, fiecare se ferea să privească la vecinul din dreapta sau din stînga, chiar și ordonanțele care aduceau mîncarea vorbeau și pășeau mai încet ca de obicei.

Locotenentul Niese, de la I-a, se sculă în picioare, bătu cu lingura în marginea farfuriei pînă ce ofițerii își ridicară capul, și începu o cuvîntare energică:

— În situația aceasta pe care soarta schimbătoare a armelor a făcut-o destul de serioasă, zise el, situație care pretinde de la toți, de la ofițeri în general, de la cei din statul-major în special, mult zel, severa îndeplinire a datoriei și strînsa solidaritate camaraderească, nu pot fi tolerate sub nici un motiv mojiciile acestea grosolane, căci nu pot da alt nume celor întîmplate. Domnii ofițeri trebuie să-și dea seama de poziția pe care o au față de soldați și să nu permită ca cineva din mijlocul lor să fie compromis și discreditat într-un mod atît de ordinar. Socotesc jignirea adusă căpitanului von Keiten drept in-

sultă personală. Sper că şi ceilalţi ofiţeri simt la fel, adăugă el.

Otzhausen, mişcat de o cuvîntare atît de demnă şi impresionantă, strigă :

— Trebuie intervenit, domnilor, trebuie intervenit ! Unde vom ajunge cu asemenea purtări ?!

Beierle, care stătea la masă în faţa lui, făcu o strîmbătură şi începu să rîdă fără să se sinchisească de nimeni.

— Cunoaşteţi pe căpitanul von Keiten, domnule maior ? se adresă Otzhausen vecinului său de masă.

— Sigur că da !

— Dar pentru ce... vreau să zic, cum s-a ajuns la bănuiala că ar fi făcut avere în timpul războiului ?

— Socotiţi poate injuriile acestea meritate ?

Dîndu-şi imediat seama că făcuse o gafă, Otzhausen tăcu, amărît.

Beierle se gîndi să renunţe la somnul de după-amiază şi să facă o mică plimbare.

Era frig, nemaipomenit de frig, dar un frig uscat şi plăcut ; vîntul nu bătea aproape de loc, iar soarele străpungea din cînd în cînd perdelele grele ale norilor. Cei doi prieteni porniră pe drumeagul de pe marginea şoselei, îndreptîndu-se spre o rarişte. Otzhausen era foarte curios să afle amănunte despre von Keiten.

— Drumul pe care am apucat duce la văgăuna cea mare, zise Beierle ; vrei să mergem acolo ?

— Mi-e totuna. E vorba doar să ne mai dezmorţim puţin picioarele.

— O să vedem acolo o mulţime de cadavre neîngropate, urmă Beierle. În timpul iernii nu-s supărătoare, nu miroase.

— Cadavre ?... Cum aşa ? Ce fel de cadavre ?

— Cadavrele unor locuitori de prin părţile astea, ale unor civili ; cred că din Gumrak.

— Ei ?... Şi zici că sînt multe ?

Şi fără a aştepta să fie rugat, Beierle începu să vorbească despre căpitanul von Keiten. El singur era de vină dacă ajunsese aşa de nesuferit.

— De ce nesuferit ?

— L-ai văzut şi l-ai auzit chiar dumneata, răspunse Beierle, şi asta cred că-i de ajuns. E îngrozitor de mîndru, şi din pricina asta e gata oricînd de scandal. Mîndru de pretinsa lui spiţă străveche. Şi de o obrăznicie nemaipomenită cu ceilalţi. Există juncheri foarte deştepţi, tot aşa de încrezuţi ca şi el dar care-şi dau totuşi seama în ce timpuri trăiesc. Juncheraşul von Keiten e însă prost, de-o prostie revoltătoare. Şi pe deasupra, după cum îţi poţi cu uşurinţă închipui, toată lumea-i caută-n coarne ! Toate drumurile-i sînt netezite şi încă cu foarte mare grijă. În ce situaţie ar putea ajunge unul ca el, dacă ar fi numai c-o idee mai puţin idiot !

— E bogat ?

— Putred de bogat.

— Atunci ce nevoie are să se îmbogățească din război?

— Nu vorbi așa. Cu cît ai mai mult, cu atît vrei să ai și mai mult!

Și Beierle începu să fluiere un cîntec vechi, de-al mercenarilor germani.

— Cunoști cîntecul? întrebă el. Da, da! *Pentru pradă și glorie luptăm vitejește!...*

— Asta a fost odinioară! Dar acum?

— Ai dreptate! Cei ce vor să cîștige astăzi pradă și glorie, pun pe alții să lupte vitejește... Iată deosebirea! Spune-mi, te rog, domnule Otzhausen, cum ai califica dumneata fapta unui ofițer german care ar lua o prețioasă colecție de arme dintr-un castel din Bretania și ar trimite-o la moșia sa din Gulpe, pe rîul Havel? Ce zici, e hoție sau pradă de război? Apoi, cînd același colecționar, ofițer german, în țara cucerită, ar „cumpăra“, cu prețuri fixate de el însuși vechi gravuri, tablouri, gobelinuri, vase de porțelan, căni și cîte și mai cîte antichități de soiul ăsta, expediindu-le acasă. Asta tot pradă de război e?

— Doamne sfinte! doar nu vrei să spui că von Keiten...

— Dragă prietene, nu numai von Keiten. La drept vorbind el a fost destul de modest. Nu și-a trimis acasă decît o colecție de arme vechi, franțuzești și un vagon cu „lucruri cumpărate“. Alții au fost mai puțin modești. Trebuie să recunoaștem, bineînțeles, de ce ne-am ascunde după deget, că toți am pus mîna pe cîte ceva, cînd ni s-a

prezentat ocazia, nu-i așa? Cei de teapa noastră au luat pantofi și ciorapi pentru neveste, cîte-un aparat de radio sau cîte unul de fotografiat. Ei, dar „domnii cei mari“ au lucrat în stil mare... Dar cineva trebuie să fie mărginit ca von Keiten, ca să se mai și laude cu-asemenea lucruri. Ce i s-a întîmplat acum e numai din vina lui și o merită cu prisosință...

— Ei, am ajuns. Vezi, valea e destul de lungă, parcă e o văgăună. Dar ce zici de grămada aceea măricică de cadavre de colo?

Otzhausen trebui mai întîi să-și curețe sticlele ochelarilor ca să poată desluși jos, sub el, în fundul rîpii, mormanul acela de cadavre azvîrlite claie peste grămadă. Din zăpadă se înălțau picioare de oameni, înghețate și înțepenite. Sprijinit de peretele rîpii, un cadavru stătea, pe jumătate ridicat, gata parcă s-o rupă la fugă, în ultimul moment...

— Uite și-o femeie, strigă Otzhausen, înfiorîndu-se.

— Numai una? Sînt o mulțime! O vezi pe cea de colo?

Otzhausen privi în direcția arătată de Beierle.

— Ce grozăvie! murmură el uitîndu-se uluit în jos, în adîncul rîpii.

Beierle voia să se întoarcă. Otzhausen însă descoperea într-una alte lucruri „înfiorătoare și interesante“, după cum se exprimase.

— Ia privește, Beierle, ce tînăr e cel de colo; aproape un copil... Și cel de lîngă el... Și celă-

lalt... mi se pare... sau... parcă nici n-ar avea cap. Ce s-o fi întîmplat cu el? Oare cîţi or fi cu toţii? Ce crezi Beierle?

Beierle privea mirat cît de tulburat era Otzhausen.

— In defileul de la Rosoşka n-ai văzut cadavre?

— În „defileu“? N-am văzut nici unul!

— Curios! Acolo sînt grozav de multe, căci e un lagăr de ruşi. Sînt mai multe chiar decît aici.

— Nu mai spune! Şi mie nu mi-a arătat nimeni nimic.

VII

Otzhausen nu se mai simţea bine „în vizuina“ lui Beierle, iar la cazinou, printre ofiţeri, nici atît. Voia să vadă şi să trăiască războiul adevărat, sau cum spunea el, „să pipăie pulsul armatei pe linia cea mai înaintată a frontului“. Amintirile din Kalaci păliseră. După zilele tihnite petrecute la cartierul general al armatei simţea nevoie de activitate. Îşi exprimase dorinţa să vadă ruinele Stalingradului faţă de cîţiva ofiţeri, care veniseră din linia întîia. Spusese că e ruşinos ca el, singurul corespondent de război de la Stalingrad, să nu le fi văzut încă.

Dar ofiţerii îl sfătuiseră să nu se ducă la Stalingrad, căci ruşii sînt mari meşteri în atacurile-

surpriză puse la cale de trupele de recunoaştere, şi-ar putea-o păţi. De altfel, acolo nu mai erau decît nişte dărîmături şi mulţi dintre cei care scăpaseră de gloanţe fuseseră omorîţi sub zidurile care se prăbuşiseră peste ei. Otzhausen, nedorindu-şi nicidecum un asemenea sfîrşit, lipsit de eroism, renunţă la Stalingrad, ceea ce însă nu-l împiedică să scrie, dîndu-se drept martor ocular, impresionante reportaje despre luptele corp la corp desfăşurate prin pivniţi şi printre ruine. Şi de ce nu? *Ar fi putut* foarte bine să fie şi el acolo, iar cei care-l informaseră luptaseră cu adevărat pe front; ofiţeri, pionieri şi grenadieri de la tancuri.

De altfel călătoriile spre front, cu automobilul, se răreau pe zi ce trecea. Trebuia să se facă economie de benzină, iar cursele care nu erau neapărat necesare erau strict interzise. După mutarea lui în adăpost, Otzhausen îl întîlnise adesea pe colonelul Maltz, care-i era din ce în ce mai antipatic. Acesta îi spusese odată că, în împrejurările de faţă, plimbările lui cu automobilul nu erau absolut necesare din punct de vedere militar. Aşa că va fi nevoit să folosească orice alt prilej care se va ivi, atunci cînd va avea chef să viziteze linia frontului. Otzhausen plecă de aceea într-o zi cu un transport de muniţii, la Dmitrievka. Auzise că acolo s-ar afla un cimitir militar deosebit de frumos şi intenţiona ca în importantul său articol de Crăciun, să preamărească îndeosebi pe soldaţii şi ofiţerii căzuţi la

Stalingrad. Avea să-i arate el colonelului Maltz ce era şi ce nu era important din punct de vedere militar...

Ca toate satele de stepă, Dmitrievka făcea o impresie jalnică. Nici zăpada care acoperea murdăria, dezordinea şi distrugerile, nu era în stare să ascundă aspectul haotic al satului. Otzhausen avea impresia că aici, în divizia aceasta, spre deosebire de ceea ce se petrecea în cea din „defileul" de la Rosoşka, era mare zăpăceală şi nici urmă de conducere destoinică, de ordine şi curăţenie, de disciplină exemplară. Soldaţii, dezordonaţi şi murdari, umblau de-a dreptul prin noroi, privind cu obrăznicie pe ofiţeri, fără să-i salute. Chiar şi unii ofiţeri aveau o înfăţişare neglijentă. Dispăruse cu totul ţinuta aceea plină de energie şi dîrzenie.

— Respectă cu stricteţe ordinul, locotenent Schirrbach, auzi Otzhausen în timp ce cobora în adăpostul generalului comandant al diviziei. De fiecare buncăr numai cîte două cruci pe zi. Dacă facem risipă acuma, de Crăciun n-o să mai avem nici o bucăţică de lemn.

— Am înţeles, domnule căpitan!

— Fă-ţi socotelile cum trebuie; avem aproximativ opt sute de cruci, aşa că se poate calcula cu exactitate cît timp ne vor ajunge.

— Am înţeles, domnule căpitan!

— Mulţumesc, domnule Schirrbach.

Strecurîndu-se pe lîngă locotenentul care tocmai pleca, Otzhausen intră în încăpere şi se prezentă căpitanului, cerîndu-i o întrevedere cu comandantul diviziei.

— Generalul e plecat la comandamentul armatei.

Dezamăgit, Otzhausen se lăsă greoi pe pat; cu generalul n-avea noroc şi pace. Apoi, după un scurt răstimp de tăcere, cerîndu-şi mai întîi iertare dac-ar fi să comită vreo nepoliteţe, îl întrebă ce însemnau cuvintele acelea pe care le auzise în treacăt, cum că în ultima vreme s-ar fi împărţit soldaţilor cruci cu anticipaţie.

— Cum de v-a venit ideea asta?

— Scuzaţi, vă rog, domnule căpitan, dar v-am auzit spunînd chiar eu: „De fiecare buncăr cîte două cruci pe zi".

— A, da, da... Bineînţeles, pentru foc! Ardem cimitirul.

— Ci... ci... cimitirul eroilor? se bîlbîi Otzhausen.

— Da! Cei morţi nu suferă de frig.

— Dar nu se poate... Vă rog, domnule căpitan, asta-i...

— Dumneata se vede că habar n-ai cum stau lucrurile aici în linia întîia... Oamenii suferă groaznic din cauza gerului, domnule, iar mîncarea e mizerabilă. Cînd li se dă supa cu apă din zăpadă şi carne de cal, îşi ling buzele. Dacă vrem să nu fugă toţi la ruşi atunci trebuie, vrînd-nevrînd... Uitaţi-vă bine la bieţii oameni, domnule corespondent; aproape tuturora le-au îngheţat ba mîinile, ba picioarele, ba nasul. In la-

zaret nu-i loc decît pentru cei grav răniţi. Aşa că ce putem face? Pietatea şi sentimentalismul sînt articole de lux în timp de război, mai cu seamă în situaţia noastră.

„Cimitirul eroilor"? Otzhausen nu se putea împăca de loc cu ideea că crucile dintr-un cimitir militar puteau fi smulse aşa, tam-nesam, şi puse pe foc.

— Intenţionaţi să rămîneţi mai multă vreme la divizie, domnule corespondent?

— Nu, nu, răspunse grăbit Otzhausen, plec peste cîteva ore; dacă se poate şi mai curînd. Mă înapoiez la cartierul general.

Abătut cum nu mai fusese niciodată în timpul războiului, Otzhausen se înapoia la Gumrak, cu inima cuprinsă de o teamă apăsătoare. Dacă lucrurile stăteau aşa de rău, atunci trebuia să scape cît mai repede cu putinţă din punga asta infernală. Îngrozitor! Cimitirul eroilor... Supă din zăpadă şi carne de cal... Dezertori la ruşi... Versul acela auzit la cazino, îl obseda: *„În război şi-a adunat avere mare..."* Cît de înspăimîntătoare erau toate... Nu, nu! Cel mai cuminte lucru era să plece numai decît. Va găsi el un pretext potrivit.

VIII

Cum ajunse la Gumrak, fu anunţat de un furier că-l cheamă colonelul Maltz. Fu primit mai cordial ca de obicei.

— Domnule corespondent, vreţi să fiţi martor ocular al despresurării ce se va produce în curînd?

— Cum aţi spus, domnule colonel? Ce vreţi să spuneţi cu asta? De după sticlele ochelarilor, ochii lui Otzhausen se rotiră miraţi în orbite.

— Consemnul e înainte de toate tăcerea şi, bineînţeles, interdicţia oricărei comunicări în scris. Cel puţin deocamdată. Ascultaţi! O telegramă a Führer-ului ne vesteşte că vom fi liberaţi chiar înainte de Crăciun. Armata de tancuri a mareşalului von Manstein va străpunge încercuirea peste cîteva zile. Priviţi aici pe hartă. Lovitura principală va porni, probabil, din partea aceasta. Apoi va veni a doua, cred, de dincoace... Noi, cei din zona încercuită trebuie să contăm pe o joncţiune în regiunea Marinovka-Harpovka... Ei, ce ziceţi, v-ar face plăcere să asistaţi de aproape la acest eveniment?

Otzhausen privea la colonel cu ochii strălucind de bucurie; uitase toată pica ce i-o purta şi-i apucă mîna, copleşit de măreţia clipei.

Colonelul, neobişnuit de vorbăreţ şi bine dispus, îi povesti convorbirea avută cu generalul comandant al armatei. Şi Otzhausen află, printre altele, că zvonul adus de Beierle era întemeiat. Existau, în adevăr, unele divergenţe de păreri între generalii din zona încercuită. Un grup mic voise să străpungă încercuirea atacînd prematur dinăuntru în afară. Hotărît lucru, asta însemna lipsă de încredere în Führer. Numele

acelor domni trebuiau memorate pentru mai tîrziu ! Cuvîntul Führer-ului e sfînt ! Va să zică încă înainte de Crăciun ? Ei, slavă domnului ! Dacă-i așa, va face un revelion de pomină, apoi va pleca la Berlin... Singurul corespondent de război din zona încercuită... Ce noroc că nu s-a pripit să plece... A fi singurul corespondent de război în asemenea situație nu era puțin lucru. Să îndrăznească cineva să spună altfel...

— Închipuiți-vă că generalul comandant suprem mi-a povestit, radios, un amănunt nostim care v-ar putea fi de folos, domnule corespondent. M-a întrebat dacă-mi amintesc de numele consulului și conducătorului oștirii romane pe care l-a bătut Hanibal la Cannae. Dumneata probabil că-l știi ?

— Dați-mi voie să mă gîndesc puțin. Otzhausen își încreți sprîncenele concentrîndu-se.

— Un moment, vă rog ! Istoria romanilor !... Drace !... Varus a fost cel cu : „Înapoiază-mi legiunile"... O clipă, vă rog : Varentus !... Parcă, nu-i așa ?

— Nici dumneavoastră nu vă amintiți ! Colonelul zîmbea. Dar sînteți pe aproape. Terentus Varo îl chema pe unul din consuli. După cum se știe însă, armatele romane aveau întotdeauna doi consuli. Comanda supremă o avea în ziua aceea nenorocoasă pentru romani... ei, nu vă aduceți aminte cine ?

— Oricît mă căznesc, e cu neputință !

— Se numea : Paulus !

— Serios, domnule colonel ? Într-adevăr ? Așa îl chema ?

— Aemilius Paulus. Amuzant, nu ? Să fi auzit cum rîdea generalul. O plăcere. Mi-a povestit că în Școala Superioară de Război, coincidența aceasta de nume fusese adeseori un prilej de veselie. Colegii îl tachinau într-una : „Paulus, flancurile! Vezi de flancuri!" Și cobeau că viitoarea lui carieră militară s-ar afla sub o stea nenorocoasă. Și-acum închipuiți-vă, domnule corespondent, mi-a mărturisit cu sinceritate că de cînd cu încercuirea asta nenorocită, s-a gîndit adesea la glumele acelea, temîndu-se ca Stalingradul să nu devină pentru el un nou Cannae.

— Nu mai spuneți, domnule colonel ! Generalul s-a temut într-adevăr să ?... Un al doilea Cannae ?... Dar asta-i...

— Da, da, orice ați spune, dar ăsta-i omul !

— Asta-i curată superstiție ! Otzhausen se veselea grozav. Amănuntul e însă nostim, foarte nostim !

— Să-l fi văzut pe general cum rîdea. De altfel mi-a mai mărturisit că se liniștise gîndindu-se că de vreme ce nici nu era mareșal, nu putea fi considerat comandant suprem. Și un al doilea Cannae nu i se poate întîmpla decît unui comandant suprem.

— Povestea are haz, într-adevăr ! Ce credeți, domnule colonel, n-aș putea-o utiliza mai tîrziu ?

E un episod minunat, încîntător : Paulus la Cannae şi Paulus la Stalingrad.

— De aceea v-am şi povestit întîmplarea. Generalul n-o să aibă nimic împotrivă.

IX

Otzhausen răsfoia hîrtiile scoase din mapă : schiţe de articole, însemnări, copii după diferite ordine, instrucţiuni... Voia să scrie un articol despre generalul de armată, comandantul celor douăzeci şi două de divizii din faţa Stalingradului, voia să facă o caracterizare, să redea portretul unui militar-erou : statornicie, mai cu seamă în ceasul primejdiei (Frederic cel Mare la Kolin şi Kunersdorf, şi aşa mai departe), încredere în puterea şi geniul Führer-ului, deşi sau mai bine zis tocmai pentru că în privinţa asta se şopteau printre ofiţeri multe mîrşăvii şi păreri contrare. Otzhausen citi un fragment din ordinul pe armată dat de general la 27 noiembrie : „Führer-ul ne-a făgăduit ajutor. Trebuie să rezistăm pînă ce acest ajutor va sosi. Dacă toată armata va fi unită ca un singur om, vom izbuti. De aceea, rezistaţi ! Führer-ul ne va deschide calea cu sabia !“ Cuvinte simple şi tocmai de aceea pline de miez. „Führer-ul ne va deschide calea cu sabia !“ era, cum încerca să-şi închipuie şi Otzhausen, credinţa de nestrămutat a tuturor

soldaţilor. Führer-ul ne-a făgăduit ajutor, Führer-ul ne va ajuta...

Şi iată : un alt document, cu privire la captivitate. În circularile generalului către diviziile armatei a VI-a se spunea că ruşii în ultimul timp, folosindu-se de foi volante şi propagandă prin viu grai, îşi dădeau toate silinţele să-i convingă pe soldaţii germani să se predea. Fiecărui soldat trebuia să i se explice că asta era pură vînătoare de ţărani. Comandantul armatei avea probe sigure că ruşii schingiuiesc şi omoară pe prizonierii germani...

Da — îşi spunea Otzhausen — Victorie sau moarte ! Eliberare sau pieire ! Altceva nu există nici pentru general, nici pentru soldat. În privinţa asta, soarta era cu adevărat nepărtinitoare. Ea ne sileşte să fim cu toţii uniţi ca un singur om. Credinţa germanilor... Credinţa Nibelungilor... ca în străvechea legendă.

Otzhausen se simţea în formă : cînd amîndouă armatele vor face joncţiunea, cînd steagul cu zvastică va fi pentru totdeauna înfipt pe malul Volgăi, atunci va scrie — colonelul Maltz nici n-o să-şi creadă ochilor — va scrie un reportaj cum n-a mai fost altul, întitulat : *Credinţa Nibelungilor pe Volga.*

În Karpowka, Otzhausen putu să-şi dea numaidecît seama că se pun la cale evenimente mari. Diviziile de infanterie mărşăluiau, venind din stepă, în coloane nesfîrşite. Tancuri, tunuri

de asalt şi aruncătoare de ceață cu cîte şase țevi stăteau adăpostite după zidurile groase ale bisericilor care rezistaseră la nenumărate alte atacuri. Trupele din garnizoana locală se adunaseră pentru apel în marginea satului, în fața unei uzine incendiate. Subofițerii vorbeau pe acelaşi ton răstit de mai înainte, ton pe care în ultima vreme îl cam uitaseră: „Asta-i treabă țigănească!" „În ce hal de debandadă!"... „O să scoatem untul din voi!", „Trupă de ramoliți", „Lipeşte copitele!"

Se produsese o schimbare.

Otzhausen era entuziasmat. Un nou suflu de înviorare pusese stăpînire pe trupă. Aşa se exprimase el şi față de ofițerii de la statul-major al diviziei, care îl invitaseră. Într-adevăr: „Suflul înviorător al speranței!" bine zis, foarte bine. Numai de li s-ar putea da flăcăilor şi o mîncare ceva mai bună. Cu două sute de grame de pîine şi carne de cal, nu poate ține mult nici cea mai exaltată însuflețire. Nici nu-i nevoie să țină mult, replicase altul. De Crăciun îşi va primi fiecare friptura tradițională. Slavă domnului, aici în sat se găsesc încă destule lemne iar la nevoie se poate face focul şi cu lucrurile de prin case. De altfel noaptea trecută, din direcția sud-vest, s-a auzit bine de tot tirul artileriei grele. Frontul se apropie; fără îndoială că Manstein a pornit ofensiva.

În sfîrşit se pomenea din nou numele acesta. Zîmbind satisfăcut, Otzhausen ascultase discuția plină de speranță a ofițerilor, fără să adauge însă nimic, deoarece promisese generalului tăcere absolută. Constatase însă cu satisfacție că vestea iminentei eliberări din zona încercuită străbătuse prin mii de căi, ajungînd pînă la urechea fiecărui ofițer şi fiecărui soldat.

Otzhausen nu se înşelase: nenumărate zvonuri circulau de colo-colo. Zvonuri pe care le scorneau chiar ofițerii, după care aveau mare grijă ca ele să se împrăştie cît mai repede. Şi ceas de ceas acestea luau forme tot mai precise. Mai întîi se spusese: Führer-ul declanşează ofensiva, Manstein se apropie! Curînd după aceea se şi dăduseră asigurări că blindatele lui Manstein ar fi ocupat oraşul Kalaci, pe Don. După care alții dădeau asigurări că ar fi auzit din izvor sigur că două armate sovietice au fost încercuite şi că se aflau într-o situație desperată, strînse între forțele lui Manstein şi armata a VI-a. Nici vorbă că aici pe Volga, lîngă Stalingrad, avea să se dea lovitura hotărîtoare pentru întreaga campanie din Rusia şi că folosirea poziției arici, ordonată de Führer, constituia ideea lui cea mai genială. E drept că această părere fusese foarte des pusă la îndoială în ultimele săptămîni iar pînă în cele din urmă respinsă — căci prea aveau cu toții sentimentul că erau prinşi într-o capcană; acum însă ideea fusese lansată din nou şi susținută cu toată tăria.

X

Doctorul Findler, consilier la Curtea Marțială, în casa căruia locuia Otzhausen cînd se afla la Karpowka, un bărbat cam de vreo cincizeci de ani, cu nas ascuțit și buze strînse, își scoase ochelarii de aur de pe nas, ca întotdeauna cînd se pregătea să facă o expunere mai amplă.

Începu, asigurîndu-l că în ultimele săptămîni observase cu multă atenție pe toată lumea din jur, cu foarte multă atenție. Iar numărul celor lipsiți de curaj se dovedise destul de mare. Constatase, cu mirare și chiar cu îngrijorare, cît de repede își făcuseră apariția scepticii, pesimiștii și desperații, umplînd lumea cu cobelile lor. Și deseori fusese nevoit să-și amintească de cuvintele Führer-ului, că numai în situațiile critice se vădește adevărata tărie de caracter. Și, slavă domnului, numărul celor care se dovediseră neclintiți în credința și nădejdiile lor, a celor care nu se lăsaseră tulburați de nici o dezamăgire, dovedindu-se într-adevăr, așa cum spusese doctorul deunăzi, „oameni cu inima de oțel" era destul de mare. Un singur lucru îl impresionase tare urît pe doctor: ordinea și disciplina militară din perioada aceea nenorocită — Findler rectifică... „să zicem nu tocmai limpede" — coborîseră rapid sub orice nivel. Iar astăzi cînd mulțumită acțiunii aceleia de salvare, care, fără îndoială, nu va întîrzia, lucrurile încep să se schimbe în bine, sau mai exact cînd se observă

o întoarcere spre starea normală din trecut, se poate vorbi deschis despre asta. Călcarea consemnelor, neexecutarea ordinelor, dezertările, se înmulțiseră înspăimîntător. Avusese de lucru mai mult ca niciodată. Își pusese deseori întrebarea cum de era cu putință ca spiritul acela ostășesc, așa de vechi și de mii de ori verificat, să decadă cu atîta repeziciune! Aparatul militar nu mai funcționa nici el cu preciziunea și rapiditatea obișnuită. Comandanții nu fuseseră în stare să improvizeze, să se adapteze îndeajuns de repede noilor împrejurări. Erau cu toți, de la simplu soldat pînă la general, prea răsfățați, prea pretențioși, prea obișnuiți să fie mereu învingători și să aibă întotdeauna farfuriile pline. Și — „știți, domnule corespondent, noi vorbim mult despre sobrietatea spartană, dar vrem să ni se servească în fiecare zi și la ora hotărîtă blidul cu mîncare suculentă, iar în raniță să avem slănină și pîine destulă și dacă se poate, să mai trimitem și-acasă din ceea ce ne prisosește... Îmi dați voie să vă umplu paharul, domnule corespondent?"

— Dar o să golim toată sticla și, desigur, e ultima pe care o mai aveți!

— Nu, nu, beți fără grijă. Mai am cîteva sticle puse deoparte din vița asta de Burgundia. Vă place?

— Alunecă pe gît ca untdelemnul! Excelent vin!

— Și așa cum vă spuneam, domnule Otzhausen, zilele astea de grea cumpănă de la Stalin-

grad care, evident, sînt acum pe sfîrşite, trebuie să ne fie de mare învăţătură căci — doamne fereşte! ar putea să se repete şi în altă parte. Vedeţi şi dumneavoastră, prin intervenţii prompte şi neîndurătoare, multe rele pot fi zăgăzuite; dacă însă simptomele acestea izolate de încălcare a disciplinei se transformă în indisciplină de masă, atunci — doamne sfinte! alunecăm cu toţii sub avalanşă. Unii din noi au mai trăit o dată asemenea clipe.

Nu avea moralul prea ridicat, bătrînul! Otzhausen scruta pe magistratul militar prin ochelari. Generaţie veche, îşi zise în sinea lui, care-a mai asistat o dată la o prăbuşire şi care se teme că dezastrul s-ar putea repeta... I-e frică să nu vină năpasta aşa, peste noapte... Cam slab de înger, domnul consilier de la Curtea Marţială! Comparîndu-se cu el, Otzhausen se simţea superior şi făcînd parte dintr-o generaţie mai tînără, deşi deosebirea de vîrstă dintre ei nu era decît de cinci ani. Magistratul militar părea însă cel puţin cu zece ani mai bătrîn decît era în realitate. Mic de statură şi uscăţiv, aproape firav, cu o mustăcioară sură şi subţiratică, sub nas, cu o aşa-numită „muscă" sub buza de jos, ca un zbenghi de barbă, căruia el singur îi spunea, în glumă, „scîrna muştii"; iar părul lui subţire ca mătasea şi alb ca argintul, îi dădea aerul unui adevărat „domn în etate". Era, într-adevăr un domn distins şi îngrijit, dar peste măsură de obosit. Îi puteai citi cu mare uşurinţă pe faţă că se săturase pînă-n gît de nomadismul acela ţigănesc al războiului, că i-ar place de o mie de ori mai mult să stea acasă, în Dahlem, să se ocupe în tihnă de dosarele sale şi să trimită infractorii la răcoare după dreptul tradiţional.

— Ştiţi, domnule corespondent, cum spune proverbul: „Doctoria scumpă face bine întotdeauna, dacă nu bolnavului, atunci spiţerului". Leacul nostru însă nu-i de folos nici bolnavului şi nici spiţerului. E deopotrivă de vătămător pentru amîndoi; din pricina lui, azi moare bolnavul, iar mîine spiţerul. Da, da, doctoria pe care sîntem siliţi s-o administrăm e într-adevăr scumpă, dar nu-i de loc bună.

— Vă exprimaţi foarte alegoric, dar cu multă pricepere, rîse înveselit Otzhausen. Sînteţi un mare pesimist, domnule consilier, mai mare decît s-ar cuveni.

— Ştiu, replică prudent doctorul Findler clătinînd din cap şi ridicînd din sprîncene. Mi-au mai spus-o şi alţii... însă... vedeţi dumneavoastră, în Biblie, în codul civil şi în proverbe se află cuprinsă toată înţelepciunea lumii acesteia. Să vă mai spun încă două proverbe din care veţi putea desluşi convingerile mele: „Nenorocirea nu-i nevoie s-o pofteşti că vine şi singură!" şi al doilea: „Arta nu constă în a începe jocul, ci în a şti să te opreşti la timp!"

Otzhausen nu mai rîdea. Asta nu se mai chema pesimism, ci defetism curat. Alături de

asemenea oameni stăteau soldații în zonă? Cu oameni de ăștia să cîștigi asemenea război? Iată cine se pretinde consilier de Curte Marțială! Păzește-ne, doamne!... De ce nu l-au lăsat oare acasă, pe prostănacul ăsta miorlăit? Aici tot nu-i bun de nimic, mai mult încurcă lumea. Acolo, în linia întîia, vitejii noștri soldați își ronțăie bucățica de pîine uscată și beau apă din zăpadă fără să-și piardă încrederea și buna dispoziție, luptînd ca niște diavoli, pe cînd domnul consilier de curte e numai cu gîndul la leafă, la vila lui din Dahlem și la dosarele lui prăfuite. Și Otzhausen începu să-i țină bătrînului o predică în toată regula, politicos și cu tot respectul cuvenit, dar trîntindu-i adevărul în față și încă destul de răspicat.

— Domnule consilier, îi spuse el, starea dumneavoastră, dispoziția în care vă aflați, nu-mi place, nu-mi place de loc. Iertați-mă că îndrăznesc să vă spun deschis ceea ce gîndesc. Situația pentru moment e nesigură, fără îndoială, mai ales a noastră, a celor de aici, de la Stalingrad. Dar, și situația generală e grea; e, cum s-ar zice, cît se poate de întunecoasă: în Africa, debarcarea americanilor și a englezilor; acasă bombardamentele. Însă de ceea ce vi-e frică dumneavoastră, n-aveți grijă, nu poate să se întîmple, nu se va întîmpla niciodată pentru că nu trebuie să se întîmple. Înțelegeți? Nu trebuie să se întîmple cu nici un chip, orice-ar fi. Cine înțelege bine asta, nu-și poate pierde niciodată încrederea și nădejdea.

Apoi aminti, drept pildă, de adevărații luptători de pe front, prefăcîndu-se că-și ascunde cu modestie presupusele merite, tocmai ca să le scoată mai în evidență, cu o totală lipsă de pudoare. Și dădu drumul plăcii lui obișnuite... Despre zilele teribile de la Kalaci... despre plecarea lui, aproape cel din urmă, din oraș... despre zilele de lipsuri grozave prin stepa pustie, acoperită de zăpadă... aminti că era singurul corespondent de război din zona încercuită, căruia colonelul Maltz îi spusese că de oameni ca dînsul avea mare nevoie aici și că, din această pricină, nu voia să plece, deși Berlinul îl rechema... Ascultînd cuvîntarea aceasta, magistratul militar în loc să prindă curaj, deveni și mai tăcut. Era un prea bun psiholog ca să nu-și dea repede seama că lăudărosul ăsta mătăhălos, era un individ primejdios. Căci, vorba proverbului: „Ogorul și plugul micilor burghezi sînt trădarea și înșelăciunea..."

— Chiar mîine plec în linia întîia, domnule consilier; vreau să iau pulsul trupei. Slavă domnului, numai acolo se hotărăște soarta noastră și acolo avem oameni întregi, devotați trup și suflet Führer-ului, Reichului și viitorului Germaniei.

Consilierul de curte doctor Findler dădu ușor din cap, dar nu răspunse nimic.

XI

A doua zi dis-de-dimineață, ocrotit încă de întuneric, Otzhausen plecă la Marinovka, punctul cel mai înaintat din sud-vestul poziției-arici germane din fața Stalingradului. De pe acoperișul unei clădiri solide de piatră — unde era încartiruit comandamentul unui regiment — Otzhausen putu recunoaște, fără binoclu, buncărele și punctele de sprijin ale rușilor, privind cum săgetează prin noapte proiectilele luminoase, incandescente ale unui tun care trăgea la intervale regulate. Nu fusese încă niciodată atît de aproape de inamic. Inima-i bătea cu putere și se simțea mîndru de el. Acum era într-adevăr un corespondent de război care nu trăgea chiulul.

Pe măsură ce i se ridica moralul, simțea că devine și mai întreprinzător și luă hotărîrea să stea cîteva ore cu soldații de pe front, într-unul din buncărele de pe poziția cea mai înaintată. Frontul fiind relativ liniștit în ultimele zile, comandantul regimentului nu se împotrivi și Otzhausen fu condus de către un ofițer într-un adăpost de la marginea satului, așezat la mai puțin de un kilometru de linia ferată, în spatele căruia se aflau liniile rusești, la o distanță de mai puțin de opt sute de metri de cuiburile lor de mitraliere cele mai înaintate.

— Drepți!

Soldații se ridicară în picioare; doi săriră în sus de pe paturile lor de lemn.

— Echipa buncărului C., plutonul al treilea, compania a treia!

— Mulțumesc! Continuați!

Ofițerul îl prezintă pe Otzhausen.

— Domnul corespondent dorește să petreacă cîteva ore împreună cu dumneavoastră...

Apoi ofițerul plecă, făgăduindu-i lui Otzhausen să se întoarcă pe la amiază, ca să-l conducă înapoi.

— Ei, băieți, cum o duceți pe-aici?

— Eh! domnule corespondent, destul de bine, după împrejurări!

— Ați trecut prin clipe grele în ultimele săptămîni, nu-i așa?

— M-m-da, cam așa-i!

— Nu vă pierdeți însă curajul, după ploaie vreme bună!

— Firește. Toate trec o dată și o dată!

— Numai de-ar trece mai degrabă!

— Am duce-o aici cît se poate de bine, dacă nu ne-ar încurca vreo două chestii.

— Și care-s chestiile alea? întrebă Otzhausen.

— Că nu ne aflăm cu două mii de metri mai sus și cu două mii de kilometri mai la apus! răspunse soldatul.

Toți soldații din buncăr izbucniră în rîs.

— Dumneata ești din Alpi, nu?

— Da, domnule corespondent, din Stiria.

— Nevastă-mea aștepta să nască pe la Cră-

ciun și eu aveam în buzunar biletul de permisie. Cînd deodată veni porcăria asta.

— Cum, dumneata ești căsătorit ?

— Păi, sigur că sînt !

— Și eu !

— Și eu !

— Ia te uită, domnule ! Și eu care vă crezusem pe toți flăcăi ! Dar ia spuneți-mi, vă rog, cum vă cheamă.

— Eu sînt subofițerul Walter Beermann, domnule corespondent, plutonier, de loc din Herne, Westfalia... Ăsta-i caporalul Willi Kuhle din Hanovra... Celălalt e prîslea buncărului nostru, Daik din Hamburg, poreclit Krischon... Și ăsta-i Heinz Niehus, fruntaș, din Parchim, din Mecklemburg... Pe cel din fund îl cheamă Fritz Regenbach, berlinez de fel, fericit tată în devenire... Și, în sfîrșit, al șaselea : Ulrich Sager din Stiria.

La prezentarea fiecăruia, Otzhausen dădu prietenos din cap.

— Ei, camarazi, le spuse el apoi, mi se pare că sînteți o tovărășie de buncăr foarte veselă. Așa și trebuie. Războiul fără veselie și glume ar fi de nesuportat.

— Au fost zile cînd ne-au înghețat și glumele, domnule corespondent !

— Chestia asta durează de prea multă vreme !

— Mi-ajunge și mie cît a fost.

— Cînd o afla nevastă-mea că Ivan ne-a încercuit, o să nască de spaimă o fată.

— Mofturi ! Cel mult o să nască trei deodată !

— V-am adus și eu ceva băieți ! zise Otzhausen și scoase o sticlă de coniac franțuzesc, de care făcuse roșt anume pentru popasul acela — cînd, deodată, se auzi o bubuitură ! Tăcură cu toți, ciulindu-și urechile... O nouă bubuitură și apoi altele, fără întrerupere, repede, una după alta, din ce în ce mai tare, unindu-se într-un crescendo infernal. Ghiulelele cădeau destul de aproape, se auzeau cum se surpă zidurile, cum trosnesc acoperișurile și strigătele oamenilor care-alergau prin sat...

— Atenție ! Răcni subofițerul. Fiecare la locul lui ! Pregătiți puștile antitanc și grenadele de mînă !

Grenadierii se împrăștiară grăbiți prin buncăr, trăgînd lăzile de sub paturi, luînd armele în mînă și scoțînd afară grenadele. Otzhausen, cu trupul lui mătăhălos, le stătea tot timpul în cale. Zadarnic căuta el să le facă loc, lipindu-se cît mai tare de perete.

— Domnule corespondent, urcați-vă sus, pe pat !... Da, da, acolo !... Niehus și Regenbach, ieșiți cu pușca antitanc afară, în groapa de obuze !

Bubuiturile neîntrerupte, mugetele, șuierăturile, urletele și exploziile de deasupra capului erau pentru Otzhausen ceva cu totul nou, insuportabil. Se strînse cît putu în blana lui, își ascunse capul în guler, ca să nu mai audă nimic, trăgînd totuși cu urechea ca o lighioană la vîjîitul fiecărui obuz și răsuflînd ușurat cînd i se

părea că nu explodase prea aproape... La un moment dat, întorcîndu-se pe partea cealaltă, simţi ceva vîrtos în buzunarul mantalei. A, da, sticla cu coniac, pe care voise s-o bea împreună cu soldaţii... Nervii lui surescitaţi aveau însă grabnică nevoie de întăritoare.

Şi Otzhausen trase un gît zdravăn.

XII

După miezul nopţii canonada se potoli treptat-treptat şi soldaţii se înapoiară în buncăr.

— Miroase cam ciudat pe-aici, nu? Şi Fritz Regenbach intră adulmecînd aerul.

— Ce face corespondentul nostru? întrebă plutonierul Beermann.

— Sforăie sus pe pat.

— Aţi fi crezut una ca asta? spuse Regenbach ridicînd sticla goală. A supt-o toată, de unul singur!

— Mare porcărie! Straşnic ne-ar fi prins şi nouă cîte o duşcă, căci ne-au îngheţat şi maţele din noi!

— Miroase încă a alcool! Băieţi, mulţumiţi-vă cu mirosul!

— Afurisit om şi borţosul ăsta! Auzi, să golească singur toată sticla!...

— Cu o sticlă de rachiu în burtă, cred şi eu că nu-ţi mai pasă de Ivan şi nici de muzica lui afurisită.

— Oare din ce pricină n-or fi atacat ruşii după bombardament?

— Las' că vin ei la noapte.

— De bună seamă, vor să ne dea gata înainte ca tancurile lui Manstein să efectueze străpungerea.

— Au să se ardă rău de tot!

— Şi nu se găseşte oare nimic de băut pe-aici, în afară de apa asta scîrboasă de zăpadă?

— Nici de băut şi nici de halit. Ei, copii, de-am avea acum o bucată de ficat de cal, fript ştiţi voi cum, ca duminica trecută... Ar face toate paralele... Ce zici, Heinz?

— Trebuie să încercăm să punem iar mîna pe vreo gloabă, dar numai pentru noi. La nevoie, carnea e bună şi fără pîine.

— Ia ascultaţi, neamţul nostru de dincolo vorbeşte iar! strigă de afară fruntaşul Ulrich Sager. Hai să vedem ce zice. Treziţi-l şi pe grăsan, poate că-l interesează şi pe el.

N-a fost tocmai uşor, dar în cele din urmă tot izbutiră să dea jos din pat trupul acela mătăhălos şi să-l pună iar pe picioare. Otzhausen îşi simţea capul greu ca de plumb, ochelarii îi căzuseră de pe nas şi nu-i mai putea găsi nicăieri, iar ochii îi erau umflaţi. Clipea zăpăcit. În sfîrşit, găsi şi ochelarii. Bine că nu se spărseseră. Îi trecu pe după urechi privind năuc şi absent la flacăra luminoasă a lămpii cu carbid, neştiind încă unde se afla. Încetul cu încetul începu să se dezmeticească.

— Unde sînt ruşii ?
— Ivan s-a dus la culcare.
— Şi Manstein ?
— E pe drum încoace. Dar poftiţi afară, domnule corespondent. Tocmai a început să vorbească de dincolo neamţul despre care v-am povestit.
— Afară ? strigă speriat Otzhausen, afară din adăpost ?
— Nu vi se întîmplă nimic, domnule corespondent. Cînd încep să ne vorbească, nu mai trag.
Otzhausen se tîrî şi el afară, rezemîndu-se de peretele tranşeului. Ţiu-u-u ! Un proiectil luminos trecu în zbor, ca o cometă. Otzhausen îşi plecă fără voie capul.
— Nu e pentru noi, domnule corespondent. E pentru şoseaua ce duce la Karpovka.
Bubuitura surdă a exploziei răsună departe, dincolo de sat.
— Canalii afurisite ! mîrîi Otzhausen, nu la adresa artileriştilor ruşi, ci a neamţului care vorbea de dincolo.
Rîgîi plin de revoltă. Asta întrece orice măsură !
— Minciuni, numai minciuni ! se înfurie el. Fiecare cuvînt e o minciună ! Mai bine m-ar sfîşia un obuz decît să cad în mîna ruşilor !... E pur şi simplu ridicol ce spune despre Africa. De altfel crainicul nu e din Hamburg, cum pretinde... Mofturi ! Trebuie să fie vreun jidănoi oarecare !
— Vorbeşte însă întocmai ca hamburghezii, obiectă Krischon. Dar de fapt cum stau lucrurile în Africa ? mai întrebă el. E adevărat că Rommel s-a retras ?
— Eu, mai întîi de toate, nu înţeleg cum de-au putut să debarce acolo americanii şi englezii. De unde mai au atîtea vapoare ?
— De, asta mă întreb şi eu. Şi unde-au fost, mă rog, submarinele noastre ?
— Toate sînt numai minciuni ! strigă enervat Otzhausen.
— Dar scrie şi în ziar, domnule corespondent.
— Ce scrie ?
— Că americanii au debarcat în Africa.
— A, da, fireşte. Şi bine au făcut. N-au avut idee rea iancheii, dimpotrivă, excelentă ! Vin la noi ca să-i putem bate. Ia gîndiţi-vă ce greu ar fi fost să ajungem noi în America... Şi dacă Rommel se retrage, apoi face tocmai ceea ce englezii voiau să împiedice : el îşi păstrează armata intactă. Cîştigul sau pierderea de teren nu contează în Africa. Aproape totul e numai pustiu. Credeţi-mă, Führer-ul ştie bine ce vrea, toate mişcările sînt perfect chibzuite din punct de vedere practic... Acum am ocupat toată Franţa şi de !... Franţa nu-i un pustiu....
— *„Atenţiune ! Atenţiune !... Soldaţi şi ofiţeri germani, ascultaţi comunicatul special al Biroului de Informaţii Sovietic..."*

— Sst, tăceţi ! şopti Regenbach. Să auzim acum ce vor să ne spună :

— *„Trupele sovietice de pe cursul mijlociu al Donului au trecut la ofensivă, ocupînd numeroase localităţi şi făcînd peste zece mii de prizonieri. Înaintarea continuă..."*

— Asta-i minciună sfruntată ! strigă Otzhausen plin de revoltă. Cum se poate vorbi de ofensivă ? La urma urmelor noi cei de-aici ar trebui să ştim mai bine decît oricine. Ruşii sînt destul de îngrijoraţi de ofensiva lui Manstein şi pretind fără pic de ruşine, că ei sînt cei care au trecut la ofensivă pe Don. Ce caraghioslîc !

— *„...Afară de asta, trei divizii blindate din corpul de armată al mareşalului von Manstein au fost distruse la Surovikino, de către unităţi ale Armatei Roşii..."*

— Ha, ha, ha ! Otzhausen se prăpădea de rîs. Tovarăşii de dincolo nu sînt de loc modeşti. Pretutindeni numai biruinţe peste biruinţe. Doamne, dar proşti ne mai cred !

Grenadierii rămăseseră tăcuţi. Ascultau cuvintele care veneau din întunericul nopţii.

...Poate că are dreptate borţosul ăsta. Poate... să sperăm că da... Da, desigur ! Însă... Dar dacă trupele lui Manstein au fost oprite ? Ce se va întîmpla atunci ? Da, ce se va întîmpla ? Vom fi siliţi oare să stăm nemişcaţi aici toată iarna, în gheaţă şi ger, cu apă din zăpadă şi carne de cal ?

Se înapoiară unul după altul în adăpost, în tăcere, fiecare cu gîndurile şi cu grijile lui. Se trîntiră pe paturi, rămănînd aşa, duşi pe gînduri, cu ochii pierduţi în gol. Otzhausen se pomeni dintr-o dată singur. Repede, fugi şi el în adăpost.

În încăperea strîmtă a buncărului domnea o tăcere apăsătoare. Subofiţerul Beermann stătea la masă, cu capul sprijinit în mîini, şi privea neclintit flacăra vie a lămpii cu carbid.

— Domnule plutonier, spuse Otzhausen cu voită nepăsare, la ce meditezi aşa de adînc ?

— Fac şi eu socoteala cît ne-a costat războiul de treizeci de ani... răspunse Beermann fără să-şi schimbe poziţia.

Spre dimineaţă, Otzhausen însoţit de un ofiţer de ordonanţă, plecă la Karpovka. Acolo e mai puţin primejdios, îi spuse ofiţerul. Cînd acesta îl întrebă dacă suportase uşor furtuna din ziua trecută, Otzhausen zîmbi cu superioritate făcînd pe grozavul. Şi nici unul din soldaţi nu-l dădu de gol, mărturisind că se îmbătase de frică.

Otzhausen rămase în Karpovka două zile şi două nopţi, ca oaspete al magistratului militar, doctorul Findler. La amiază şi seara asculta la radio comunicatul de război german. Dar oricît de optimist era tonul acestor comunicate, mult doritele unităţi blindate ale lui Manstein

nu mai soseau și pe zi ce trecea ofițerii deveneau din ce în ce mai abătuți.

În dimineața zilei a treia, Otzhausen fu rechemat la Gumrak. Colonelul Maltz îl întîmpină foarte palid la față și cu ochii înroșiți de nesomn.

— Domnule corespondent, generalul e de părere că ar fi mai bine să rămîneți deocamdată pe loc și să așteptați desfășurarea evenimentelor. Încercarea de despresurare a mareșalului von Manstein a eșuat din nefericire pentru moment, iar rușii au ocupat localitățile Kotelnikovo și Surovikino.

Otzhausen își scoase ochelarii ștergîndu-i de zor. Apoi, recăpătîndu-și graiul, bîlbîi pierdut:

— Cum... cum se poate una ca asta, domnule colonel ?

PARTEA A DOUA

Crăciunul...

Ori de cîte ori scotea capul afară din adăpost, Otzhausen vedea numai zăpadă, nimic altceva decît zăpadă, iar deasupra ei bolta albastră și fără nori a cerului. Priveliștea naturii nu era însă de data asta în stare să-i trezească sentimentele pe care le încerca în mod obișnuit la apropierea Crăciunului. Și cu toate că soarele palid de iarnă își revarsă lumina deasupra stepei înveșmîntate în zăpadă, însuflețind acel covor alb, uriaș cu sclipiri și scînteieri cristaline, era totuși un Crăciun posomorît. Deși nu se auzea nici o împușcătură de nicăieri, deși căsuțele din stepa albă păreau cufundate în pace adîncă, iar în timpul zilei, din cauza cerului senin, nu se arăta nici o pasăre de metal (lucru de altfel foarte regretabil, atmosfera de sărbători era totuși tristă și apăsătoare. Numai dezamăgiri din toate părțile: Maltz, Beierle, doctorul Findler, îl dezamăgiseră

cu toţii ; la fel şi cazinoul, la fel şi frontul. Nici un uriaş n-ar fi fost în stare să ducă în spinare povara atîtor decepţii. Otzhausen se sumeţise adesea făcînd, în trufia lui, pe grozavul. Era şi el un om cu aceleaşi slăbiciuni ca toţi oamenii. Acum îşi dădea singur seama de asta, plin de căinţă. Adevărul era că nu se simţea făcut pentru război, nu avea nici pielea nici nervii de oţel pe care, fără îndoială, trebuie să-i aibă orice luptător de pe front. Decepţiile, descurajarea, nepăsarea şi neglijenţa bîntuiau ca o boală molipsitoare cuprinzîndu-l pînă şi pe el, chiar şi pe el !

Era Crăciunul, Crăciunul german ! Zăpada şi soarele însă minţeau, niciodată nu fusese un Crăciun mai trist şi mai întunecat.

Aflîndu-se în asemenea groaznică dispoziţie sufletească, Otzhausen nu mai scrisese nici un rînd după plecarea din Karpovka. Trimisese printr-un avion două scrisori : una pentru căpitanul doctor Iven şi alta pentru Berlin, aşteptînd din oră în oră ordinul de plecare din zona încercuită. Dar în loc de asta îi venise, în ajun, o comandă pentru două reportaje de Crăciun pline de însufleţire. Ce-şi închipuiau cei din ţară şi cei din dosul frontului ? Nu, nu era de loc dispus să scrie „reportaje de Crăciun" pline de însufleţire. Răsfoise numeroase ziare şi citise reportajele colegilor săi despre luptele de astă-toamnă de la Stalingrad, sperînd că va descoperi în ele motive de inspiraţie ; nu găsise însă decît motive de enervare. Astfel, în revista *Das Reich* din 13 septembrie, într-un articol semnat Dr. E. M. (naiba ştie cine se ascunde sub iniţialele acelea ! Mai mult ca sigur că acel *Reportaj de pe front* fusese fabricat la Berlin) ; în acel articol întitulat *Bătălia pentru Europa*, citise următoarele : *„în stepa dintre Don şi Volga, pe fâşia de teren lată de 100 km care desparte aceste două rîuri se dă bătălia pentru Europa..."* Sst ! Mai încetişor.. las-o mai moale, domnule doctor ! Cuvintele dumitale sînt grele şi sună ca hotărîrile soartei... Da, da, aflîndu-se el însuşi pe fâşia de 100 km lăţime, Otzhausen ştia cum stăteau lucrurile cu bătălia pentru Europa. Asemenea articole numai încurajatoare nu erau ! Găsise de asemenea următoarele rînduri semnate chiar de Goebbels : *„Putem considera Stalingradul ca şi cucerit. Nici o putere din lume nu-l mai poate clinti pe soldatul german din locul în care a pus el piciorul..."* „O, o, domnule ministru, suspină Otzhausen, ce mult ne-am bucura de ne-am putea clinti de-aici !..." Nu, nu era dispus să scrie reportaje pline de însufleţire. Fir-ar al dracului ! Ar trebui să-l recheme o dată ! Atunci da, atunci ar putea scrie cît le-ar plăcea, dar trebuie să aibă mai întîi perspectivă, perspectivă — asta-i o veche experienţă...

În halul de deprimare în care se afla, socotind că nu-i apreciat la justa lui valoare, singur, îngrozitor de singur, uitat şi părăsit de toţi, lipsit

de orice ajutor, Otzhausen nu-şi putea explica ingratitudinea colegilor săi de la Berlin... Ca „vechi luptător", înscris în partid încă din anul 1930, căpătase Crucea de Fier clasa II-a, cu dreptul de-a fi înaintat la rangul de „Sonderführer K", îşi făcuse oarecare nume printre corespondenţii de război. Şi rezultatul?... Generalul Hube, ciungul, comandantul unui corp de blindate, plecase la Berlin cu avionul. De ce? Ca să asiste la nunta fiicei lui... Vestea i-o adusese ieri, Beierle.

— Ia seama îi spuse acesta în bătaie de joc, ultimul avion va fi pentru ultimul general...

Asta însemna oare ordine şi dreptate? Cîţi dintre cei de la Berlin aveau meritele lui?... Luptătorii aceia care nu se clinteau de-acasă... aşa-numitele „victime ale lui martie", oploşite prin birouri, hotărau astăzi de soarta lui, a lui care era „un vechi luptător", singurul corespondent de război din regiunea încercuită... Atunci cînd el redacta emisiunile posturilor de radio din Frankfurt, cu totul în spiritul revoluţiei naţionale, dumnealor mai cochetau încă, într-o prudentă expectativă, cu marxiştii. Şi cînd piesa lui radiofonică intitulată *Mihail* obţinuse un succes atît de răsunător, domnii îşi clătinaseră capetele lor de vulpoi bătrîni, arătîndu-şi colţii. Şi indivizii aceia stăteau astăzi la adăpost şi la căldură, avînd diferite sinecuri şi făcînd pe directorii ministeriali... ba mai mult ca sigur că şi spuneau, cînd venea vorba de el: „A! Otzhausen e singurul corespondent de război la Stalingrad? Minunat! Să rămînă acolo!"... Ah, javre ticăloase! Mizerabilii!

Stînd şi cugetînd el astfel, Otzhausen se înfuria aşa de tare încît nu-şi mai găsea mîngîiere decît făurind tot felul de planuri de răzbunare, stranii şi diabolice.

Prima sa cuvîntare la radio, ţinută în aprilie 1933, făcuse senzaţie. El, criticul de artă al ziarului *Frankfurter Zeitung*, se specializase după „cotitura naţională" în emisiunile politice; era singurul „vechi luptător" printre toţi cei care fuseseră măturaţi de la putere în martie, în care nu puteai avea încredere. Primele emisiuni erau adevărate capodopere ale noului imperialism german. Otzhausen îl comparase pe Hitler cu Hristos, susţinînd sus şi tare că Nazarineanul n-ar fi fost decît o lepădătură jidovească nelegitimă, fiul unui bătrîn dulgher neputincios, pe cînd Hitler nici n-ar putea fi cîntărit după obişnuitele criterii omeneşti, deoarece în el sălăşluiau puteri cu adevărat dumnezeieşti... Dar celebra lui piesă radiofonică *Mihail*? Făcuse o senzaţie nemaipomenită, ducîndu-i faima dincolo de Frankfurt, pînă în Capitala statului german. Inspirată de romanul ministrului de propagandă al Reichului, de „marele roman al destinului german", cum îl numise el, piesa înfăţişa, cu ajutorul muzicei şi a efectelor acustice, „străvechiul spirit germanic de căutare a adevărului" care culmina în duelul sălbatic „de mai înainte hotărît de soartă",

dintre germanul Mihail şi sufletul slav, duel din care Mihail, ca un Ahile arian, ieşea învingător, ţinînd la sfîrşit o cuvîntare... De cinci ori se jucase această piesă la radio Frankfurt, şi aproape toate societăţile germane de radio-difuziune o primiseră în repertoriul lor.

Cum ? Toate astea au fost date uitării ? se întreba Otzhausen. Nu se mai punea nici un preţ pe adevăratele realizări ? Tot nerecunoştinţa josnică rămăsese răsplata celor drepţi ? Doctorul Iven nu răspundea... Berlinul nu răspundea.... Acolo cuvîntul hotărîtor îl aveau tot cei măturaţi în martie ; „vechii luptători" n-aveau decît să piară... În asemenea clipe, Otzhausen era convins că este, în adevăr, un vechi luptător. Dar de fapt, cum se petrecuseră lucrurile acum aproape zece ani ? În septembrie 1930, mirosind că se va produce o mare schimbare, intrase în partidul lui Hitler. Da, era adevărat, numai că intrase în secret deoarece, în acelaşi timp, continua să fie şi membru al partidului democrat de la putere. Era de zece ani critic de artă şi cronicar dramatic al ziarului democrat *Frankfurter Zeitung*. Totuşi anul 1932, atît de plin de frămîntări şi surprize, îl zăpăcise cu totul, mai ales atunci cînd Hitler pierduse cîteva milioane de alegători ; ca să nu se compromită ca „democrat", ceruse să fie şters de pe lista membrilor partidului naţional-socialist german. Asta era adevărul. După cîteva luni însă, la 30 ianuarie, se simţise aproape pierdut. Îşi dăduse prea tîrziu seama că un buletin de vot era un fleac pe lîngă cuvîntul unui bancher. Plata cotizaţiilor de membru pe toată perioada din urmă nu fusese considerată ca suficientă pentru a fi reînscris. I se impusese o amendă foarte piperată, pe care o plătise scrîşnind din dinţi, dar cu convingerea că banii aceştia îi vor aduce dobîndă frumoasă. De atunci, Hans Ulrich Otzhausen devenise un „vechi luptător".

Iacob Beierle cobora tropăind treptele adăpostului.

„Să-l ia dracul ! Numai ăsta îmi mai lipsea acum ! mormăi Otzhausen amărît. Dar să nu-l las să-mi ghicească supărarea. Să jucăm deci puţin teatru, luînd o mină veselă, de om fără griji !

Beierle era atît de preocupat de noutatea pe care o aducea, încît nu observă starea sufletească a lui Otzhausen.

— Imaginează-ţi, dragă, von Keiten a înaintat o cerere de concediu, ca să poată pleca imediat la Berlin.

— La Berlin ? întrebă Otzhausen devenind dintr-o dată foarte atent. Cum aşa ? De ce ?

— Vrea să pună la punct acuzaţiile care i se aduc cu privire la colecţiile de arme, obiectele de artă şi altele de felul acesta, pe care le-ar fi şterpelit din Franţa.

— Să le pună la punct la Berlin ?

— Ei, dar unde, dacă nu acolo? Limpede, nu?! Înţelegi cum vine asta...

— Şi, crezi că o să i se aprobe concediul? întrebă Otzhausen lungindu-şi curios gîtul.

Beierle răspunse:

— Sper... că nu!

II

Colonelul Maltz intenţiona să plece la Kusmitişi, ca să petreacă noaptea de Crăciun pe front, în mijlocul ofiţerilor şi al trupei. Îl întrebă pe Otzhausen dacă n-ar vrea să-l însoţească. Aducîndu-şi aminte de reportajele de Crăciun care i se ceruseră, corespondentul primi numaidecît.

Drumul nu fu prea plăcut, neputîndu-se lega între ei o discuţie mai ca lumea. Corespondentul de război îl întrebă pe colonel ce părere avea despre viitoarea desfăşurare a luptei de la Stalingrad şi primi un răspuns în doi peri. Se interesă apoi dacă avioanele de transport reuşeau să aprovizioneze armata cît de cît cu lucrurile cele mai necesare şi Maltz răspunse că ajutorul dat de avioanele de transport, oricît ar fi fost de preţios, nu putea fi, se înţelege, decît foarte puţin îndestulător.

— Am pierdut multe avioane de transport?

— Da; v-o spun confidenţial: aproape o treime.

Otzhausen înmărmuri. O treime însemna mult, mai mult decît bănuia el. Dori apoi să ştie dacă majoritatea fuseseră doborîte la venire sau la înapoiere.

— Din fericire, la înapoiere.

— De ce din fericire?

— Pentru că astfel primim cel puţin o mare parte din materialele de care se simte atîta nevoie.

— Şi ce transportă avioanele la înapoiere?

— Corespondenţă şi răniţi. Uneori şi ofiţeri de ordonanţă.

Otzhausen tăcu. Îl treceau, pe rînd, cînd fiori reci, cînd fiori calzi. De mai multe zile trăia cu nădejdea că se va înapoia în ţară cu avionul. Ştia într-adevăr că era primejdios, dar nu bănuise niciodată că avea de înfruntat un risc chiar aşa de mare. Fir-ar al dracului, că bine-o mai brodise! De ce se lăsase oare ademenit în aventura asta nenorocită?... Soarta?... Mofturi! Prostie! Tîmpenie!... Nesocotit, grozav de nesocotit mai fusese...

— Domnule corespondent, cunoaşteţi pe un anume Hans Wilke? întrebă colonelul fără a întoarce capul.

— Pe Hans Wilke? nu, nu-l cunosc!

— Reporterul fotografic de la compania de propagandă 637.

— A, da! E la Divizia 113 acuma, în valea de la Rosoşka.

— Va să zică îl cunoaşteţi? Vă întreb, fiindcă a spus că-mi puteţi da relaţii asupra lui. De altfel, nu mai este în valea de la Rosoşka, ci în

trupa de atac. L-au trimis se vede pe linia frontului. Ce fel de om e? Merită o intervenţie?

— Un nebun de legat, domnule colonel, crede că aici în zona încercuită misiunea lui ar fi să fotografieze copacii din stepă şi să-i adore ca pe nişte divinităţi. Un biet vierme palid şi anemic, o specie nu tocmai reuşită... Nu-l cunosc însă prea bine. Aţi putea întreba mai degrabă pe căpitanul doctor Iven... Eu... drept să vă spun, nu văd de ce ar fi ruşinos să facă serviciul în tranşee un băiat tînăr ca el, care n-a împlinit nici treizeci de ani, mai ales că e şi subofiţer.

— Deci nu-l recomanzi pentru o eventuală propunere de a fi trimis de aici cu avionul?

— Cred c-ar trebui luaţi în consideraţie în primul rînd alţii, mai importanţi, îngăimă fîstîcit Otzhausen.

Buzele colonelului se încreţiră într-un zîmbet batjocoritor:

— Nu întotdeauna cei care pleacă sînt cei mai valoroşi, răspunse el.

— Înţeleg, domnule colonel, înţeleg! M-am gîndit în primul rînd la bieţii răniţi şi... la cei chemaţi în interes de serviciu.

Tot restul drumului schimbară între ei doar cîteva cuvinte. Otzhausen nu mai întrebă nimic şi nici colonelul.

În seara zilei aceleia vizitară un adăpost mare de trupă, dintr-o rîpă bine apărată. Soldaţii se pregătiseră în vederea acelei vizite. Din stinghii de lemn şi mucava înjghebaseră un pomişor de Crăciun, împodobindu-l cu tot felul de obiecte colorate şi cu cîteva lumînări. Comandantul regimentului, un locotenent-colonel, proceda la împărţirea darurilor: de fiecare om o sută de grame de pîine supliment, cincizeci de ţigări şi o jumătate de tabletă de ciocolată.

Otzhausen se uita cu spaimă la chipurile înfometate ale soldaţilor care te priveau prosteşte şi cu resemnare: ochii le erau tulburi şi obosiţi. Uniformele erau ca vai de ele, zdrenţuite şi murdare, deşi era de presupus că pentru împrejurarea aceea fuseseră frichinite în mod special. Dar nu se putea să fie altfel: oamenii dormeau tot timpul îmbrăcaţi; stăteau în zăpadă şi noroi de săptămîni şi luni de zile, iar efecte de schimb nu existau. Mulţi îşi înfăşurau picioarele în resturi de pături, iar alţii îşi înveleau capul şi urechile în tot felul de cîrpe. Păreau mai degrabă o laie de ţigani, iar cînd purtau armă, o ceată de mercenari nenorociţi.

— Soldaţi, îşi începu colonelul Maltz cuvîntarea de Crăciun, am cîştigat în trecut victorii strălucite, dar acum trecem prin zile grele şi poate ne aşteaptă zile şi mai grele. Ne aflăm în postul cel mai înaintat şi întreaga Germanie îşi ţine ochii aţintiţi asupra noastră. Cei de-acasă ştiu tot aşa de bine ca şi noi că aici este în joc totul. Trebuie să rezistăm cu orice preţ. Astăzi nu luptăm numai pentru a ne menţine po-

ziția, ci e în joc însăși viața noastră. A fi sau a nu fi, aceasta e problema gravă pe care ne-o pune destinul tuturora și fiecăruia în parte. Cel ce crede că poate părăsi lupta e mult mai aproape de pieire decît cel hotărît să lupte, dacă va fi nevoie, pînă la ultima suflare. Dar dacă, în situația aceasta grea în care ne aflăm vom rămîne strîns uniți în luptă, pe viață și pe moarte, atunci avem tot dreptul să sperăm în mai bine!

Colonelul se opri o clipă uitîndu-se la chipurile soldaților din jur care-l priveau plini de nerăbdare ca și cum el avea să le aducă libertatea și salvarea imediată. Otzhausen își șterse sticlele ochelarilor...

— Camarazi, urmă colonelul, să nu uitați niciodată acest Crăciun al anului 1942! Cînd veți fi iar în Germania și veți serba Crăciunul, în mijlocul celor dragi, lîngă pomul împodobit și în jurul mesei încărcate cu daruri, să așezați și o măsuță pe care să puneți o sută de grame de pîine și o jumătate de tabletă de ciocolată — spre aducere aminte și ca îndemn pentru cei ce vor veni după noi.

Otzhausen, adînc mișcat de ultimele cuvinte, observă și-n ochii celorlalți o licărire umedă. Unii își întoarseră fața în altă parte.

— Și-acum, băieți, spuse comandantul regimentului, lăsați la o parte grijile, pentru cîteva ceasuri și cîntați cu toții un cîntec de Crăciun!

O brad frumos... o brad frumos...

Dar cîntecul nu se lega. Nici măcar prima strofă n-o putură duce pînă la capăt. Puținii cîntăreți amuțiră unul cîte unul.

— Petrecere frumoasă, băieți! Heil Hitler!

Colonelul Maltz, Othausen și ceilalți ofițeri plecară.

Un sublocotenent tînăr se simți obligat să spună:

— Ați vorbit minunat, domnule colonel. Mișcător!

Colonelul Maltz tăcu, strîngîndu-și buzele.

Otzhausen îl privea pe furiș.

III

În adăpostul comandantului zăcea un soldat mort, care trebuia să fie înmormîntat în cimitirul militar din Kusmitiși, dar nu putuse fi dus acolo din cauza greutăților de transport. Lîngă trupul neînsuflețit zăceau puținele lucruri ce-i aparținuseră: ranița, bidonul, ceasul de mînă, portofelul și un teanc de scrisori.

Otzhausen căpătă învoirea să cerceteze scrisorile și obiectele. Scrisorile nu cuprindeau nimic deosebit. Soția scria bărbatului despre grijile ei de fiecare zi și despre necazurile ce le avea cu zilerii străini, căci cel căzut era plugar și nevasta lui trebuia să ducă singură toată gospodăria.

În raniță Otzhausen găsi un săculeț plin cu boabe de grîu; mirat, întrebă de ce ținea soldatul grîu la el.

— Ca să-l fiarbă — pentru ce altceva?

Nu, Otzhausen nu putea crede asta. Mortul era un plugar german și-și adusese desigur grîul de pe ogorul lui din Germania ca să-l poarte mereu cu dînsul. Ofițerii dădură cu neîncredere din umeri.

Dar Otzhausen își găsi subiectul pentru un reportaj de Crăciun. Așezîndu-se imediat pe scaun începu să scrie. Povesti vizita în buncărul cel mai înaintat, descrise chipurile soldaților de pe front, slăbite de greul luptelor, dar hotărîte și tari ca oțelul, reproduse pasaje din cuvîntarea colonelului și stărui asupra viteazului căzut în ajunul Crăciunului.

„Oricît de mare ar fi cumplita obișnuință de pe front de-a vedea mereu alți morți, fiecare soldat este adînc îndurerat cînd camaradul de lîngă el se prăbușește. Și nu există ceva mai zguduitor în război decît cercetarea lucrurilor unui ostaș căzut. Din ele se încheagă parcă deodată sufletul mortului, stînd mărturie pentru el.

Urma să înmormîntăm mortul nostru în seara de Ajun. Camarazii, cercetîndu-i ranița ca să împacheteze lucrurile pe care trebuiau să le trimită soției, au găsit un săculeț de pînză cenușie, umplut cu grîu, cu boabe galbene de grîu. Săculețul acela nu-l văzuse pînă atunci nici unul din camarazii lui. Făcuseră împreună campania din Polonia, străbătuseră Franța, înaintaseră sute de kilometri pe pămîntul rusesc, stătuseră cu el în nenumărate cantonamente, vorbind de nenumărate ori, și de atîtea ori porniseră împreună la atac — dar niciodată camaradul lor nu le arătase comoara lui, nu le pomenise un singur cuvînt despre ea. Era un țăran din Westfalia și grîul era de pe ogorul lui. Camarazii i l-au semănat pe mormînt!..."

Pe cînd Otzhausen scria, cîțiva soldați scoaseră cadavrul afară. Era prea adîncit în lucru, ca să mai observe cele ce se petreceau în jur. După ce sfîrși reportajul, întrebă de ranița mortului. Era afară, la intrarea în buncăr.

Dar boabele de grîu nu mai erau...

La întrebarea lui Otzhausen, i se răspunse că, desigur, soldații luaseră grîul, căci acum tot ce era de mîncare își găsea îndată stăpînul.

Otzhausen, consternat, fără să mai scoată un cuvînt, plecă să vadă mormîntul plugarului căzut. Găsi cadavrul aruncat în zăpada adîncă a unui șanț de la marginea rîpii. Otzhausen îngălbeni: ce însemna asta? Nici vorbă de mormînt! Și privirea îi căzu asupra picioarelor goale ale mortului; își amintea bine că pînă mai adineauri fusese încălțat...

Se întoarse, peste măsură de indignat. Ofițerii îl ascultară mirați. Și la urma urmei ce voia? Era aproape cu neputință să se sape o groapă în pămîntul înghețat. N-avea decît să încerce și el...

Iar bocancii? Doamne, îi va fi luat desigur vreun biet soldat desculț.

Otzhausen își scoase ochelarii și rămase privind îndelung, cu ochii lui aproape orbi, într-un singur punct...

IV

Otzhausen auzise zvonindu-se că un fruntaș german care făcea propagandă defetistă printre soldați, îndemnîndu-i să se predea, fusese arestat și adus la Gumrak. Se spunea că din pricina lui sute de soldați ar fi aruncat armele fugind la ruși.

Sute de soldați? Otzhausen era îngrozit. Cum era cu putință una ca asta? Cum? Era de ajuns ca unul singur să ațîțe și sute de oameni să fugă la ruși? Ce noroc c-au pus mîna pe vinovat!

Chestiunea îl interesa grozav pe Otzhausen, deși ca ziarist n-o putea folosi, căci din nefericire asemenea regretabile întîmplări nu puteau fi publicate. Aflînd despre sosirea magistratului militar doctor Findler, se grăbi să-i facă o vizită.

— Da, îi confirmase magistratul, era vorba, după cîte se spunea, de un soldat foarte tînăr — nici magistratul nu avusese încă timp să cerceteze actele — care și-a îndemnat camarazii să se predea rușilor. Din fericire nu se predaseră cu sutele, ci doar vreo zece sau doisprezece. Pe instigator reușiseră să-l prindă chiar în ultima clipă.

De altfel ședința Curții Marțiale fusese fixată pentru a doua zi. Domnul corespondent putea să asiste dacă dorea; fusese invitat cu multă plăcere.

A doua zi, Otzhausen sosi la locul indicat chiar înainte de venirea ofițerilor magistrați. Un soldat îl conduse în așa-zisa sală de ședințe; o odaie țărănească obișnuită, în care se aflau, așezate aproape de sobă, o masă lungă și cîteva scaune. Ferestrele astupate cu carton și scîndurele, împiedicau lumina zilei să pătrundă înăuntru. Într-un sfeșnic de modă veche, cu mai multe brațe, ardeau cîteva lumînări groase. Limbile flăcărilor legănate într-o parte și alta de curentul care răzbea prin crăpăturile ferestrelor, umpleau încăperea sărăcăcioasă și posomorîtă de-o lumină neliniștită, apăsătoare, fantomatică. În lumina aceea tremurătoare părea că toate lucrurile se mișcă asemenea unor stafii; grinzile afumate jucau sub tavanul scund, soba de culoarea nisipului se lungea și se cocîrja, iar cele două portrete de pe peretele văruit din dreptul mesei — Otzhausen nu putea recunoaște, oricît se străduia, pe cine înfățișau — păreau că-s vii. Dispăreau în întuneric și se iveau iarăși pe neașteptate. Otzhausen se așeză pe un scaun de lîngă fereastră și scaunul, vechi și șchiop de-un picior gemu trosnind sub greutatea trupului său.

Își dădu numaidecît seama că nu trebuia să se aștepte la ceva senzațional. Întreaga dezbatere nu era decît rezolvarea unei formalități, vina fi-

ind dovedită și sentința hotărîtă de mai înainte. Și Otzhausen se gîndea la caracterul magistratului militar pe care nu-l cunoscuse decît fugitiv. Ce mai spusese doctorul Findler? Că defetistul va fi judecat după legile războiului. Defetistul!... Cine zice că arta nu constă în a începe jocul, ci în a ști să te oprești... Magistratul ăsta militar nu părea să fie nici el prea mare meșter...

Printr-o ușă mică, pe care Otzhausen n-o băgase de seamă pînă atunci, intrară în cameră mai multe persoane, luînd loc la masă. În lumina luminărilor, care devenise acum și mai jucăușă, Otzhausen recunoscu pe magistratul militar. Chipul lui distins făcea impresie bună alături de cei doi ofițeri care, pe cît putea distinge Otzhausen la lumina tremurîndă a luminărilor, aveau fețe rotunde și plictisite. Pe unul din ei îl cunoscuse la cazinou.

— Domnule corespondent, zise doctorul Findler zărindu-l, dragă Otzhausen, poftește, te rog aici! Șezi lîngă noi. Nu trebuie să ne ținem chiar într-atît de forme aici, pe front... Cred că sînteți de acord, domnilor?

— Desigur! Firește! Poftiți, domnule corespondent!

Cei doi ofițeri se ridicară în picioare. Doctorul Findler făcu, ceremonios, prezentările. Își strînseră mîinile ca niște civili și Otzhausen luă loc la masa magistraților. Doctorul Findler aplecîndu-se spre el, îi spuse încet, dar nu chiar în șoaptă, așa ca cei doi ofițeri să poată auzi și ei:

— Întocmai precum bănuisem! Tatăl lui a fost socialist. E fiu de muncitor din Herne. A făcut totuși parte din organizația „Hitlerjugend" și a fost chiar decorat cu Crucea de Fier. Otrava a pătruns însă mai adînc decît bănuiam.

Din penumbra încăperii se ivi un băietan foarte tînăr și firav, escortat de doi jandarmi spătoși, cu căști de oțel și cu baioneta la armă. Magistratul militar îi spuse să se apropie. Otzhausen privi la chipul palid și tînăr; ochii acuzatului erau mai mult curioși decît speriați. Strîmbă dezamăgit din nas; altfel și-l închipuise el pe răufăcătorul și instigatorul acesta! Nu mai văzuse parcă niciodată un băiat așa de tînăr în haine militare. Să fie oare atît de primejdios băiețandrul acesta? Era numaidecît nevoie să se deplaseze din pricina lui chiar consilierul Curții Marțiale?

— Numele? Gradul?

Otzhausen află că pe băiatul acela palid îl chema Karl Telge, că era caporal și că făcea parte din regimentul 64 de grenadieri din Divizia a XVI-a blindată.

Întrebările urmară una după alta. Răspunsurile veneau scurte și precise. Telge, membru al organizației „Hitlerjugend" din Herne, lucrase doi ani ca strungar într-o fabrică. Acolo se lucra, bineînțeles, pentru război. Încă înainte de a-și fi terminat ucenicia, în primăvara anului trecut, fusese trimis pe front. Luase parte la luptele de pe Don și de pe Doneț, dobîndind Crucea de Fier

într-un atac asupra unui cap de pod de pe rîul Doneţ. Acuzatul le spunea toate fără urmă de emoţie ori timiditate. Otzhausen dădu de cîteva ori din cap, convins în sinea lui că băiatul acesta nu presimţea ce-l aştepta. Da, îi era milă de el, deşi socotea că vina lui e foarte gravă. Dar cîţi băieţi ca dînsul nu se aflau în stepă, înarmaţi, războindu-se cu siberienii aceia voinici ca nişte urşi ?

La întrebarea consilierului dacă şi-a îndemnat camarazii să se predea, urmă iarăşi răspunsul limpede şi, după părerea lui Otzhausen, naiv de sincer :

— Da, aşa e !

— De ce ? întrebă Findler.

— De ce ? repetă acuzatul şi, găsind fără îndoială întrebarea caraghioasă, zîmbi. Otzhausen îşi holbă ochii. Intr-adevăr, acuzatul zîmbea ! Cum ? mai putea încă zîmbi ? Nemaipomenit ! In vreme ce pe el, Otzhausen, îl treceau toate năduşelile, de frică, băiatul acela zîmbea. Dar iată că, deodată, acuzatul se înflăcără şi se enervă, repetînd mereu cuvîntul „adevăr". Otzhausen nu mai asculta însă decît cu o ureche la cele ce spunea. De unde avea copilul acela tăria unei asemenea atitudini în faţa Curţii Marţiale ? Oricît de naiv era trebuia să-şi dea seama că n-avea să scape ieftin. Şase luni, sau numai trei luni în compania de pedeapsă însemnau moarte sigură, căci soldaţii acestei companii erau întotdeauna trimişi în punctele cele mai primejdioase ale

frontului şi în timpul bombardamentului nu aveau voie să intre în adăposturi.

Otzhausen tresări speriat cînd consilierul izbi cu palma în masă aşa de puternic, încît sfeşnicul era cît pe-aci să se răstoarne şi flăcările lumînărilor pîlpîiră, aruncînd o lumină sălbatică.

— Asta e culmea ! Curată neruşinare ! strigă el, roşu de mînie. Iţi dai seama ce spui ?

— Da ! strigă acuzatul. Nu spun decît adevărul. Am văzut asta cu ochii mei. Au fost arşi vreo optzeci de răniţi ruşi. Arşi de vii. De către soldaţii companiei a II-a. Din ordinul sublocotenentului Lorenz. Nu-i zvon auzit de la alţii, am văzut eu, cu ochii mei. Da ! Asta e adevărul !

Otzhausen rămase înmărmurit ; era uimit, zguduit. Aşa să fi fost oare ? Aş ! Prostii, tînărul voia desigur să scape în felul acesta din încurcătură. Prost mai era, nenorocitul de el, grozav de prost ! Ce rost mai avea să întărîte şi să înfurie judecătorii împotriva lui ? Işi grava astfel situaţia. Iar teama pe care se părea că n-o încearcă acuzatul, o simţea Otzhausen ; îl cuprinse o adevărată frică de moarte. Da, da, îi va spune el lui Findler, după dezbateri, că declaraţiile acelea nu erau decît nişte vorbe copilăreşti şi că nu trebuiau luate prea în serios... Tînărul era un biet zănatic... Cum de-i trecuse prin minte să înşire judecătorilor asemenea gogoşi umflate?

— Cred, domnii mei, că sîntem îndeajuns de lămuriţi, zise consilierul ridicîndu-se şi adresîn-

du-se ofițerilor asesori. Aceștia aprobară din cap. Jandarmii primiră ordinul să ducă pe acuzat înapoi la închisoare.

— Condamnați-mă, dacă am mințit, dar sînt zeci de oameni care au văzut ca și mine și pot să mărtu... răcni acesta.

— Taci din gură, țipă la el consilierul atît de înfuriat, încît tînărul se opri la mijlocul frazei. „Știm destul !"

Acuzatul Karl Telge fu scos din sală.

Consilierul, oftînd adînc, se lăsă pe scaun.

— Ce obrăznicie ! De cînd sînt n-am pomenit asemenea obrăznicie ! E un nerușinat !

— E un fanatic ! zise locotenentul.

— Și încă dintre cei mai primejdioși ! adăugă sublocotenentul. Ar trebui biciuit înainte de-a fi împușcat.

Otzhausen tresări auzind cuvintele acelea aruncate cu atîta nepăsare ; nu spuse însă nimic.

Magistratul militar nu-și putea veni în fire.

— Auzi, domnule ! Așa ceva încă nu mi s-a mai întîmplat ! Pe onoarea mea ! D-voastră ce ziceți de scena aceasta, domnule corespondent ?

Otzhausen ridică ochii din pămînt.

— Aveți dreptate, domnule consilier, e fanatic, patologic fanatic... Dar și zănatic, tare zănatic... Nerespectuos, chiar obraznic... Desigur, fiindcă-i încă foarte tînăr și foarte prost...

— Sînt de părere, domnilor, se întoarse colonelul spre asesori, că nici n-ar mai trebui să-l

deranjăm pe martorul Lorenz. Cazul e limpede, nu-i așa ?

Otzhausen se uită la magistrat cu ochii micșorați, gîndindu-se : „Arta nu constă în a începe jocul, ci în a ști să te oprești la timp !..." Pentru el totul e limpede... Hm ! „Tare aș vrea să știu ce are de gînd să hotărască în cazul acestui tînăr".

— Pentru îndeplinirea formalităților și completarea procesului-verbal, ar trebui să-l interogăm și pe el, domnule consilier.

— Cum credeți. Să poftească martorul, sublocotenentul Lorenz !

Otzhausen, care-și ștersese ochelarii, se grăbi să și-i pună iar pe nas. Intră un sublocotenent încă tînăr, tras la față și cu o privire de gheață. Pe piept avea Crucea de Fier clasa I... „Chiar întîia !" se gîndi corespondentul, speriat totodată de ce-i trecuse prin cap, deoarece-și dădea seama că în subconștientul său socotea adevărate cuvintele acuzatului.

— Sînteți sublocotenentul Lorenz, comandantul companiei a doua din Regimentul 64 grenadieri ?

— Da, domnule consilier.

— Depoziția dumneavoastră nu ne mai este de fapt necesară, deoarece acuzatul a mărturisit totul. Aș vrea să vă pun numai cîteva întrebări. Îl cunoașteți pe acuzat ?

— Prea bine, nu, domnule consilier ! Știu,

firește, că este caporal în compania întîia a batalionului nostru.

— Ați observat ceva neobișnuit în purtarea lui de mai înainte ? V-au ajuns la ureche unele vorbe de-ale lui ? Vreau să zic, a făcut propagandă dușmănoasă ?

— Nu, domnule consilier.

— Cîți au fugit la ruși în urma îndemnurilor acestui individ, domnule sublocotenent ?

— Mi s-au raportat următoarele, domnule consilier : în noaptea de 6 spre 7 ianuarie au fugit patru. În ziua următoare, spre dimineață, șase și a doua noapte, încă doi. În total deci, doisprezece.

— Aș dori să-mi mai răspundeți la o singură întrebare. Vă rog să mă lămuriți, domnule sublocotenent, cum a fost cazul din Vertiaci. Acuzatul declară că din ordinul dumneavoastră au fost omorîți și arși acolo mai mulți răniți ruși. Ce e adevărat din toate acestea ?

— Da, domnule consilier ! Asta s-a întîmplat la retragerea noastră, cu puțin timp înainte de încercuire. Nu puteam lua cu noi prizonierii răniți, lipsindu-ne mijloacele de transport ; nu voiam însă nici să-i las să cadă în mîinile rușilor, căci erau printre ei și mulți răniți ușor care, vindecîndu-se, ar fi putut lupta din nou. De aceea am ordonat să se dea foc clădirii.

Lui Otzhausen îi trecu un fior rece și neplăcut prin tot trupul și i se tăie răsuflarea. Fusese convins că tînărul născocise toată povestea aceea.

Fără să fie în stare să urmărească un gînd precis, privea la fața rigidă a sublocotenentului, care relatase întîmplarea ca pe un fapt foarte obișnuit... Atunci ?... Atunci băiatul spusese adevărul ?... Și ?... Și...

— Ați avut în privința aceasta instrucțiuni de la comandamentul dumneavoastră ? întrebă magistratul militar cu oarecare sfială și șovăială

— Nu, domnule consilier ! Însă măsura luată de mine a fost aprobată și confirmată ulterior de domnul maior Gabel, comandantul batalionului. De altfel nu mă îndoisem nici o clipă că-mi va da aprobarea.

— Mulțumesc, domnule sublocotenent ! Domnilor asesori, vreți să mai puneți vreo întrebare ?

— Nu. Nu mai avem nimic de întrebat.

Lui Otzhausen i se făcu atît de cald, încît sticlele ochelarilor i se aburiseră din nou.

V

Primele zile ale noului an se scurseseră ca în timpuri de liniște și pace. Căzuse zăpadă proaspătă. Satul și stepa scînteiau în alba splendoare a iernii. Nici vîntul nu bătea prea tare, deși se prezisese pentru luna ianuarie viscole puternice.

În serile acelea minunate de iarnă liniștită și senină, Otzhausen ieșise adeseori afară din sat, în stepă, pentru a se cufunda în contemplarea nesfîrșitului spațiu rusesc, cum pretindea el, în

realitate însă pentru a se informa asupra progresului lucrărilor de pe aerodrom. Soldații romîni, din unitățile de muncă, construiau un aerodrom în apropierea satului și Otzhausen nu găsea destule cuvinte de laudă la adresa generalului comandant al armatei care luase această măsură de precauție. Cu cît lucrările progresau, cu atît Otzhausen se liniștea, deoarece socotea aerodromul ca ultima posibilitate de redobîndire a libertății. Fusese foarte vesel și bine dispus la aterizarea primului aparat „Heinkel". Problema era acum să nu piardă nici o clipă contactul cu ofițerii superiori de la statul-major. Știa bine că situația armatei era desperată. Soldații de pe front răbdau crunt de foame. Primeau numai cîte o sută de grame de pîine pe zi. „Am înghițit toată cavaleria romînă", ziceau ei cu un umor macabru. Dar nu numai cavaleria romînă rămăsese fără cai, ci și toate căruțele de aprovizionare ale armatei. Caii dispăreau peste noapte, unul după altul și drept consecință, aprovizionarea devenise și mai grea, deoarece nu se putea face decît cu săniile, lipsind benzina pentru autocamioane.

În primele linii începuseră să se producă adevărate revolte din pricina foamei. Adăposturile ofițerilor și căruțele aprovizionării fuseseră jefuite, furîndu-se tot ceea ce era hrană sau combustibil. Era o stare de lucruri imposibilă; ordinea și disciplina slăbeau din zi în zi. Oamenii începuseră să se teamă mai tare de moartea din stepă, decît de captivitatea la inamic. La toate

acestea se mai adăuga și faptul că rușii obțineau mereu succese pe Don și în Caucaz, pe cînd grupul de armate al lui Manstein era împins tot mai mult înspre apus.

Otzhausen spera — ca de altfel și mulți alți ofițeri din statul-major — că armata va rezista toată iarna și, o dată cu sosirea primăverii, norocul armelor le va zîmbi din nou.

Socotea că, pentru moment, lucrul cel mai important era să se pună bine cu ofițerii ca nu cumva, în momentul hotărîtor, să fie lăsat la o parte. Generalul de armată? Hm, da... nu prea știa ce e cu el; pe colonelul Maltz însă, pe acela trebuia să-l perie și mai mult decît pînă acum, tocmai pentru că era așa de scîrbos...

Hans Ulrich Otzhausen avea aproape cincizeci de ani — vîrstă la care toată experiența vieții se cristalizează în anumite principii. Consilierul de la Curtea Marțială, căruia îi plăceau grozav proverbele, îi spusese cînd stătuse cu el de vorbă, nu de multă vreme, că cine nu și-a însușit cultura necesară la treizeci de ani, că cine n-are o situație la patruzeci de ani și avere la cincizeci, acela nici nu mai învață, nici nu mai ajunge și nici nu mai agonisește nimic. Otzhausen gîndise atunci în sinea lui: „Crezi, boule, că-mi spui ceva nou?" El — Otzhausen — constatase de multă vreme că în viață lucrul de căpetenie e succesul și că, în privința asta, un dram de noroc face mai mult decît un car de minte. Succesul înseamnă stimă și reputație, și,

de obicei, bani şi putere. Succesul e ceva pe care poţi să-l porţi în buzunar şi care atîrnă greu în cumpăna soartei. Dar succesul nu vine singur, ci trebuie să alergi după el şi Otzhausen aflase în cursul vieţii lui că oamenii apreciază pe cineva, nu atît după valoarea şi faptele lui adevărate, cît după vîlva pe care ştie acel cineva s-o stîrnească în jurul persoanei şi activităţii sale. Dacă, pe lîngă asta se mai şi pricepe să se pună bine cu cei mari şi puternici, să vorbească numai cînd trebuie şi să tacă la momentul potrivit, iar cuvintele să le folosească mai cu seamă ca să-şi ascundă gîndurile, atunci are toate atu-urile în mînă şi poate „ajunge". Şi Otzhausen socotea că „ajunsese" şi el întrucîtva şi spera să ajungă şi mai sus.

Avea metoda lui proprie. Nu scria nici un rînd fără să nu-l trimită în copie generalului de armată şi şefului său din Berlin. Astfel îşi crease reputaţia unui om foarte harnic. După ce apăreau reportajele, trimitea şi împărţea în dreapta şi în stînga numeroase exemplare din revista sau ziarul respectiv. Astfel căpătase faima unui om cu succes în meseria lui. Scria, şi cu ce detalii încă — despre orice drum pe care-l făcea spre linia frontului, chiar şi despre unele neînsemnate plimbări şi te minunai ce putea să scoată din întîmplările cele mai banale. Reportajul său despre bombardamentul de la Marinovka făcea parte, fără îndoială, dintre cele mai impresionante reportaje scrise de corespondenţii de

război germani asupra luptelor de pe frontul răsăritean. Ultima sa lovitură izbutită fusese însă un articol despre comandantul armatei a şasea. Sub titlul nemilităresc *Inimă tare*, se ascundea un adevărat imn în cinstea militarismului german pe care, în expunerea lui Otzhausen, generalul comandant al armatei îl întrupa în chip desăvîrşit.

Fireşte că, înainte de-a publica articolul, Otzhausen îl strecurase generalului, cerîndu-i modest părerea şi eventuale indicaţii şi propuneri. Cum nu primi nici indicaţii, dar nici obiecţii, trimise articolul la ziar şi avu satisfacţia nu numai să-l vadă tipărit, ci să afle şi că fusese citit în emisiunea de radio pentru Germania. Chiar generalul îi comunică această ştire.

Otzhausen căuta mereu prilejul să plaseze cîteva „cuvinte nimerite" despre persoana şi activitatea sa, amintind de pildă, aşa în treacăt, că ministrul propagandei — doctorul — ar fi spus despre el că-i cel mai bun corespondent de război, promiţîndu-i să-l prezinte Führer-ului la prima ocazie. Nu uita niciodată să vorbească despre cele două scrieri ale lui, *Tineretul în foc* şi *Suflet german, credinţă germană*, accentuînd că fuseseră primite în colecţia „scrieri de seamă ale partidului naţional-socialist" şi că ministrul Rust ar fi spus că ele fac parte dintre cărţile cele mai reprezentative şi mai adînci ale literaturii naţional-socialiste.

Cu asemenea metode Otzhausen reuşise într-adevăr să fie considerat de către cei mai mulţi ofiţeri din statul-major ca făcînd parte din anturajul unor personalităţi înalte, chiar foarte înalte.

Cu atît mai greu se simţi lovit atunci cînd o parte din ofiţerii, cu rol hotărîtor în statul-major, se purtară faţă de el cu o jignitoare lipsă de încredere şi camaraderie.

VI

După o convorbire de serviciu cu colonelul Maltz, Beierle prinse ocazia să se plîngă de inu-safirul său din buncăr. Voia să se descotorească de Otzhausen, asigurîndu-şi sprijinul colonelului. Corespondentul acela, spunea el, nu vorbeşte de dimineaţa pînă seara decît de plecarea lui din zona încercuită. Îşi aşteaptă rechemarea de pe-o zi pe alta şi cu cît ordinul întîrzie, cu atît devine şi el mai supărător şi mai insuportabil. E drept că toţi corespondenţii de război sînt curioşi, dar Otzhausen întrece măsura vîrîndu-şi nasul pretutindeni. El — Beierle — n-are nici un chef să-l lase să cotrobăiască prin actele secrete din locuinţa lui pe care nu trebuie să le vadă nimeni, şi mai puţin ca oricare altul unul ca Otzhausen, aşa că domnul colonel i-ar uşura mult de tot munca dacă ar putea interveni pentru oarecare schimbări în privinţa asta.

Colonelul făgădui să-l ajute. Ochii lui limpezi, de culoare deschisă, împrejmuiţi de nenumărate cute subţiri, se opriră cercetători pe faţa ofiţerului de legătură, fără să trădeze ce gînduri ascundeau.

Întorcîndu-se în „vizuină“, Beierle îl găsi pe Otzhausen instalat la singura măsuţă din încăpere, aplecat deasupra unui teanc de tăieturi din ziare şi felurite alte hîrtii. Amănuntul acesta fu de ajuns ca să-l umple de venin. „Asta se întinde văzînd cu ochii. O să se facă în curînd stăpîn pe tot adăpostul şi-o să mă dea afară“, gîndi Beierle.

— Ei, ştii că-i lucru hotărît : căpitanul von Keiten va zbura ! spuse el ca să-şi amărască tovarăşui.

— Ce vorbeşti, domnule ! Bravo ! Vezi că azi nu mai e ca pe vremea lui Wilhelm ? Dar ce zici, domnule ! Şi acum ce are să se întîmple cu dînsul ?

Beierle nu înţelese ce voia să spuie Otzhausen. Se aşteptase ca tovarăşul lui să reacţioneze cu totul altfel la asemenea veste.

— Te pomeneşti că mîine şi ajunge la Berlin.

— La Berlin ? Otzhausen îşi înălţă uimit capul. La Berlin ? A, aşaa !

Un val de sînge întunecat îi năvăli în obraji. Crezuse, ca un prost ce era, că von Keiten „zburase“, adică fusese dat afară din corpul ofiţeresc. Cînd colo, el pleca la Berlin ! Javra aceea şireată se folosea de isprăvile-i murdare, ca să-şi

pună la adăpost nobila lui piele. Ce porci nerușinați !... Și Otzhausen rămase multă vreme așa, fără să scoată un singur cuvînt. Se înăbușea de revoltă și invidie.

Furia neputincioasă a lui Otzhausen îl ungea pe Beierle drept la inimă.

— Ce să-i faci, iubitule ? *noblesse oblige !* și izbucni în rîs.

— În — într-adevăr... e greu de înțeles, îngăimă Otzhausen cu mare greutate : găsesc că e... revoltător ! Un asemenea individ... nici n-am cuvinte !...

Beierle se simțea acum stăpîn pe situație.

— Nu uita, stimabile, că e vorba de-o familie străveche, de o familie istorică... Numele ei se confundă cu însăși istoria. „Spița neamului său nobil se urcă pînă-n vremea lui Carol cel Mare..." a, ha, ha !... Iubite prietene și tovarășe de suferință, azi nu mai există deosebire de ranguri și de clase sociale, sîntem un popor de frați, un stat al poporului, o singură comunitate de neam. Și cine nu crede, merită să fie spînzurat !

Otzhausen stătea umilit, clocotind de furie neputincioasă. Nici vorbă să mai lucreze. Sufletul îi era bîntuit de furtună...

Peste cîteva ore fu chemat să se prezinte în fața generalului, la statul-major.

— Mi-a venit rechemarea ! strigă el, respirînd ușurat, și plecă imediat.

Nu-l primi însă generalul, ci colonelul Maltz

care, ieșindu-i înainte, îi întinse mîna — nu mai făcuse asta niciodată — și îl felicită pentru înalta distincțiune acordată.

— Cum ? Ce e ? Nu era vorba de rechemare ?

— Domnule corespondent, am onoarea, în numele generalului comandant al armatei, să vă înmînez înalta distincțiune care v-a fost acordată. Și vă rog, totodată, să primiți și din partea mea cele mai călduroase felicitări.

Otzhausen mulțumi înclinîndu-se, fără să spună nimic. În alte împrejurări s-ar fi simțit pe deplin fericit, în momentul acela însă încerca mai curînd o dezamăgire.

Deschise cutiuța ce i se înmînase : Crucea de Fier clasa I-a ! Fața i se împurpură totuși de mîndrie.

— Dați-mi voie !

Colonelul prinse cu propria lui mînă decorația pe haina lui Otzhausen. Dacă nici asta nu mai era o recunoaștere a meritelor lui, un succes ! Privi în ochii colonelului. Pe fața acestuia, rigidă ca o mască, Otzhausen nu putu citi nici bunăvoință, nici cea mai mică urmă de simpatie.

— Domnule colonel, sînt... sînt surprins și... fericit ! Vă mulțumesc din toată inima, domnule colonel ! Dar nu pricep... Dumneavoastră știți, aștept în fiecare zi... La Berlin se așteaptă urgenta mea înapoiere... Firește, aș prefera să rămîn aici... Tocmai fiindcă situația este grea... Se înțelege că nu-mi vine ușor să părăsesc armata în asemenea situație.

— Rămîneți aici, domnule corespondent! Rămîneți aici. Numai dumneavoastră veți putea descrie așa cum se cuvine, faptele de arme de pe Volga... Dumneavoastră, singurul corespondent de război din zona încercuită! Pentru că, la drept vorbind, nu știu cine, în afară de dumneavoastră, ar fi în stare s-o facă.

— Desigur, aveți dreptate, domnule colonel! Cu multă plăcere, numai că...

— Dinspre partea mea, vă făgăduiesc că, deacum înainte, veți fi informat cît se poate de precis asupra tuturor evenimentelor. De altfel acesta e ordinul comandantului suprem... Căci, dar să rămînă asta numai între noi, generalul de armată a fost profund impresionat de articolul dumneavoastră.

— Vă mulțumesc mult, domnule colonel!

— Și încă o dată, sincerele mele felicitări. A fost și pentru mine o mare bucurie...

Complimentele, strîngerile de mînă, felicitările nu mai conteneau. Otzhausen abia mai putea să le țină piept; nu avea timp nici măcar să-și adune gîndurile. O apăsare chinuitoare, nedeslușită, îi muncea creierul, aducîndu-i într-una aminte că ordinul primit nu era ceea ce sperase.

— Felicitările noastre, domnule corespondent!

— Vă mulțumesc, domnilor!

— Colegii dumneavoastră vor căsca niște ochi! Nici unul n-a primit încă Crucea de Fier clasa I-a.

— Da, da? Otzhausen zîmbea îndatoritor.

— Dar ați și meritat-o, domnule corespondent. Reportajele dumneavoastră sînt, pe cinstea mea, pur și simplu desăvîrșite!

— A primit Crucea de Fier pentru reportaje? întrebă ceva mai tîrziu sublocotenentul Bringmann pe unul din prietenii săi.

— Auzi întrebare! Dar pentru ce alta? Se spune că a scris despre comandantul armatei un articol cît toate zilele.

— Da, oameni de-alde ăștia știu cum să se învîrtească să capete decorații pe nimic.

Alți doi, sergentul-major Holstein și un caporal, îl întîmpinară pe Otzhausen:

— Domnule corespondent, dați-mi voie: cele mai sincere felicitări.

— O, vă mulțumesc, vă mulțumesc!

— Îngăduiți-mi și mie, domnule corespondent, să vă prezint sincere felicitări!

— Mulțumesc! Mulțumesc!

După ce se îndepărtă, sergentul-major îl întrebă pe caporal:

— Pentru ce-a primit grăsanul ăsta Crucea de Fier?

— Ehei, se zice că la Marinovka a fost surprins de un atac grozav și că s-a purtat admirabil!

— Ca să-ți spun drept, eu nu l-aș fi crezut în stare, mărturisi sergentul-major.

Oftînd adînc, Otzhausen se lăsă pe un scaun din buncăr încercînd să-și adune gîndurile. Deci... generalul de armată dorea ca el să stea

pe loc... Hm!... Ciudat, cît de palid părea Maltz astăzi... Şi era foarte distrat... Hm... Hm... Fireşte, nu puteai şti cu siguranţă niciodată... Nu era exclus ca totul să meargă bine... Şi atunci? Atunci el, corespondentul de război Hanns Ulrich Otzhausen va apărea drept o mare personalitate... Şi toată lumea va spune că a rezistat pînă la urmă... Şi — fireşte! Şi cu avionul putea să se întîmple vreo nenorocire... A treia parte din avioane erau doborîte. Şi-apoi generalii nu obişnuiesc să se expună primejdiilor fără nici un folos, îşi spuse el pentru a se linişti. Degetele lui pipăiră crucea prinsă pe tunică. Clasa I-a. Nu era puţin lucru... În ce zi erau? 9 ianuarie. A, dac-ar şti că situaţia va rămîne neschimbată toată iarna, atunci ar mai merge... Dac-ar fi sigur!

Iacob Beierle coborî treptele tropăind.

— Ha, ha, ha! Izbucni el în rîs, văzîndu-l pe Otzhausen. Asta zic şi eu distincţie: Crucea de Fier clasa I! Uită-te la mine, prietene: sînt verde de invidie! Ei bine, dragă Otzhausen, sincerele şi prieteneştile mele felicitări! Stai să te privesc. Îţi stă minunat!

Pentru a cinsti fericitul eveniment, Beierle scoase din lada lui misterioasă şi bine ferecată o sticlă cu gîtul lung. Otzhausen uită pentru o clipă tot necazul pe care-l avea împotriva lui Beierle.

— Ştii, dragă Otzhausen, von Keiten a aterizat cu bine. Acum se află, desigur, în trenul de Berlin.

Otzhausen simţi un cuţit în inimă, dar îşi zise: „Nu te da de gol! Cu nici un preţ nu trebuie să-ţi afle gîndurile".

— Aş vrea să ştiu cum o să învîrtească el lucrurile, rosti apoi, cu voce tare. Că are să reuşească, nu mai încape nici o îndoială. Cu un nume ca al lui!...

— Ei, noroc! Ridic paharul pentru crucea pe care ai primit-o şi pentru... Beierle se opri cercetînd cu o privire puţin îngrijorată faţa lui Otzhausen — şi pentru ca soarta să nu-ţi rezerve şi-o altă cruce!

„Ce nesimţit!" gîndi Otzhausen. Ridică apoi paharul fără să scoată nici un cuvînt, ciocni şi bău.

În cursul serii făcu însă o descoperire interesantă şi revelatoare. Beierle plecase să asculte emisiunile de radio şi Otzhausen scotoci fără nici o jenă prin lucrurile lui, căutînd hîrtie de scris şi ţigări. Beierle era, în privinţa asta, bine aprovizionat întotdeauna. Tot căutînd, dădu de-o coală de hîrtie pe care erau mîzgălite, cu un scris prefăcut, cîteva cuvinte. Citi: „Spiţa neamului său nobil se urcă... în timpul războiului şi-a adunat o mare avere..." una din propoziţiuni era ştearsă, şi anume: „cine poate contesta asemenea lucru?" Iar deasupra ei stătea scris: „Asta-i oare o ispravă atît de mică?"... „Asta nu înseamnă nimic?" Deci Beierle era autorul! El în

persoană! Otzhausen își trecu mîna prin părul pieptănat de-a curmezișul capului, peste chelie... Ei, drăcie! N-ar fi crezut cu putință una ca asta! Și mai spunea că ofițerii joacă teatru... Va să zică n-avea ce face cu timpul și-i ardea de farse. Acolo, în fața Stalingradului, în plină zonă încercuită! Ei, fir-ar să fie!... Nu era oare și asta o acțiune dizolvantă? Nu pricinuise, în felul acesta, un rău prea mare? Ce tulburare stîrnise printre ofițeri! Începuse să se ivească și printre ei neîncrederea și bănuiala. Da... și von Keiten plecase cu avionul. Plecase la Berlin. Era salvat. Beierle era cel care pusese asta la cale. Dar prea șiretul Beierle, de data asta, el fusese cel păcălit. El înscenase totul, dar norocosul cîștigător fusese celălalt, juncherul de care își bătuse joc; Beierle nu fusese decît măscăriciul...

Primul gînd al lui Otzhausen fu să-i comunice și colonelului Maltz descoperirea făcută. Socoti însă că nu era momentul potrivit. Cine-și mai pierde vremea, în zilele acelea critice, cu asemenea fleacuri... Dar mai tîrziu! Mai tîrziu! Împături hîrtia cu grijă și o vîrî în buzunar... pentru mai tîrziu.

În ziua de 9 ianuarie, comandantul Armatei Roșii trimise germanilor încercuiți un ultimatum cu termen scurt. Otzhausen nu bănui absolut nimic. I se păruse, firește, ciudat că în ziua aceea domnise la statul-major o neobișnuită îngrijorare — o misterioasă îngrijorare. Soseau foarte

multe radiograme. Numeroși ofițeri, mult mai mulți decît în alte zile, porniră spre posturile de comandă. Cînd Otzhausen află, după cîteva zile, despre ultimatumul trimis de ruși, ultimatum la care comandamentul armatei germane nu dăduse nici un răspuns, nu-și putu ierta nepăsarea din ziua aceea. Dacă ar fi știut ce se petrecea și ce se hotăra după ușile închise ale adăpostului comandamentului cît și despre ultimatumul trimiș de ruși, ar fi cerut cu insistență să fie trimis urgent, cu avionul, chiar în ziua aceea. Dar faptul fusese tăinuit față de toată lumea: în afară de cei mai apropiați colaboratori ai ofițerilor de stat-major, nu aflase nimeni nimic, nici ofițerii, nici trupa și nici chiar el, corespondentul de război! Ceea ce socotea că-i o infamie nemaipomenită. Nici chiar flecarul acela de Beierle care, în calitatea lui de ofițer de legătură fusese dintre puținii oamenii care cunoscuseră secretul, nu suflase vreo vorbă. E drept că în ziua aceea Beierle alergase și trebăluise și el mult mai mult decît îi era obiceiul.

Otzhausen își aminti, mai tîrziu, de vizita pe care i-o făcuse colonelului Maltz, pe care-l găsise palid și nedormit, ciudat de îngrijorat și cu ochii ciudat de tulburi. Nici el nu-i spusese nimic, nu făcuse nici cea mai slabă aluzie. Iar Crucea de Fier clasa I i-o prinsese pe piept, așa cum se pune un plasture pe-o rană. Otzhausen se simțea înșelat și trădat de toți: de Beierle, de Maltz și de generalul comandant al armatei. Ar fi fost

de datoria lor, aşa credea el, să-i împărtăşească şi lui secretul. Răspunsurile pe care i le dăduseră mai tîrziu, cînd le făcuse reproşurile cuvenite, nici nu le luă în seamă, deşi ar fi trebuit să-şi dea seama că erau destul de întemeiate, de vreme ce ordinul de a nu se aduce la cunoştinţă soldaţilor germani absolut nimic în legătură cu ultimatumul dat de Armata Roşie venise direct de la cartierul general al Führer-ului. Şi în acelaşi timp armata încercuită primise şi ordinul Führer-ului ca, în viitor, să se tragă asupra parlamentarilor care vor veni cu propuneri şi ca lupta să continue „pînă la cea din urmă suflare a celui din urmă soldat."

VII

Din clipa în care începuse ofensiva rusă, Otzhausen cerea zilnic audienţă urgentă la generalul comandant al armatei, dar fusese mereu amînat de pe-o zi pe alta. Nu era greu nici pentru general şi nici pentru colonelul Maltz să-şi închipuie cam ce dorea el. Zi de zi situaţia devenea tot mai critică. Tancurile ruseşti pătrunseră adînc în inima poziţiilor de apărare, sfîrtecînd terenul zonei împresurate. Ocupaseră localităţile Pitomnik şi Rosoşka, punînd în felul acesta stăpînire şi pe cele două aerodromuri mai importante. Localitatea Gumrak, unde se găsea un aerodrom, oferea singura posibilitate de plecare.

Otzhausen fierbea de mînie; nepăsarea generalului de armată, dar mai cu seamă a ofiţerilor săi, cu deosebire a colonelului Maltz, îl scotea din sărite. Mai cu seamă nepăsarea acestui Maltz... Şi cum se purta!... Rece şi tăcut ca un samurai care se pregăteşte de moarte, Otzhausen nu se simţea absolut de loc la îndemînă cînd îl întîlnea. Viaţa în Gumrak devenise cît se poate de neplăcută. Domnii ofiţeri de carieră nu pricepeau sau nu voiau să priceapă de loc că el — corespondentul de război Hans Ulrich Otzhausen — nu mai avea ce căuta aici şi că cel mai important lucru era viitoarea lui operă asupra bătăliei de la Stalingrad. Încercase în cîteva rînduri să explice asta colonelului, dar de fiecare dată Maltz se uitase la el cu nişte ochi ucigător de indiferenţi şi totodată stranii de cercetători, fără să-l contrazică dar fără a face nimic pentru a-i îndeplini dorinţa. Otzhausen avea impresia că-i părăsit, sacrificat — „vîndut şi trădat", îşi zicea scrişnind din dinţi. Dăduse trei telegrame, dar nici măcar nu ştia dacă fuseseră într-adevăr trimise; în colonel nu mai avea nici un fel de încredere.

În ziua de 17 ianuarie, cînd zvonuri persistente afirmau că ruşii ar fi început să atace în direcţia Gumrak, Otzhausen ceru cu insistenţă să fie primit de general, însă şi de data asta i se răspunse să aştepte pînă a doua zi. Pierzîndu-şi calmul şi ţinuta, păstrată cu atîta osteneală pînă atunci, spuse colonelului, pe un ton

ridicat, că ministrul le va cere o dată și o dată socoteala pentru felul în care era tratat aici și că domnul general de armată ar trebui să-și dea seama de asta.

Colonelul Maltz se uita cu o liniște desăvîrșită la insul acela furios din fața lui, care făcea spume la gură și-și rotea ochii holbați pe după lentilele groase ale ochelarilor.

— Dumneavoastră uitați că domnul general poartă răspunderea întregii armate, nu numai a dumneavoastră! îi răspunse el, punîndu-l la punct.

Otzhausen o șterse numaidecît de-acolo, stăpînit de o furie neputincioasă. Trecu prin sat în goana mare, îndreptîndu-se spre linia de cale ferată, unde stătuse adesea și cu multă plăcere în ultimele zile, privind cum lucrează oamenii la aerodromul cel nou. Se găsea acolo un mare număr de avioane de transport, coloși de tipurile „Junkers" și „Heinkel", pe lîngă care grațioasele avioane de vînătoare și de recunoaștere păreau niște jucării. Otzhausen nu se îndoia, firește, că, în caz de primejdie, chiar dacă asta s-ar fi petrecut în ultimul moment, avea să plece și el împreună cu ofițerii pe unul din aceste avioane. Dar de ce să aștepte pînă în ultima clipă? De ce să nu plece din vreme? Neavînd nici o misiune militară, el nu era obligat să părăsească chiar în ultimul ceas corabia care era gata să se scufunde.

Corabia care era gata să se scufunde... Nenorocirea venise dintr-o dată, pe neașteptate, cu o iuțeală, pe care n-ar fi putut-o bănui...

Cînd se gîndea la situația lui, îl apuca o furie nebună, întunecîndu-i judecata cu totul. Abia acuma înțelegea el ce însemnase forfota aceea, atmosfera aceea ciudată din ziua de 9 ianuarie. Și lui nu-i spuseseră nici un cuvînt. Cel puțin dacă l-ar fi scos numaidecît din zona încercuită. Dar nu, nu numai că nu-i aduseră absolut nimic la cunoștință, dar nici nu se gîndiseră măcar la el. Parcă nici n-ar fi existat, parcă ar fi fost un nimenea...

Cînd se va întoarce la Berlin va raporta celor în drept de felul în care a fost tratat aici — își făgăduia el, dornic de răzbunare, și totodată consolîndu-se.

La Berlin... Da, numai că Otzhausen nu putea pricepe nici asta. Cei din Berlin știau doar în ce situație se găsea armata a VI-a. De ce nu cereau imediata lui înapoiere? Dar, cine știe? Poate că o ceruseră mai de mult chiar, dar Maltz, licheaua aia afurisită, dosise ordinul, împiedicînd astfel grabnica lui executare. Otzhausen îl credea capabil de orice josnicie. Unde era mult lăudata sinceritate camaraderească?

Camaraderie! Sinceritate!... Pînă și Beierle... și el era tot un intrigant lipsit de caracter. Bîrfitor ca o babă și la fel de fricos. Știuse absolut totul, dar lui nu-i spusese nimic. Secret profesional! Mofturi! Între prieteni, la o adică, se

putea schimba oricînd cîte-un cuvînt confidențial. Mai ales în asemenea împrejurare, cînd era vorba de viață și de moarte.

Trecîndu-și mîna pe frunte, Otzhausen văzu cu spaimă că era lac de sudoare. „Atît ar trebui, să mă mai și îmbolnăvesc! își zise. Am febră. Și-acum, iarna, pe gerul ăsta..." Da, simțea că-i e frig... Numai de nu s-ar îmbolnăvi... Căci atunci era mai mult ca sigur că-l vor lăsa să crape neștiut de nimeni, în cine știe ce ungher... Acuma era încredințat de asta. Că doar nu degeaba avea ochi în cap!... Își ridică gulerul blănii și-și vîrî mîinile adînc în buzunare.

Și cîtva timp rămase așa, cugetînd și uitîndu-se la uriașele păsări negre de pe zăpadă, care stăteau gata să decoleze. Deodată îi veni o idee: să-i scrie generalului cîteva rînduri. Să-i aducă aminte... Iar Maltz n-avea cum să-i oprească biletul acesta.

Cînd se prezentă în fața colonelului, acesta îl privi mirat și vizibil indispus.

— Domnule colonel, aș vrea să las cîteva rînduri pentru domnul general de armată.

— Vă rog!

Și Otzhausen scrise: „Îmi permit să amintesc domnului general comandant al armatei de promisiunea domniei sale, că voi fi întotdeauna acolo unde se va afla și domnul general. Dacă domnul general ar fi constrîns de împrejurări să plece din Gumrak, rog să binevoiască a nu mă uita.

Prea supus și devotat, al dumneavoastră Hanns Ulrich Otzhausen".

Întinse colonelului biletul.

— Vă rog, domnule colonel, să binevoiți a preda aceste rînduri domnului general cît mai repede cu putință.

Colonelul Maltz îi făgădui.

VIII

Unități întregi de pionieri și grenadieri de tancuri treceau prin Gumrak pentru a ieși înaintea trupelor sovietice care înaintau, luînd direcția rambleului liniei ferate.

Beierle îl asigurase pe Otzhausen că rambleul acesta era un puternic val de apărare. Cînd germanii asaltaseră Stalingradul astă-toamnă, rușii rezistaseră aici, timp îndelungat și cu succes. Acum, atacul asupra rambleului avea să fie și mai greu întrucît apărătorii erau soldați germani.

În ultimul timp, mai ales, Beierle arătase mult interes pentru strategie și uneori, în convorbiri intime, ajungea chiar să și critice măsurile luate de comandament.

Odată îi spusese lui Otzhausen că greșeala principală consta în faptul că armata se mărginise de la început numai la defensivă. Dar ce era mai important: Stalingradul sau armata? Ar fi trebuit să se renunțe la Stalingrad și să se

salveze armata. Dacă în zilele acelea de decembrie, cînd ruşii se băteau cu trupele lui Manstein, ar fi fost aruncate în luptă toate unităţile disponibile din zona încercuită, pentru a-şi croi drum în afară, atunci joncţiunea cu Manstein ar fi reuşit. Bineînţeles, asta ar fi însemnat să se renunţe la Stalingrad. Era limpede că cei de la cartierul general al Führer-ului nu se gîndiseră la asemenea posibilitate, presupunînd că era de ajuns ca încercuirea rusească să fie atacată numai din exterior pentru ca situaţia să se schimbe în mod radical. După cum se vedea, în momentul acela făcuseră un calcul greşit, din care pricină aveau să piardă probabil nu numai Stalingradul, ci şi întreaga armată.

Deoarece Beierle critica fără nici un fel de fereală pînă şi măsurile luate de Führer, Otzhausen se crezu obligat să-l contrazică. Deşi în adîncul sufletului lui recunoştea că locotenentul făcuse expunerea situaţiei cu mult bun simţ, declară că deşi n-avea cunoştinţă de planurile Führer-ului, avea convingerea că erau bine şi îndelung chibzuite. De altfel aceste planuri erau cît se poate de limpezi, după părerea lui : acest colţ al lumii trebuia fie să devină un continent german, fie să piară. Acţiunile Führer-ului nu trebuiau judecate cu obişnuita minte omenească. Cine ar fi îndrăznit să procedeze astfel risca să se rătăcească, fară putinţă de ieşire, într-un labirint de îndoieli şi de şovăială. Trebuie să ai

credinţa fermă că Führer-ul e condus de puteri supraomeneşti şi că în tot ce face el — chiar dacă unele amănunte ar părea tulburi — se urmăreşte un ţel bine definit.

Văzînd rînjetul diabolic cu care-l asculta Beierle, Otzhausen se făcu foc şi pară.

— Dacă n-ar mai exista credinţa asta nestrămutată în geniul Führer-ului, urmă el, dacă s-ar ivi din nou îndoielile şi fiecare s-ar crede îndreptăţit să critice hotărîrile luate de conducere, după cum se obişnuia peste tot mai înainte, în timpurile de tristă amintire — da, atunci într-adevăr totul ar fi pierdut. Decît să ajungi iarăşi la mentalitatea de-atunci, mai bine scoate revolverul şi trage-ţi un glonţ în cap....

Locotenentul Beierle ştia însă foarte bine cît se zbătea Otzhausen să iasă din zona încercuită. Scribul ăsta borţos se scăpa pe el de frică şi era cît se poate de pesimist în ceea ce privea situaţia armatei. Ştiind toate astea, pe locotenent îl indigna şi mai mult atitudinea nesinceră, mărginită şi naiv de încrezătoare a corespondentului de război. „E ca o fecioară evlavioasă care, căzînd bolnavă la pat, nu vrea să ştie de doctori şi se aruncă în braţele tatălui ceresc“, îşi zicea Beierle. O voce lăuntrică îl prevenea însă : „Bagă de seamă ! Astfel de discuţii pot fi primejdioase chiar şi pentru unul ca Beierle. Un laş care aiurează, cuprins de frica morţii, e-n stare de orice josnicie“.

Se hotărî ca pe viitor să se poarte mai cu multă băgare de seamă şi să-şi ţie gura faţă de Otzhausen.

Nu departe de Gumrak, la cota 136,7, între Pitomnik şi Gonciara, unităţile Armatei Roşii încercuiseră, într-un spaţiu foarte îngust, un regiment din divizia 225 de infanterie. Maiorul Pelzer, comandantul regimentului, raportă prin radio comandamentului armatei situaţia desperată în care se afla, ceru ajutor urgent şi cum muniţiile se isprăviseră şi oamenii erau lihniţi, întrebă dacă n-ar fi mai bine, în cazul cînd ajutorul n-ar putea sosi, să depună armele, salvînd astfel viaţa cîtorva sute de viteji.

Drept răspuns, cartierul general al armatei înlocui pe maior, dînd comanda regimentului căpitanului Wohling. Acesta, o dată cu numirea, primi şi ordinul să ţină cota pînă la ultimul om.

Aflînd despre întîmplarea aceasta, Otzhausen se simţi străbătut de un fior de eroism. Purtarea aceasta a comandantului armatei îl făcea să-i ierte mare parte din neplăcerile suferite în ultimele zile. Lucrurile erau limpezi; generalul era neclintit în hotărîrea lui, înţelegînd să intervină cu toată asprimea acolo unde se iveau oarecari slăbiciuni sau şovăieli. Iar cînd află că de la schimbarea comandantului, regimentul opunea o rezistenţă plină de dîrzenie, Otzhausen începu să prindă din nou curaj. Poate că vor izbuti totuşi să oprească tancurile ruseşti şi să ierneze în insula aceea cu neputinţă de cucerit. Te pomeneşti că Beierle avea dreptate şi că rambleul de cale ferată din jurul Stalingradului constituia un val de apărare în stare să reziste oricărui asalt.

IX

Otzhausen însă nu putea rămîne nici o oră singur, fără ca neliniştea şi teama să nu pună din nou stăpînire pe întreaga-i fiinţă. Beierle îl ocolea. Ofiţerii aproape că nici nu mai dădeau pe la cazinou. Şi plimbarea pe uliţa pustie şi tristă din Gumrak numai plăcere nu putea să-i facă. Se simţea singur şi părăsit de toţi. În asemenea stare sufletească se hotărî să facă o vizită consilierului de Curte Marţială, doctor Findler, pe care nu-l mai văzuse de cîteva zile.

Pe drum auzi nişte bubuituri de tun. Erau tunuri germane sau ruseşti? Oricum, vuietul luptei se auzea în Gumrak prima oară. Să se fi apropiat frontul aşa de mult?

Cuprins de nelinişte îşi continuă drumul. Deodată zări înaintea lui silueta colonelului Maltz. Grăbi pasul ca să-l ajungă.

— Iertaţi-mă, domnule colonel, aş dori să vă întreb dacă aţi dat scrisoarea mea domnului general.

— Fireşte, domnule corespondent! Domnul general vă comunică să n-aveţi nici o grijă, că-şi va ţine întru totul făgăduiala.
— Mulţumesc, domnule colonel, vă mulţumesc foarte mult.
Înviorat, Otzhausen intră, zîmbind încrezător, în adăpostul consilierului.
— A, bună ziua, domnule corespondent! Bine-ai venit!
— Ce mai faceţi, cum vă simţiţi, domnule consilier?
— Cum văd, eşti într-o dispoziţie minunată, spuse doctorul Findler, cercetîndu-şi musafirul prin sticlele ochelarilor.
— Şi de ce nu? răspunse Otzhausen, adăugînd apoi cu semeţie: Situaţia e doar destul de serioasă, ca să ne mai pierdem şi capul.
— Cît e de adevărat că omul nu se cunoaşte decît în împrejurări grele, răspunse consilierul. Eu, ca să fiu sincer, n-am temperament de luptător, pe mine evenimentele mă deprimă îngrozitor şi trebuie să-mi adun toate puterile ca să nu mă las doborît.
— Fireşte, situaţia nu-i nici plăcută şi nici uşoară şi ceea ce se întîmplă în jurul nostru nu-i de loc îmbucurător. Dar cît timp ne mai stă capul pe umeri, nu trebuie să ne pierdem curajul; ce ziceţi, domnule consilier, nu-i aşa?
— Eşti admirabil, Otzhausen! Ar trebui să avem cît mai mulţi oameni ca dumneata. Ştii

ceva? Hai să bem un păhărel de vin bun, dracu ştie cît o să ne mai putem bucura de-aşa ceva!
— Domnule doctor, îl cunoaşteţi pe locotenentul Iacob Beierle, tovarăşul meu de adăpost şi vecin de pat?
— A, unul mărunţel şi negricios, de la Secţia operativă, nu?
— Nu, Beierle e de la Secţia informativă. E originar din Stuttgart; un tip chefliu şi cam guraliv pentru un ofiţer de la Secţia informativă.
— Îl cunosc, cum să nu-l cunosc! E tare rău de gură. Locuia la Viena. Cum să nu-l cunosc. Un om foarte priceput. Să nu cumva să-l subestimezi. Cei de la comandament au o părere foarte bună despre el, ştiu bine asta, mai ales colonelul Maltz, pe care-l cunoşti şi dumneata...
— Colonelul Maltz? întrerupse Otzhausen. Ei, iubite domnule doctor Findler, dac-aţi auzi ce părere are Beierle de dînsul!...
— Beierle nu-l bîrfeşte numai pe Maltz, el bîrfeşte pe toată lumea: dar în acelaşi timp serveşte tuturora informaţiile cele mai preţioase despre fiecare în parte. Dar are un fel de-a fi de-a dreptul seducător. Plăcut şi interesant camarad de buncăr trebuie să fie, nu-i aşa? Bun obiect de studiu.
„Eu am fost întotdeauna rezervat, despre mine n-are ce bîrfi... Om priceput... Hm! Hm!..." se gîndea Otzhausen. Apoi mărturisi consilierului că nu se simţea de loc bine în tovărăşia lui Beierle care îl socotea, nu mai încape nici o îndo-

ială, drept o povară şi se purta cu el din ce în ce mai rău.

— Nu mă mir de loc, răspunse doctorul Findler. „Ziua-ntîia musafir, ziua a doua borş cu ştir, iar a treia hai sictir!"

Însă nu-l invită pe Otzhausen să se mute în adăpostul său, aşa cum nădăjduise în sinea lui, reporterul.

„Hm! se pare că metoda lui e să scape din orice situaţie neplăcută cu ajutorul unui proverb. Nici asta nu e rău. Se teme ca nu cumva să mă învit singur, pentru cîteva zile, în adăpostul lui. Nu-i nimic, ce să-i faci?!" Otzhausen oftă adînc, gîndindu-se că oriunde te-ai întoarce nu găseşti decît egoism... Dar în ziua aceea mai plutea şi altceva în aer. A, da, e adevărat! În dimineaţa aceea fusese împuşcat Karl Telge, condamnat la moarte de Curtea Marţială. Lîngă prăpastia din dosul pădurii de pini, după cum zicea Beierle... Şi consilierul care părea cu totul nepăsător, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimica sau ca şi cum ar fi uitat de execuţie, tocmai el care-l trimisese pe băiat pe cealaltă lume? „N-ar strica de loc să-l punem puţin în frigare..."

— Ştiţi, tînărul acela, defetistul, domnule consilier... începu el, dar se opri brusc fixîndu-l cu o privire aspră, mută şi plină de reproş.

Doctorul Findler nu putu susţine privirea aceea care-l pătrundea pînă în adîncul măruntaielor. Otzhausen îşi holbă ochii lui aprinşi de mînie pe deasupra ochelarilor... „E opera dumitale, domnule consilier! Opera dumitale!" Asta spuneau ochii lui căscaţi. „Din pricina defetismului? Băiatul a luptat vitejeşte, în prima linie. A luptat pentru dumneata, domnule consilier! Şi pentru dumneata! «Arta nu constă în a începe jocul, ci în a şti să te opreşti la timp!» Cine-a rostit cuvintele acestea, el sau dumneata, domnule consilier? Nu te mustră conştiinţa...?"

Cei doi bărbaţi nu mai schimbaseră nici un cuvînt în legătură cu întîmplarea aceasta, dar consilierul înţelese imediat ce însemna ciudata purtare a musafirului său şi de aceea spuse, aruncîndu-i priviri scurte şi repezi:

— Să nu crezi cumva că am procedat aşa cum am procedat de bunăvoie... Am fost silit... a trebuit să dau un exemplu! Cred că-nţelegi!

Otzhausen tăcea, privind prin sticlele ochelarilor pe consilierul care se simţea din ce în ce mai încurcat — tăcea ca pămîntul.

Ce putea face doctorul Findler? Trebuia să vorbească înainte şi continuă:

— Crede-mă, n-a fost un caz izolat, nu, din nefericire! Chiar săptămîna trecută ne-a trimis comandamentul noi instrucţiuni şi încă şi mai severe. Da, da, doctoria devine tot mai scumpă — şi tot mai primejdioasă.

Otzhausen tăcea.

Consilierul nu mai ştia ce să spună şi încotro să-şi întoarcă privirile; dar nu mai putea sta mai departe aşa, tăcînd şi lăsîndu-se fixat la ne-

sfîrşit. Instinctiv nimeri tocmai unde trebuia ca să-l smulgă pe Otzhausen din muţenia lui.

— Ce importanţă mai are asta în situaţia noastră de-acum? Tînărul ar fi pierit şi-aşa şi-aşa. Vom pieri cu toţii. Căci de aici nu va mai scăpa nimeni; mi-a pierit de mult orice nădejde. De data asta sîntem pierduţi cu desăvîrşire. În viaţa mea am trecut prin multe clipe grele, dar aşa ceva... aşa ceva n-am crezut niciodată că ar fi cu putinţă... că ni s-ar putea întîmpla nouă...

— Ce anume? fură primele cuvinte rostite de Otzhausen, cuprins dintr-o dată de nelinişte.

— Începutul debandadei... Haosul care se anunţă — căci altfel nu pot numi ceea ce se petrece acum în armată. Atîtea lucruri pe care nu le pot concepe...

Magistratul militar îşi atinsese ţinta: nu se mai vorbi despre băiatul împuşcat şi aruncat în prăpastia din dosul pădurii; începură să discute despre moralul trupei. Amănuntele nu erau de loc plăcute.

— În fiecare zi lăsată de la dumnezeu — urmă doctorul — aflu despre noi condamnări la moarte. Dezertările, lipsa de disciplină, răzvrătirile şi jaful magaziilor militare sînt la ordinea zilei. S-a întîmplat să fie omorîţi chiar şi cîţiva ofiţeri. Situaţia e urîtă de tot, căci deznădejdea asta n-a venit aşa, din senin.

Otzhausen întrebă care era situaţia în privinţa dezertărilor.

— Se dezertează aproape în masă. Acum două zile a trecut la ruşi un regiment întreg, cu ofiţeri cu tot. Rău, rău de tot...

— Ei, drăcia dracului! Un regiment întreg? strigă îngrozit Otzhausen. Nu cumva cel care era încercuit la Gonciara?

— Nu, nu. Un regiment care se afla la Ţibenko, mai la sud. Cu toţi ofiţerii. Nu pot înţelege de loc!

— Dar se spune că regimentul încercuit de la Gonciara luptă cu un adevărat eroism.

— Desigur! Fireşte! Mai există şi unităţi bune. Şi mai cu seamă ofiţeri buni... însă...

— În definitiv ce rău mare ni s-ar putea întîmpla, domnule consilier? întrebă Otzhausen cu nepăsare. Ceva mai rău decît moartea, desigur că nu! Şi de un lucru vă încredinţez: înainte ca bestiile să pună mîna pe mine, multe din ele vor trebui să dea ortul popii. O să împuşc, vă asigur, tot ce-mi va ieşi în cale; fie rusoaică bătrînă, sau plod de rus în leagăn. Şi ultimul glonţ, cel de pe urmă, va fi pentru mine.

— Da, da, ai dreptate Otzhausen, dar cînd te gîndeşti la soţia, la familia de acasă... şi la bombardamente...

— Militarii n-ar trebui să se însoare! De multă vreme am eu convingerea asta, răspunse Otzhausen dînd pe gît încă un pahar de vin.

— Nu eşti căsătorit?

— Eu? Eu — şi căsătorit, domnule consilier? Luase o înfăţişare mirată, blazată şi în acelaşi

timp dispreţuitoare. Pentru nimic în lume nu m-aş căsători! Vreau să rămîn liber în toate hotărîrile şi acţiunile mele. În afară de asta, viaţa mea, pot spune cu toată modestia, viaţa mea de luptător a fost prea plină de frămîntări ca să mai fi luat asupră-mi şi o asemenea povară...

Consilierul privea ţintă în fundul paharului, adîncit în gînduri.

Otzhausen se complăcea în rolul pe care şi-l compunea.

— Nu vă supăraţi, domnule consilier, dar sînt de părere că nici un naţional-socialist n-ar trebui să se însoare. Nici unul! Şi în privinţa asta ar trebui să urmăm exemplul Führer-ului nostru.

Consilierul îşi strîmbă gura într-un rînjet.

— Şi cine va procrea pe viitorii naţional-socialişti?

— Noi! strigă Otzhausen patetic. Dar asta n-are nimic de-a face cu însurătoarea, căsnicia şi viaţa de familie.

Doctorul Findler îşi turnă din nou vin în pahar. Otzhausen desluşi pe faţa lui un uşor zîmbet dispreţuitor. Zîmbetul acela îl întărîta, de aceea continuă, grozăvindu-se, cu glas de fanfară:

— Urăsc mai mult decît orice pe lume existenţa tihnită de burghez, cu familie şi copilaşi... Brr! Să te tîrăşti pe pămînt ca o reptilă, chinuit de grija de a găsi cu ce să astîmperi foamea alor tăi. Nu! Noi sîntem în slujba unei idei mai înalte, domnule consilier! Avem de împlinit datorii mai importante! Da, da, aşa e!... Hai noroc, domnule doctor, hai noroc!

„Ce mai burtăverde de burghez bine îndopat!" gîndi consilierul, pe cînd ciocnea paharul cu el. Dar de răspuns, nu răspunse nimic, mulţumindu-se doar să arunce o privire sfidătoare musafirului, care se zgîia la dînsul.

În ultimele zile, Otzhausen nu prea avusese prilej să bea. De aceea, băutura, un Steinhäger veritabil, i se urcase cu repeziciune la cap. Îi observă efectul abia după ce se întoarse în buncăr şi se opri înaintea patului. Picioarele i se muiară. Nu mai erau în stare parcă să susţină greutatea trupului. Simţea în cap un fel de toropeală şi — o mare greutate.

„Ce baligă! bîlbîi el, vorbindu-şi de unul singur. Asta-i consilier de Curte Marţială? Doamne păzeşte! Are ghinion! I-am arătat eu..."

Cum se întinse în pat, adormi.

Întorcîndu-se acasă, chiar înainte de a deschide uşa, locotenentul Beierle auzi sforăiala lui Otzhausen. „Ei drăcie, îşi zise, dar ştiu că sforăie! Se apropie de patul lui Otzhausen, adulmecînd aerul. Ah, asta-i? Se vede treaba că n-a aflat că regimentul din Gonciara e pierdut şi localitatea ocupată."

În seara aceea, pe la orele 9, se iscă mare forfotă la comandamentul armatei. Curierii alergau de la un buncăr la altul. Şi cu o grabă plină

de înfrigurare se aduceau și se încărcau în camioanele gata pregătite, dulapuri și cutii, maldăre de documente, saltele, mese și scaune. Pe cîmpul acoperit de zăpadă avioanele stăteau gata de decolare, vibrînd ușor sub trepidațiile motoarelor pornite.

— Scoală, Otzhausen! Ordin de la general! Plecăm!

— Ce?... De la generalul de armată?

Ridicîndu-se în capul oaselor, Otzhausen se uită la soldații care scoteau afară grămezi întregi de acte și de documente.

Care va să zică aici ajunseseră lucrurile. Iar generalul nu l-a uitat... Hîc! Ei, fir-ar al naibii, n-ar fi trebuit să bea așa de mult la Findler...

Se dădu cu mare greutate jos din pat, încercînd să-și adune lucrurile.

Un automobil trimis chiar de generalul de armată! Otzhausen era adînc mișcat. Pînă la aerodromul din dosul rambleului nu era decît o zvîrlitură de băț și s-ar fi putut duce și pe jos.

— Vor mai merge cu dumneata în mașină încă trei ofițeri de la statul-major! îi strigă Beierle pe cînd se urca.

— Să poftească! Hîc!... Mai încape vorbă?

Își alese un loc comod într-un colț.

În sfîrșit i se împlinea dorința: pleca. Firește, în ultimul moment, cum bănuise mereu. Spera că zborul se va face fără accidente... Păi, vezi bine că generalul n-o să plece așa, la voia întîmplării, trebuie să-și fi luat toate măsurile de siguranță... „Dacă n-ar fi băut atîta — hîc! la miorlăitul ăla de Findler!..." Otzhausen își rezemă capul de perna mașinei... Generalul nu-l uitase... Se simțea în siguranță...

Trei ofițeri de stat-major se urcară în automobil.

— Ia priviți, domnilor! Grăsanul doarme. Nervi de hipopotam, nu glumă!

— Ai benzină destulă, Krause?

— Da, domnule locotenent-colonel!

— Mergi fără lumină, ai înțeles?

— Am înțeles, domnule locotenent-colonel.

— Ei, atunci dă-i drumul, să nu nimerim tocmai în mijlocul învălmășelii. Și cînd ajungi în oraș, ia seama s-o apuci la dreapta, de-a curmezișul prin parc, spre piața principală.

— Am înțeles, domnule locotenent-colonel!

— Dă-i drumul!

X

Urîte zile, dar și mai urîte nopți petrecuse Otzhausen în ultimul timp. Nici șobolanul prins în capcană nu aleargă așa de neliniștit, în toate părțile, cum alergase el prin coridoarele întunecate ale pivniței aceleia uriașe. Izbise cu capul și cu pumnii în pereții tari ai închisorii lui subterane, își blestemase soarta, prostia, nepăsarea și ușurința, și nu închisese ochii nopți întregi căutînd să găsească o posibilitate de scăpare. Dar

nimic : — întunericul îl învăluise din toate părţile şi se făcuse noapte, noapte veşnică...

Plecînd din Gumrak, cu capul îngreuiat de băutură, crezuse că părăsise zona încercuită cu avionul, dar mare-i fu spaima şi groaza pomenindu-se la trezire, între ruinele Stalingradului, în subsolul cu gropi adînci al unei clădiri mari, un fost magazin universal. Întrebase imediat de general. I se răspunse că se afla şi el pe-acolo. Asta îl cam mirase. Niciodată nu şi-ar fi închipuit că generalul şi statul său major vor intra în capcana aceea de şoareci de unde nu mai exista nici o ieşire.

Plin de năduf, Otzhausen îi aruncase în obraz colonelului Maltz, acelui diabolic şi stoic samurai, cum îi zicea el, cuvinte pline de indignare pentru înşelăciunea a cărei victimă se credea. Dar colonelul, prefăcîndu-se mirat, îi răspunse cu vădită ironie că domnul corespondent de război îşi exprimase singur dorinţa de-a rămîne la statul-major... Voia să părăsească zona încercuită ? De ce nu spusese asta la Gumrak de unde s-ar fi putut, bineînţeles. Acuma, fireşte, era prea tîrziu.

Prea tîrziu ! Da, acestea erau cuvintele fatale : prea tîrziu — nu mai era nici o scăpare. Prea tîrziu ! Pivniţa aceea rece şi întunecată trebuia să-i fie mormîntul... Şi Otzhausen încercă de mii de ori, necontenit, frigurile morţii. Stînd întins pe patul lui, în pivniţa-cavou, trăi moartea de mii de ori, ascultînd cum explodează bombele

deasupra lui. In somn, ca şi în stare de veghe avea mereu înaintea ochilor lui un anunţ mortuar în chenar negru... „Pentru Führer, popor şi patrie... Corespondentul nostru de război, Hanns Ulrich Otzhausen..." Nici măcar cuvintele : „decorat cu Crucea de Fier clasa I-a şi a II-a" nu-l puteau consola. Şi rîndurile pe care şi le închipuia la sfîrşit : „a murit la datorie, credincios la postul său... va trăi veşnic în amintirea noastră", i se păreau nespus de banale şi false. Avea să fie uitat numai după cîteva zile, uitat definitiv, rămînînd printre soldaţii necunoscuţi ai marelui război, unul din atîtea milioane. Încă unul...

După crize de desperare care ţinură zile şi nopţi de-a rîndul, Otzhausen se resemnă, fatalist, acceptînd situaţia care nu mai putea fi schimbată. Doamne, ce-ar mai fi putut oare să facă ? Numai cînd bubuitul tunurilor devenea mai puternic şi mai apropiat sau cînd afla de întîmplări deosebit de triste — ca de pildă, moartea doctorului Findler, consilierul de Curte Marţială, care fusese îngropat sub dărîmături în adăpostul său şi nu mai putuse fi scos de acolo decît mort — numai în asemenea cazuri îi tremura iar carnea pe el.

Generalul comandant al armatei era inaccesibil pentru Otzhausen. De altfel, nu numai pentru el. Generalul nu se arăta nimănui, ieşea numai rareori din adăpostul său, iar lucrările curente şi convorbirile cu generalii de divizie şi cu cei în-

sărcinaţi cu misiuni speciale, le trecuse şefului statului-major.

În masivul magazin universal, care rezistase destul de bine grindinei de obuze iar acum era transformat într-o adevărată fortăreaţă, comandantul armatei îşi înjghebase o gardă de soldaţi aleşi pe sprînceană, cei mai mulţi dintre ei ţărani din Westfalia. Intrările clădirii erau minate. În curte se aflau tancuri şi tunuri de asalt. În galeriile cele mai adînci din subsoluri erau îngrămădite mari rezerve de alimente şi muniţii. Puteau să mai treacă săptămîni întregi pînă să reuşească ruşii să cucerească această fortăreaţă de piatră şi oţel. Însă, se întreba Otzhausen, la ce bun toate acestea, cînd nu mai putea fi vorba de scăpare, iar dinafară nu se mai putea conta pe nici un ajutor? Îi era sortit oare să trăiască săptămîni de-a rîndul în groaza morţii?

Cînd se răspîndi vestea că Führer-ul înaintase pe generalul încercuit la rangul de mareşal, Otzhausen se sperie grozav. Îşi aminti de un cuvînt care dobîndise acum forţa fatalităţii: Cannae!... Mareşalul Paulus!... Şi pe Otzhausen îl cuprinse o spaimă mistică.

PARTEA A TREIA

Printre dărîmăturile fumegînde ale oraşului în ruină se dădea, cu toate armele războiului modern, lupta finală, îndîrjită şi desperată.

Limbile roşii ale aruncătoarelor de flăcări se prelingeau peste rămăşiţele de ziduri şi pătrundeau pînă-n adîncul pivniţelor. Pe sub temeliile caselor se săpau, în pămîntul îngheţat, şanţuri pentru încărcăturile de dinamită, şi adăposturile subpămîntene dintre ruini, împreună cu oamenii din ele, zburau în aer ca nişte erupţii de cratere. Mine grele treceau vîjîind pe deasupra ruinelor şi se înfigeau adînc în grămezile de piatră, dărîmînd sau astupînd adaposturile pe care le transformau în morminte comune pentru cei dinăuntru. Avioane de luptă zburau huruind pe deasupra acestor tărîmuri ale morţii şi bombele aruncate de ele răscoleau încă o dată pustiul de piatră de atîtea ori frămîntat. Mitralierele şi pistoalele automate răpăiau fără contenire, gre-

nadele de mînă şi minele din aruncătoare pocneau şi în fiecare minut înţepeneau pe veci altă serie de trupuri omeneşti, zbătîndu-se sub greutatea grămezilor de pietre sau sfîşiate de oţelul arzător. Cei care mai supravieţuiau se tîrau prin apa murdară a canalurilor oraşului, fără putinţă de scăpare.

La Berlin începuseră să se ţină cuvîntări funebre pe care undele eterice le aduceau şi în gangurile de soboli din această lume a ruinelor, astfel încît erau auzite de cei care, încă în viaţă, erau hărăziţi şi ei morţii... „Pînă la ultimul om, pînă la ultimul cartuş"... „General lîngă soldat..." „Credinţa Nibelungilor la curtea lui Atila..."

Cea de-a zecea aniversare a acelui Reich hitlerist, care trebuia să dureze un mileniu, prezentă o notă cu totul deosebită.

Otzhausen nu voia să vadă şi să audă nimic. Se tîrîse în colţul cel mai întunecos al adăpostului său subteran, rămăsese nemişcat cu ochii mari deschişi, aşteptînd o minune, o minune salvatoare. Nu se putea ca totul să fie pierdut, nu se putea, desigur că nu se putea, totuşi... Era cu putinţă să nu mai vadă nimic, ascunzîndu-se în întuneric, dar nu se putea să nu audă nimic. Nu se putea să nu audă că bubuiturile tunurilor se apropiau ceas de ceas, că grenadele explodau tot mai ameninţătoare deasupra lui; îl chinuia vorbăria aceea neîntreruptă, ţipetele, blestemele, urletele şi gemetele din gangurile acelei imense

pivniţe de piatră, tropăitul grăbit al ofiţerilor de ordonanţă umblînd încolo şi-ncoace, strigătele lor, întrebările şi răspunsurile. Tremurînd de enervare îşi încorda auzul să prindă fiece cuvînt, fiece şoaptă, nădăjduind mereu, şi mereu aşteptînd minunea salvatoare...

— Ce-i cu Divizia a 44-a ?

— Dracu' ştie !

— Dacă şi-ăştia se lasă pe tînjală, apoi ne-am curăţat !

— Eu am...

. . . .

— Göber, locotenentul de la informaţii, s-a împuşcat şi el !

— N-a făcut bine; mai avea timp pentru asta...

— Ei, în situaţia lui !

— Ce-are a face. Cît timp mareşalul...

. . . .

— Atenţie, atenţie ! Răniţi !

— Cine aduce răniţi aici ?

— Nu e loc nicăieri !

— Nici aici nu este !

— Atenţie ! Răniţi !

. . . .

— ...a făcut de rîs tot regimentul ! Nu o dată, de şase ori ! Din pricina durerilor de gît !

— Boala trebuia să-i fi trecut, a primit doar Crucea de Cavaler!
— Acum pretinde că are dureri de cap!...

. . . .

— Lăsaţi coridorul liber, domnilor! Nu împiedicaţi trecerea!
— Ţine-ţi gura!
— Voi da ordin să fie îndepărtaţi toţi cei care n-au ce căuta aici. Dacă va fi nevoie, chiar cu forţa.

. . . .

— Într-un colet cu provizii lansat cu paraşuta — s-a găsit hîrtie de closet!
— Nu mai înşira verzi şi uscate!
— Pe onoarea mea! Nu ştiu ce să mai spun! Sînt uluit!
— Dar asta-i curată bătaie de joc!

. . . .

— Aţi auzit, domnule maior, cuvîntarea funebră de la Berlin?
— Propagandă, domnule locotenent, propagandă!
— Cu cadavrele noastre? Sînt cam grăbiţi! Doar n-am murit încă!
— Crezi?

Vorbele şi strigătele îl asaltau pe Otzhausen din mii de guri şi el sta aşa, mort de oboseală, nemişcat, cu ochii pierduţi în întuneric şi cu urechea aţintită la orice pas, la orice vorbă...
— Vă asigur, sîntem la o răscruce de vremuri, la o schimbare de lumi, trăim o răsturnare cum omenirea n-a mai apucat încă.
Căpitanul Terlen? Într-adevăr căpitanul Terlen, avocatul de la Mierenbach! Minunea! Minunea!... Otzhausen se minuna întruna şi asculta cu lăcomie...
— Ei, aş! Masă de oameni? Vorbeşti de tăvălugul rusesc? Dar masa trebuie să ştii s-o conduci şi ruşii nu se pricep la asta, la ei toate merg alandala. Principalul e organizarea. Or-ga-ni-za-rea! Înţelegi? Trăim în epoca organizării!
Otzhausen se lumină la faţă. Cît farmec în argumentarea strînsă şi convingătoare a lui Terlen!... Şi colţişorul acela liniştit şi simpatic din bodega lui Windhorst! Va să zică nu fusese distrusă de bombardament! Care măgar spunea c-a fost lovită?... Pereţii îmbrăcaţi în lemn, geamurile pictate şi cele două acvarele: oraşele Biberach şi Bacharach... Toate-s neatinse... Spiritul german... Vila „La veselul Fridolin"... „Sînteţi un om minunat, domnule Otzhausen! Ne-ar trebui cît mai mulţi oameni ca dumneavoastră!..." Dar ăsta ce mai vrea? Cum de-a ajuns fricosul ăsta aici? Parcă murise, nu?... „Bea, dragă Otzhausen! Ultima sticlă din faimosul Steinhäger! De

ce te uiţi aşa de încruntat?... A trebuit să-l condamn la moarte! Gîndeşte-te o clipă şi punte-te în situaţia mea..." „Camarazi, să nu uitaţi niciodată Crăciunul anului 1942... O jumătate de tabletă de ciocolată şi o sută de grame de pîine..." „Da, da, credinţa Nibelungilor la Volga! O să fie straşnic! Vă asigur că ne aflăm la o răscruce de vremuri!... Inimă de oţel! Generale Paulus! Flancurile!... Flancurile!... Căci trăim în epoca organizării! Înţelegi? A or-ga-ni-ză-rii! Deschideţi uşa! Ordin de la general, deschideţi uşa! Plecăm! Plecăm la Berlin! Deschideţi uşa!... Deschideţi!

— Deschideţi!!... Deschideţi! Des-chi-deţi!

Se auzeau bătăi în uşa zăvorîtă a pivniţei. Voci de afară strigau şi ameninţau...

— Da, da, îndată!

Otzhausen porni spre uşă clătinîndu-se şi bîjbîind prin întuneric.

Din lanternele de buzunar ţîşniră mănunchiuri de lumină. Mai mulţi ofiţeri care stăteau pe coridor năvăliră în pivniţă, strigînd şi înjurînd.

II

La adăpostul lui Otzhausen fură încartiruiţi patru ofiţeri, supravieţuitorii unui grup de luptă. Unul din ei, era grav rănit; i se amputase piciorul stîng în noaptea precedentă şi acum se zvîrcolea, cu faţa brobonată de sudoare, scuturat

de friguri şi scotea din cînd în cînd cîte un urlet de durere.

Otzhausen, scos din fire, se mira cum de n-a înnebunit încă. Situaţia lui, şi-aşa destul de grea, se înrăutăţise şi mai mult! Îl amăra îngrămădeala asta într-o gaură de pivniţă, murdăria, duhoarea de nesuferit şi gemetele acelea necontenite ale invalidului al cărui ciot de picior părea că putrezeşte pe trupul viu.

Dar şi mai mult îl chinuia tăcerea încăpăţînată şi înfricoşătoare a celorlalţi trei, înghesuiţi lîngă el pe un loc atît de strîmt. Încercase în cîteva rînduri să intre în vorbă cu ei, dar nu primise nici un răspuns. Poate că îşi pierduseră auzul şi graiul. Nu cumva şi minţile? Poate că trăgeau să moară... Apropiindu-se de unul din ei, începu să-l pipăie şi primi un ghiont zdravăn... Otzhausen simţi că îl cuprind şi pe el frigurile, frigurile groazei, care paralizează tot trupul...

Ce bine se simţise el în acel colţ rece şi gol al pivniţei atîta timp cît locuise singur! Şi-acum trebuie să tacă, să tacă chitic şi să se bucure dacă era lăsat în pace. Astfel îşi ducea viaţa ghemuit în colţul lui întunecat, tăcînd ca şi ceilalţi, un mort viu, ca şi ceilalţi...

Otzhausen avea mereu înaintea ochilor trupul ofiţerului amputat, întins pe pămînt. Începură în cele din urmă să-l scuture frigurile. Gemea şi geamătul lui era numai strigăte înăbuşite. Da, ar fi voit să strige, dar strigătul i se oprea în gît. Îi era teamă de enigmaticii săi musafiri muţi...

Deodată izbucni un pocnet ca de harapnic, urmat de un vuiet grozav. Otzhausen, speriat, își lăsă capul în jos. Crezu că se prăbușeau zidurile de piatră și că venise sfîrșitul...

Dar nu urmă sfîrșitul, ci o tăcere adîncă, înfiorătoare, o tăcere stranie, o tăcere de moarte...

Otzhausen simți un miros tare de praf de pușcă și în acelaș timp observă că gemetele rănitului amuțiseră deodată...

Încremenit pe locul său, privea țintă, cutremurat de-o spaimă nebună, siluetele oamenilor acelora muți, rezemați de peretele din față. Oare nu cumva, în clipa următoare, revolverul va fi îndreptat și asupra lui?

Se dezlănțuise un val de nebunie? Această așteptare tăcută a morții nu se mai putea îndura. Întunericul îl înăbușea. Spaima îl sugruma... Afară! Afară! Trebuia să iasă afară, la lumina zilei. Oriunde, numai să fie afară!

Încercă să se ridice încetișor, cu băgare de seamă, dar sprijinindu-și mîinile de pămînt, simți ceva umed, lipicios. Cutremurat de scîrbă își șterse repede palmele de haină... Ieși din pivniță bălăbănindu-se. Afară în gang, grăbi pasul, poticnindu-se de trupurile celor care stăteau întinși, adormiți, poate chiar morți — în harababura aceea, cine putea ști? Deodată se izbi de un om care îi ieșise înainte. O înjurătură scurtă, înăbușită. Conul de lumină al unei lămpi de buzunar îl izbi în față.

— Alo, dumneata ești, Otzhausen? Încotro?

Era Beierle. Locotenentul Beierle... Otzhausen îi recunoscu vocea, dar nu-l putu vedea, orbit de lumina lămpii. Se simți prins de umeri.

— Hai cu mine!

Otzhausen îl urmă, lipsit cu desăvîrșire de voință. Să-ți adreseze cineva un cuvînt mai prietenesc, să se ocupe de tine — ce plăcut sentiment în iadul acelei pivnițe!

După vreo cîțiva pași Beierle se opri și-i șopti, agitat și tainic, dar, după cum i se păru lui Otzhausen, vesel și plin de încredere:

— Corpul paisprezece de blindate s-a predat, împreună cu generalul și toți ofițerii.

— Asta — asta nu se... nu se poate!

— Sst!... Singurul lucru cuminte pe care îl mai puteau face! Vrei să citești? Trebuie să duc hîrtia șefului... Și cînd te gîndești c-a făcut tot ce i-a fost în putință să-i oprească de la asta!

Otzhausen holbă ochii la foaia de hîrtie luminată de lampa lui Beierle... Corpul al paisprezecelea de blindate? Care se afla... care avea misiunea să apere statul-major al armatei!...

— Ai citit?

— Da, da, bolborosi Otzhausen buimăcit. Nu mai era în stare să descifreze nici un singur cuvînt. Al paisprezecelea corp de blindate! Doamne, dumnezeule, ce-are să se întîmple acum?... Ce-are să se mai întîmple? Ce-o să fie?

Lampa locotenentului se stinse.

Cum de putea fi Beierle atît de nepăsător pînă și în clipele acelea ? Era ca și cum vestea aceea îngrozitoare l-ar fi umplut de bucurie.

— Otzhausen, dragul meu, să nu cumva să ieși afară, acolo cad bombele cu nemiluita. Te pomenești că te nimerește vreuna tocmai acum, în ultimul moment, cum a pățit locotenentul Niese... Da, da, s-a curățat ! A ieșit afară din adăpost în uniformă de paradă, cu toate decorațiile pe piept, ca la propria lui înmormîntare !... Teatru, dragul meu, numai teatru !

Nu cumva Beierle chicotise ? Să-și fi pierdut și el mințile ? Otzhausen rămăsese iar singur, în întuneric.

Din nou îl cuprinse o frică grozavă. Îi ardea capul.

Voia să fugă, departe, departe, să nu se mai oprească...

De sus răbufneau explozii surde. De jur împrejur se auzeau gemetele și înjurăturile acelora pe care-i izbea și peste care călca. Mergea grăbit înainte, fără să-i mai pese de nimic, fără să mai ocolească pe careva... Înainte, înainte, tot înainte !

Ajunse la o răspîntie unde, lîngă un perete, pîlpîia o lumînare de spermanțet, pe trei sferturi arsă. Acolo, în coridorul acela lateral se găsea culcușul lui Beierle.

Otzhausen alergă într-acolo.

Slavă domnului — ușa nu era încuiată. O deschise larg. Un val de lumină electrică îl lovi drept

în față. Văzu un divan, un birou, scaune, covoare pe pereți... Otzhausen se clătina amețit. Un șuvoi de sînge otrăvit îi năvăli în creier. Canalia de Beierle ! Va să zică de aceea nu mai voia să locuiască cu el ? Îl lipsise de acest confort !

În clipa aceea Otzhausen simțea că era în stare să ucidă pe oricine...

Gemînd de furie, se prăbuși în fotoliul de lîngă birou și începu să răscolească cu amîndouă mîinile prin hîrtiile împrăștiate în jur... Privirea îi căzu pe o foaie cu titlul : „Corpul al 14 de blindate". Citi despre negocieri cu ofițerii ruși... Despre contraordinele comandamentului armatei... despre dizolvarea unor unități întregi ale armatei... despre pierderi... revolte... depuneri de arme... Pe o foaie găsi niște rînduri subliniate cu roșu : „Rezistați ! Soldații care fug să fie prinși și aruncați din nou în luptă. Rezistați, rezistați mereu ! Rezistați în orice condiții !..."

Literele începură să-i joace înaintea ochelarilor. Nu mai putea citi. Simțea că i se scursese parcă toată vlaga din trup...

Birou, lumină, covoare — și totuși un labirint, o cameră mortuară din care nu exista nici o ieșire... Lumină electrică și birou. Ca acasă, la Berlin... La Berlin !... Acolo toate își urmau desigur cursul lor obișnuit, chiar și în ceasul acesta... Tramvaiele circulau... Oamenii umblau liniștiți pe străzi, nebănuind nimic... Se duceau la teatru, la cinematograf sau la prieteni, la prieteni buni. Și — desigur, a zecea aniversare a preluării de

către partid a puterii era... o zi de sărbătoare!... „Scoateţi steagurile! Încolonaţi-vă pentru paradă!... Fiţi voioşi, copii!" Cuvîntări... Se cuvine să se ţină o cuvîntare festivă... Heil! Heil! Heil!...

Otzhausen sări ca zvîrlit de un resort şi rămase multă vreme în faţa biroului, fără a fi în în stare să facă o singură mişcare. Unde să se ducă?... Unde-ar fi putut să se ducă?...

O idee salvatoare. Ajuns în culmea desperării, îi veni o idee salvatoare... Da, putea să-i reuşească, trebuia să-i reuşească.

Şi Otzhausen fugi înapoi prin coridoarele întunecate, cu capul în piept, ca unul care voia să evadeze cu orice preţ.

III

Colonelul Maltz ştia de multă vreme că bătălia e pierdută. În dimineaţa aceea ştia însă că peste cîteva ore totul va fi sfîrşit. În tot cursul nopţii avusese loc un schimb de comunicări prin radio cu ruşii. Mareşalul îl încuviinţase, dacă nu cumva pornise chiar din ordinul lui. Ce-i drept, ordonase în acelaşi timp să se telegrafieze la Berlin: „Vom lupta pînă la ultimul cartuş!" Dar numai pînă la ultimul cartuş — şi muniţiile erau pe sfîrşite. Da, colonelul ştia că în dimineaţa aceea, care se înălţa dintre ruine, era dimineaţa ultimei zile de luptă de la Stalingrad, punctul

de încheiere al catastrofei suferite de germani la Volga...

Şi de-acum încolo? Prizonieri la ruşi? Nu era oare hotărît ca mai degrabă să-şi zboare creierii cu ultimul glonţ? Chiar aseară cîţiva tineri ofiţeri de stat-major susţineau cu tot dinadinsul că mareşalul va ordona în ultimul minut, să se arunce în aer clădirea statului-major. „Un mareşal german prizonier la ruşi? Vă puteţi închipui aşa ceva? Imposibil! De neînchipuit!" În faţa unei asemenea naivităţi copilăreşti, colonelul nu putea decît să zîmbească... Mareşalul era un soldat, nu un tîlhar. Se dăduse a înţelege ofiţerilor destul de limpede să nu se sinucidă. Apoi, împotriva ordinului Führer-ului, admisese să se înceapă tratative de capitulare... „Aşadar: captivitatea. Pentru mareşal, pentru generali şi ofiţeri — şi pentru mine", gîndea colonelul Maltz...

Colonelul sta drept ca lumînarea, cu privirea aţintită în depărtare, spre o vilă bătrînească, lîngă Elenriede în Hanovra, la peste o mie de mile de acolo... Poate că Marie se şi îmbrăcase în haine cernite... După cuvîntările acelea funebre de la Berlin!... Chiar astă-noapte, colonelul auzise anunţîndu-se în emisiunea pentru Asia Orientală, că la Stalingrad generalii şi soldaţii, umăr la umăr, s-ar fi aruncat în lupta cea din urmă. Ea, sigur, îl crede mort. Nici o lacrimă, nu! o germană, soţie de ofiţer, nu plînge... Nu plînsese nici atunci cînd Hans-Rudolf nu se mai înapoiase... Hans-Rudolf, singurul lor băiat, de

douăzeci şi doi de ani... Colonelul Maltz, cuprins în clipa aceea de un gingaş sentiment faţă de soţia lui de-atîta vreme părăsită, ar fi vrut s-o aibă lîngă el şi s-o îmbrăţişeze, pe femeia aceea mică, slabă şi veştejită acum, care suportase cu atîta abnegaţie şi aleasă demnitate toate loviturile soartei. Voia s-o îmbrăţişeze şi să-i mulţumească pentru toate, pentru ceasurile frumoase şi pentru cele grele, căci nici ele nu lipsiseră... *„Darling"*, murmură el într-o şoaptă abia auzită. În tinereţe făcuseră împreună o călătorie în Anglia, vizitînd Londra şi cutreierînd Scoţia şi cuvîntul acela rămăsese de ani de zile între ei... *Mary darling!...* Cîte nu-i trecu prin minte în clipa aceea!... Nu era o fericire prea mare să fii născut dintr-o familie de militari ca ea, Marie von Tonnern... Maiorul von Tonnern căzuse în anul 1870 în faţa cetăţii Metz, colonelul von Tonnern, tatăl ei, căzuse în 1915 la Ypres. De curînd, fiul lor, Hans-Rudolf, se prăbuşise cu avionul deasupra Mării Nordului... Şi-acum şi el?... Nu, eu nu, *darling!...* Poate... poate o să mă reîntorc acasă, deşi celor de la Berlin le-ar conveni să mă ştie îngropat aici...

Locotenentul Beierle intră în odaie, zăpăcit şi tulburat — tulburat de voie bună, i se păru colonelului — şi anunţă că urmau să sosească parlamentarii ruşi. Domnul colonel fu rugat să ia parte la tratative.

— Bine! şi dădu din cap.

Ei, atunci să mergem, se îndemnă în gînd colonelul. Cei pe care Berlinul i-a declarat morţi duc tratative... Cum suna ordinul Führer-ului? „Asupra parlamentarilor se va trage fără nici un scrupul!" Ordinul era limpede, al dracului de limpede... Şi fraza: „Cuvîntul *Capitulare* e şters din dicţionarul nostru", nu era mai puţin limpede... Domnilor care staţi la Berlin, cuvîntul acesta e şters din dicţionarele dumneavoastră, dintr-al nostru însă nu. Şi zîmbind, colonelul adăugase, urmîndu-şi dialogul gîndurilor: adică, noi nu sîntem de părere ca limba germană să fie mereu sărăcită.

Străbătu încet coridoarele lungi şi întunecate ale vastului subsol cu care se obişnuise. Voia să vadă lumina zilei. Să respire aerul dimineţii.

Santinela prezentă arma. Colonelul făcu cîţiva paşi afară, în piaţă. Dacă noaptea aşternuse un val cenuşiu de ceaţă peste întreaga pustiire din jur, lumina acestor ultime zile de ianuarie îl împrăştie şi-l alungă şi oraşul, oraşul nebiruit, îşi arăta miile lui de răni. De undeva, dinspre miazănoapte, se auzea vuiet de luptă. Colonelul îşi înălţă capul şi ascultă. Ţăcăniturile mitralierelor germane se auzeau ca nişte ţipete speriate, iar pocnetele ascuţite ale tunurilor antitanc semănau — i se păru colonelului — cu strigătele de ajutor ale muribunzilor...

În faţa clădirii stătea, răspîndită în trăgători, o companie de soldaţi germani, cu armele gata de tragere: întunecaţi, îndîrjiţi — muţi. La două-

zeci de paşi de ei se aflau soldaţii Armatei Roşii, cu pistoalele automate în mînă : nemişcaţi, hotărîţi — muţi. Unul după altul, într-un lung şir negru, se apropiau tancurile sovietice ; se opriră în semicerc, cu tunurile îndreptate asupra clădirii, ca un avertisment, ca o ameninţare mută...

„La drept vorbind, ce rost mai au tratativele?" se gîndea colonelul. „Ruşii sînt mai *gentleman-like* decît s-ar fi crezut..."

Şi Maltz simţi dintr-o dată că-l cuprinde o oboseală copleşitoare, şi o slăbiciune de care pînă atunci nu-şi dăduse seama, îi îngreuie mădularele. Acum, cînd totul se sfîrşise, ar fi vrut să se culce şi să doarmă — să doarmă... Se reculese, înapoindu-se din nou în lumea întunecoasă, subpămînteană...

Locotenentul Beierle îi ieşi grăbit în întîmpinare.

— Tratativele au şi început, domnule colonel ! îi şopti el, zelos şi îndatoritor ca un ober-chelner. Aici, domnule colonel ! Poftiţi, domnule colonel ! se grăbi el, deschizînd uşa încăperilor ocupate de mareşal.

Maltz se opri cîteva clipe nemişcat în prag, privind tabloul care i se înfăţişa înaintea ochilor. Generalii germani prezenţi — îi cunoştea pe toţi — îşi puseseră uniformele de paradă cu toate ordinele şi decoraţiile. Nu era aproape nici unul fără Crucea de Cavaler, zvastica de aur, Cruci de Fier, catarame şi paftale. Domnii se împopoţonaseră ca pentru o mare serbare... Colonelul zîmbi amar... El nu se ocupase astăzi de înfăţişarea lui exterioară mai mult ca de obicei. Se vede că nu aprecia acest eveniment istoric în deplina lui semnificaţie. Ofiţerii ruşi, care se grupaseră în faţa generalilor germani, ofiţeri de front, comandanţi ai trupelor din acel sector, nu găsiseră de cuviinţă să se gătească. Îmbrăcaţi în blănurile lor de miel, roase, purtînd căciulă brumărie pe cap, nici vorbă să se poată lua la întrecere, în privinţa eleganţei militare, cu ofiţerii învinşi.

Colonelul Maltz se alătură de grupul ofiţerilor de stat-major, din spatele generalilor, despărţiţi de ofiţerii ruşi numai printr-o masă rotundă — masa tratativelor.

Generalul de brigadă Roske, foarte palid şi cu cearcăne vinete în jurul ochilor, ducea tratativele din partea germanilor. „Omul cel mai potrivit" îşi zise colonelul, căci încă de mult îl caracterizase în gînd pe general „un funcţionar comercial deghizat în militar". Faţa lui netedă şi blazată, cu urechile depărtate una de alta, ar fi fost mult mai la locul ei în dosul unor tejghele. Generalul de brigadă vorbea răspicat, rar, aşteptînd din cînd în cînd ca interpretul să tălmăcească fiecare propoziţie în ruseşte. Lîngă el, ca asistent, stătea colonelul Timm, înalt cît o prăjină, c-o faţă roşcovană, fălcoasă şi plină de cicatrice, faţă de adevărat băutor de bere ; cu ochii lui bulbucaţi de om atins de boala lui Basedow, privea uimit şi curios la ofiţerii ruşi care,

în uniformele lor, ofereau un pitoresc tablou de război.

Colonelul se uita la Schmidt, şeful statului-major, care, cu o mînă sprijinită pe masă şi cu cealaltă înfiptă în şold era asemeni unui grande spaniol, bănuitor, mereu la pîndă, gata să se repeadă, dar în acelaşi timp zîmbind ruşilor plin de amabilitate.

Maltz se miră de chestiunile pe care le puneau în discuţie. Numai lucruri fără însemnătate... Se sileau să înfăţişeze forţa lor combativă ca fiind mai mare decît era în realitate. Ca şi cum asta ar fi putut face vreo impresie asupra ruşilor.

Locotenentul Beierle se strecură repede pe lîngă ofiţeri, dispărînd după o perdea grea care despărţea încăperea de alături...

„Hm! gîndi colonelul, acolo se află probabil generalul comandant al armatei. De ce n-o fi luînd parte la tratative?..." Cînd locotenentul se întoarse, îi făcu semn să se apropie.

— E acolo? întrebă.

„Da" făcu semn cu ochiul Beierle.

În încăpere intră un general sovietic. Ofiţerii ruşi îl salutară făcîndu-i loc în faţa mesei. Ofiţerii germani îl salutară şi ei, luînd poziţie de drepţi. Cu o mişcare uşoară, rusul îşi duse mîna la căciulă, apoi c-o faţă rece şi împietrită privi rînd pe rînd pe germanii care dădeau din cap cu prietenie şi zîmbeau, părînd mai degrabă mulţumiţi decît amărîţi.

Colonelul Maltz îşi îndreptă toată atenţia asupra generalului rus, studiindu-i fiecare trăsătură a feţei şi fiecare mişcare... Natural şi de o simplitate uimitoare... Faţa roşie, lată şi osoasă, cu porii mari; ochi limpezi, căprui deschis... Colonelului i se părea că mai văzuse adesea chipul acela... în vechiul ţinut al Brandenburgului, în Pomerania, printre ţăranii şi muncitorii cu ziua, în Lichterfelde şi în alte părţi, printre lucrătorii metalurgişti şi printre zidari... Fără să vrea se uită la ofiţerii de lîngă el, militari de carieră, ofiţeri de stat-major, descinzînd în cea mai mare parte din familii de ofiţeri, feţe netede şi inteligente, matematicieni reci şi, desigur, oameni capabili, aparţinînd intelectualităţii militare germane — şi la generalul acela din faţa lui, unul din învingătorii de la Stalingrad... Ce deosebire!

Sprijinindu-se cu amîndouă palmele de masă, generalul rus ceru, în cuvinte energice şi hotărîte, grăbirea tratativelor, declarînd că nu era dispus să aştepte.

Colonelul Maltz zîmbi uimit, simţind chiar un fel de satisfacţie. Cîtă încredere în sine! Ce atitudine hotărîtă! Toţi generalii adunaţi aici, toate uniformele pompoase, toate ordinele şi cataramele strălucitoare nu păreau să facă absolut nici o impresie asupra ruşilor... Şi de ce să facă, se gîndea colonelul. Ştie în ce situaţie ne aflăm şi cunoaşte de asemenea ce forţă are în spatele lui. În situaţia asta îşi putea permite

să strige la cîteva duzini de generali împodobiţi cu Crucea de Cavaler: „Grăbiţi-vă, domnilor! Luaţi-o puţin mai repede! Isprăviţi o dată!“

Locotenentul Beierle, trecînd pe lîngă colonel, îi făcu semn să fie atent. Privind în urma lui, Maltz îl văzu dînd într-o parte perdeaua de la intrarea încăperii de alături. Poate, ca să intre şi să iasă mai uşor; poate însă şi pentru că mareşalul voia să asculte cum mergeau tratativele. Sau poate, gîndi Maltz, era vorba chiar despre el?... Într-adevăr, Beierle îi făcu semn, arătînd cu capul înspre uşă.

Discret, colonelul se îndreptă într-acolo.

— Domnule colonel, priviţi! îi şopti Beierle.

Maltz nu văzu nimic la început, din pricina întunericului. Auzi însă lămurit zbîrnîitul uşor al unui aparat de radio şi zvon de cuvinte germane, înăbuşite... Apoi recunoscu statura unui om care şedea pe un scaun înaintea aparatului de radio, cu capul sprijinit în mîini. Era mareşalul. La lumina slabă pe care o răspîndea becul scalei aparatului de radio, i se desluşea profilul. Atitudinea şi chipul lui exprimau tristeţe adîncă, deznădăjduită... Colonelul Maltz simţi în acea clipă toată tragedia acestui om... Un Sedan german pe Volga... Un mareşal german căzut în captivitate, o noutate în istoria germană, ceva nemaipomenit pînă atunci... Oare n-o să-şi pună capăt zilelor pînă la urmă? se gîndi colonelul. Că cei de la Berlin doreau asta, era sigur...

Colonelul ieşi din încăpere, înapoindu-se între ofiţeri.

Comandantul de armată, de acolo din întuneric, n-avea de ce să-şi ascundă desperarea, pe cînd ceilalţi generali, din lumină, credeau că trebuie să se arate nepăsători, credincioşi vechii devize militare prusace: înşelarea inamicului...

Generalul rus rosti cîteva cuvinte cu caracter ultimativ şi-atunci şeful statului-major german, om iscusit la vorbă şi politicos, trecut prin şcoala diplomaţiei, îl asigură că aproape toate chestiunile acordului erau aproape stabilite... Aproape toate... I se îngădui să prezinte pe scurt, punctele încă nelimpezite? şi începu:

Întîi: dacă domnul mareşal îşi poate păstra ordonanţele şi oamenii din serviciul său personal?

Al doilea: dacă domnul mareşal poate să-şi ia cu el restul de provizii care i-au mai rămas?

Al treilea: dacă n-ar fi recomandabil ca atunci cînd domnul mareşal va pleca din Stalingrad să fie precedat de un camion cu soldaţi din Armata Roşie, deoarece s-ar putea foarte uşor ca soldaţii ruşi în necunoştinţă de cauză să tragă asupra domnului mareşal?

Colonelul Maltz stătea şi asculta. Asculta cuvinte, cuvinte ciudate, dar înţelesul lor nu-l putea prinde imediat... Deci asta era... întîi... al doilea... al treilea... Şi deodată i se păru că se învîrteşte lumea cu el. Strînse aşa de tare din fălci încît dinţii începură să-l doară. Inima-i bătea,

gata să-l înăbuşe... Doamne sfinte! Asta era... Nu se putea ca acele condiţii să fi fost propuse din ordinul comandantului armatei... Nu, în nici un caz nu se putea să fi ordonat el asta...

— Scuzaţi! zise Maltz jenat. Fără să-şi dea seama, se rezemase de ofiţerul de alături. Şi generalul rus? Ce-o să răspundă rusul la ticăloşia asta?

Generalul rus tăcu un răstimp; pe chipul lui nu se întrezări nici o expresie; întrebă apoi, unde anume se află domnul mareşal?

Înclinîndu-se şi zîmbind foarte politicos, şeful marelui stat-major răspunse:

— Domnul mareşal nu doreşte să ia parte la tratative, ci ţine să fie considerat drept persoană particulară!

Colonelul Maltz părăsi încăperea, ţeapăn şi cu paşi sacadaţi...

Trecu prin coridoarele lungi spre curtea interioară. Voia să iasă afară la lumină. Avea nevoie de aer. Vedea înaintea ochilor scena de adineauri... Nu, nu trebuie să cadă în sentimentalism şi nici să ţină socoteală de sîngele vărsat. Războiul e o afacere aspră, sîngeroasă... Şi bătălia era pierdută, da, şi armata distrusă, fără îndoială!... Atît îi mai rămînea de făcut: să suporte cu bărbăţie sfîrşitul tragic. Cu bărbăţie, pînă la urmă... Tocmai acum să fie pildă şi simbol... Ah, în privinţa tiranului cuprins de turbare din Berlin, colonelul Maltz era lămurit de mult. Din

ceasul acesta însă — îşi dădea bine seama — se lămurise şi asupra multor altor lucruri...

De jur împrejurul curţii interioare, pe lîngă ziduri, zăceau răniţii care se tîrîseră din liniile de luptă, ca să fie îngrijiţi şi să-şi găsească ocrotire. Îi goniseră din coridoarele subsolului ca să impresioneze pe ofiţerii ruşi cu ordinea germană...

Stăteau în zăpadă, pe lîngă zidurile scrijelite de explozii, grămădiţi cu sutele, înfăşuraţi în zdrenţe, cu ochii înfundaţi în cap, păstrînd în priviri semnele apropierii neînduratoare a morţii iar în oase cangrena pe care le-o provocase gerul... Colonelului îi sunau în urechi cuvinte din emisiunile posturilor germane de radio... Abnegaţie... Eroism... Mîndrie gotică... Credinţa Nibelungilor... Da, da, credinţa Nibelungilor la curtea lui Atila.

In coridorul cel mare, subteran, colonelul asistă la o scenă impresionantă. Două luminări înfipte în două sticle aşezate pe o masă aruncau o lumină tremurătoare şi stranie pe zidurile de piatră. Din fundul întunecos al încăperii apăreau, unul în spatele celuilalt, ofiţerii de stat-major care-şi depuneau tăcuţi revolverele în grămada de arme dintre cele două lumînări. Mereu apărea cîte unul, pentru cîteva secunde, în cercul de lumină al lumînărilor; trăsăturile feţei i se desluşeau pentru o clipă şi — apoi se cufundau iarăşi în întuneric.

Colonelul, care se oprise ceva mai la o parte, auzi cuvintele:

— Aţi depus toţi armele, domnilor ?
— Da, da !
— Locotenent Beierle, raportează, te rog, că depunerea armelor de către ofiţeri a fost executată.
Beierle, în graba lui, ajunse în braţele colonelului
— O, iertaţi-mă, domnule colonel !
— S-a semnat ?
— Da, domnule colonel, capitularea s-a semnat. Garda statului-major este dezarmată, în curte, chiar în clipa aceasta. Ce credeţi, domnule colonel... ce se va întîmpla acum cu noi ?... Se zice că ofiţerii de stat-major se vor bucura, în lagăre, de un tratament ceva mai bun.
La aceste cuvinte colonelul îşi aduse aminte de Otzhausen, „singurul corespondent de război din zona încercuită" şi întrebă :
— Unde o fi corespondentul nostru ?
— A dispărut de aseară fără urmă, domnule colonel. A fost văzut îndreptîndu-se către ieşire şi de-atunci, cum v-am mai spus, a dispărut fără urmă... Nu înţeleg cum de-a putut să dispară aşa...
Colonelul Maltz izbucni deodată într-un hohot de rîs.
— Ha, ha, ha !... Atîta mai lipsea, ca tocmai unul ca el, care a fugit din pricina fricii şi a laşităţi, să-şi găsească o moarte de erou !... ha, ha, ha ! Atîta mai lipsea !...

ECOU FINAL

Ce se întîmplase oare cu Hanns Ulrich Otzhausen ? Unde se afla ? Care fusese „idea lui salvatoare" ?
Pentru a povesti pînă la capăt păţaniile corespondentului de război Hanns Ulrich Otzhausen în zona încercuită de la Stalingrad, autorul se vede nevoit să apară el însuşi în faţa cititorului, căci întîmplarea l-a dus tocmai în calea acestuia.
Ziua capitulării germane, întîia zi în care domni pacea între ruinele Stalingradului, fusese scurtă, căci seara, cu întunericul ei, se lăsă foarte curînd. Pretutindeni, în zăpadă, pe lîngă rămăşiţele zidurilor, soldaţii Armatei Roşii stăteau în jurul unor focuri mici, discutau, fumau ţigările lor de mahorcă, sau dormeau lungiţi pe aşternutul alb al zăpezii. Iar alţii, ici şi colo, se ocupau cu strîngerea prăzilor rămase de la duşmani. Soldaţii sovietici, cu ţigările groase de foi ale generalilor germani în gură, supravegheau remorcarea automobilelor inamice, dînd comenzile cu glas tare şi vesel. Tancuri ruseşti treceau din cînd în cînd, duduind, pe străzile cu asfaltul sfărîmat de proiectile. Treceau şi automobile sanitare şi sănii cu cai. Pe podul de gheaţă al Volgăi se înapoiau primele grupuri de fugari : femei, copii şi moşnegi, trăgînd după ei săniuţe şi felurite alte vehicule primitive, înjghebate de ei

singuri, încărcate cu lucrurile pe care reuşiseră să le salveze. Deşi eram frînţi de oboseală după atîtea nopţi nedormite, întîmplările extraordinare ale zilei aceleia ne alungaseră somnul şi mie şi locotenent-colonelului Unov (camaradul meu rus, cu care am făcut campania de la Stalingrad). Simţeam nevoia să ieşim şi să hoinărim puţin printre dărîmăturile negre ale zidurilor şi printre scheletele caselor, lumea aceea de ruine care, pe albul zăpezii apărea şi mai întunecată, şi mai stranie...

Într-o stradă lăturalnică, îngustă, am dat peste doi oameni care păreau foarte ocupaţi, făcîndu-şi de lucru printre grămezile de pietre, pe după camioanele şi tunurile sfărîmate. Apropiindu-ne de ei, i-am auzit vorbind nemţeşte.

— Vino-ncoace Berner ! Uite unul întins aici !

Un bărbat spătos, în uniformă germană, se căţără într-un camion acoperit. Celălalt, un flăcău zvelt şi după cît se părea încă foarte tînăr, se duse repede să se uite în interiorul camionului. Soldaţi germani ?... Singuri, fără nici o pază ?...

Locotenent-colonelul Unov se apropie grăbit de ei, iar eu îl urmai.

— Ce faceţi aici ?

Cel mai tînăr nu spuse nimic, dar cel din camion răspunse scoţînd capul afară :

— Căutăm camarazi răniţi, atîta tot, domnule locotenent-colonel... Căci altfel înseamnă să-i laşi să moară şi... şi-i datoria noastră să-i ajutăm !

Şi eu şi locotenent-colonelul examinaram cu atenţie pe cel care vorbea ca şi pe tînărul care ne privea în tăcere. Dacă spunea cumva adevărul, atunci era ceva surprinzător, căci cu puţin înainte constatasem că, după dezastrul suferit, nu mai rămăsese nici urmă de camaraderie printre germani. Se furau unii pe alţii, smulgeau hainele şi bocancii de pe trupurile celor grav răniţi, se încăierau, ba chiar se şi omorau pentru cîte-o zdreanţă cu care să-şi învelească picioarele rebejite de frig.

— Ei, atunci daţi-i înainte ! porunci locotenent-colonelul. Dar nu ne-am depărtat de lîngă ei.

Cei doi soldaţi scoaseră din camion un trup îngheţat, un subofiţer german cu faţa galbenă ca ceara, cu părul năclăit de sînge.

Spătosul strigă din camion :

— Priviţi, vă rog, domnule locotenent-colonel : zăpăciţii ăştia se ascund în colţurile cele mai întunecoase. Vor numaidecît să moară ! Tremură toţi de-o spaimă prostească... Ia seama, Brener, ţine-l bine !

Il ridicară pe soldatul îngheţat tun ca pe-o scîndură şi-l dădură jos din camion.

— Unde vreţi să-l duceţi ? l-am întrebat eu pe cel mai în vîrstă.

Acesta mă privi mirat, auzindu-mă vorbind nemţeşte fără accent străin.

— Il ducem la lazaret, domnule... Văzînd că n-am nici un grad nu ştia ce titlu să-mi dea.

Colo, la colţul străzii, în subsolul teatrului... Am dus nouă pînă-acuma... Cîţi vor mai fi zăcînd neştiuţi, pe-aici...

— Mai trăieşte oare?

— Trăieşte! Dar mult n-ar mai fi dus-o. Sînt sigur că zace aici în camion de cîteva nopţi... Ah, idioţi mai sînt!...

În faţa intrării de la subsolul fostului Teatru Municipal, din care nu mai rămăseseră decît patru coloane groase, galbene, înnegrite de fum, şi resturi din zidurile de piatră cubică, se înălţa un mic steag al Crucii Roşii. Coborîră cu multă grijă rănitul pe-o scară de piatră foarte abruptă şi cu multe trepte stricate. Eu şi locotenent-colonelul îi urmarăm. Pătrunserăm într-o pivniţă foarte spaţioasă, dar scundă. Pe pămîntul acoperit cu paie zăceau, înghesuiţi unul în altul, vreo sută de oameni cu feţele îngrozitor de slăbite, livide şi pămîntii. Zăceau în bălţi de urină şi sînge, iar încăperea răsuna toată de gemetele şi horcăielile muribunzilor. Ne trăsni o duhoare groaznică de excremente şi de putreziciune.

Nu mai puteam suporta. Fără să mai stau o clipă, făcui stînga-mprejur şi clătinîndu-mă urcai iarăşi sus, în aerul rece şi curat al iernii...

Ce grozăvie! O adevărată anticameră a morţii, a descompunerii! Dacă ar fi fost după mine aş fi plecat numaidecît şi cît mai departe de locul acela nenorocit. Dar trebuia să-l aştept pe locotenent-colonel, şi mă rezemai de un rest de perete.

Nu trebui să aştept prea mult. Prietenul meu veni curînd împreună cu doi sanitari ruşi care mînau din urmă un om grăsuţ, cu ochelari, îmbrăcat în uniformă de ofiţer german.

— Imaginează-ţi, îmi şopti locotenent-colonelul, un ofiţer german deplin sănătos, ascuns printre răniţi. Voia să-şi salveze în felul acesta pielea. A crezut că o să-i facem de petrecanie. Straşnici ofiţeri mai are Hitler! Bravo, halal să le fie! Dar cu ăsta trebuie să stăm puţin de vorbă.

Sanitarii ruşi îi tot spuneau ceva, stropşindu-se furioşi la neamţ. El stătea însă în faţa lor cu o mutră prăpădită şi jalnică, tremurînd tot de frică, de-i clănţăneau măselele din gură, bîlbîindu-se.

— Nie poniemaiu... poniemaiu ruski, tovarişi... ruski, tovarişi!

— Cum te cheamă şi cine eşti dumneata?

Ofiţerul îşi întoarse brusc capul.

— A, dumneavoastră vorbiţi nemţeşte?

— Te-am întrebat cum te cheamă!

— Numele meu e Otzhausen. Hans Ulrich Otzhausen, domnule... domnule comandant!

— Ce grad ai şi din ce unitate faci parte?

— Eu... eu sînt... domnule... sînt Sonderführer. Nu fac parte din trupele de combatanţi... sînt... corespondent... corespondent de război... ziarist.

— Nu, zău? Eşti corespondent de război? Minunat! Ce înseamnă „Sonderführer Z."?

— Gradul meu, domnule... este gradul unui sublocotenent, gradul unui comandant de pluton Z...

— Numai sublocotenent ? Credeam că ești cel puțin general. Sonderführer, comandant deosebit, special...

— O, nu domnule ! și mătăhălosul zîmbi cu nevinovăție, repetînd foarte modest : nu-s decît sublocotenent !

— Ai făcut parte din vreo companie de propagandă ?

— Da, domnule, am făcut. Însă... compania de propagandă din care făceam parte n-a fost prinsă în zona încercuită și astfel eu am avut... misiuni mai mult sau mai puțin independente...

— In ce constau misiunile acestea ?

— Trebuia să scriu, domnule, să scriu numai reportaje de război.

— Dumneata ești ziarist de profesie ?

— Da, domnule.

— Pentru care ziar scriai ?

— Pentru nici unul anume... În ultimul timp, pentru nici unul. Dar mai demult, în vremurile pe care îmi îngădui să le numesc bune, scriam la *Frankfurter Zeitung*.

— La un ziar democrat ?

— Da, ca să fiu cît se poate de sincer, la un ziar democrat. Și eu am fost democrat. Adică, la drept vorbind sînt și acum democrat. Numai că împrejurările, situația din Germania, cred că mă

înțelegeți... Dar în fond sînt și astăzi tot democrat...

— Ai trecut însă de partea lui Hitler nu-i așa?

— Da, domnule ! Împrejurările... vă rog, ce putea să facă un biet om ca mine ? Rămăsesem de unul singur, știți, singur-singurel... Dar am avut întotdeauna idei democratice, numai democratice... Și evreii... cu care am fost coleg pe vremuri... au fost prietenii mei cei mai buni. Vă spun adevărul adevărat, domnule ! Dacă va fi nevoie vor depune mărturie în favoarea mea... I-am ajutat întotdeauna, bineînțeles, cînd am putut. Dacă v-aș povesti cum...

— Da, da, va trebui să-mi povestești și multe alte lucruri...

— Cu plăcere, domnule, cu multă plăcere !

În clipa aceea cei doi soldați germani se înapoiară din lazaretul de la subsol. Cel mai în vîrstă se îndreptă spre locotenent-colonel.

— Dacă rănitul își revine din îngheț, este salvat, domnule locotenent-colonel, spuse el luînd energic poziție de „drepți". Rana de la cap nu-i decît o simplă zgîrietură. Apoi, dînd din umeri, ca pentru a se scuza : Ne ducem iar să căutăm răniți, domnule locotenent-colonel ! încheie el.

— Sînteți sanitari ?

— Noi ? Nu ! Eu sînt fruntaș din Divizia 24 infanterie, cea care s-a predat încă de alaltăieri.

Soldatul avea o față turtită, cu nasul cîrn. La prima vedere, înfățișarea lui nu prea inspira încredere. Dar firea lui deschisă te cîștiga imediat.

— Ce meserie ai dumneata ca civil ? l-am întrebat.

— Sînt dulgher de corăbii.

— Dulgher de corăbii ? I-auzi, domnule ! Și de unde ești ?

— Din Vegesack, știți, o localitate lîngă Brema, colea sus, lîngă Marea Nordului.

Auzind explicația asta, nu mi-am putut stăpîni un zîmbet. Căci, privită de unde ne aflam în momentul acela, localitatea se găsea într-adevăr „colea sus, lîngă Marea Nordului".

— Și dumneata ? L-am întrebat apoi pe camaradul lui, un tînăr slab cu buze cărnoase și ochi de copil.

— Sînt sublocotenentul Berner ! raportă el luînd imediat poziția, Rolf Berner, tot din Divizia 24 infanterie. Născut în Halbertstadt.

— Sublocotenent ?... Așa, așa... Deci tot sublocotenent ! Și ce profesie ai ?

— Nu am încă nici o profesie. Sînt student.

Băgasem de seamă că și tovarășului meu îi plăceau foarte mult cei doi oameni, care, atît de inegali atît în privința înfățișării cît și a gradului, păreau totuși foarte buni camarazi. Chiar și prizonierul din spatele nostru, Sonderführerul, privea pe furiș și cu uimire la cei doi compatrioți ai săi.

— Cine v-a spus să culegeți rănitii și să-i duceți în lazaret ?

— Cine să ne spună ? Păi, nimeni ! Trebuia să ne spună cineva !? Și omul de la țărmul mării scuipă în zăpadă. Acum, cînd planurile domnilor ălor mari au dat greș, aproape toți se gîndesc numai la pielea lor !

— Noi sîntem încă zdraveni, interveni sublocotenentul. Și... cine e în stare să ajute, trebuie să ajute, nu-i așa ?

Urmă un răstimp de tăcere.

Prin minte-mi trecu gîndul : acum, cînd se îngînă ziua cu noaptea, e destul de primejdios pentru niște soldați germani să umble așa singuri, neîntovărășiți de nimeni. Dacă s-ar întîlni cu vreun grup de soldați din Armata Roșie, s-ar putea ivi neînțelegeri. Locotenent-colonelul se uită la mine, și, desigur, îmi ghici gîndul, căci se aplecă șoptindu-mi :

— Tu du-te cu corespondentul la statul-major. Căci cu ei rămîn eu.

— Hai cu mine, am spus corespondentului. Sînt sigur că ai multe de povestit, nu-i așa ? Iar eu — am și eu de pus multe, foarte multe întrebări !

Moscova, august 1943

Povestirea de față a fost publicată în 1943 la Moscova sub titlul „Der Sonderführer" (Reporter special), cîteva luni după victoria Armatei Sovietice la Stalingrad. Această primă versiune a apărut și în traducere romînească, purtînd același titlu, la Editura de Stat (Biblioteca de buzunar).

T. 1.943

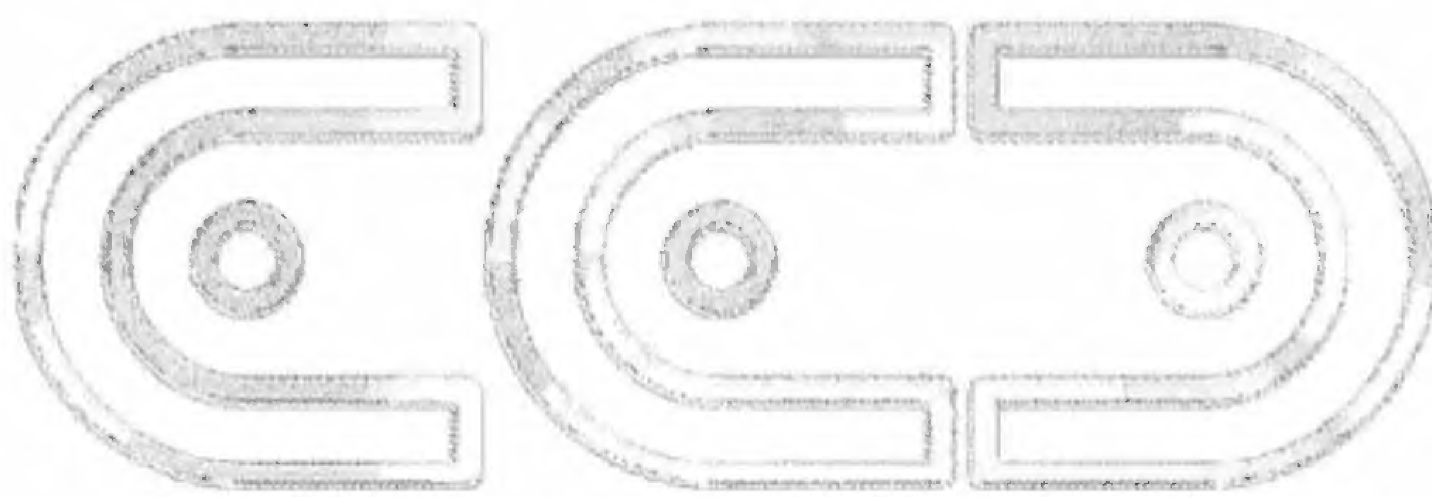
Responsabil de carte: C. Frunzetti
Tehnoredactor: I. Gheorghiu
Corector: M. Ştefănescu

Dat la cules 28.07.56. Bun de tipar 11.10.56. Tiraj 12.100 ex. Hîrtie cărţi şcolare de 65 gr./m.p. Format 700×1000/32. Coli ed. 6,56. Coli de tipar 5,75. Ediţia I. Comanda 2283. A. nr. 02954. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A=R.

Tiparul executat sub com. nr. 971 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti — R.P.R.

Clubul cărţii digitale 2023

Scanare și prelucrare digitală

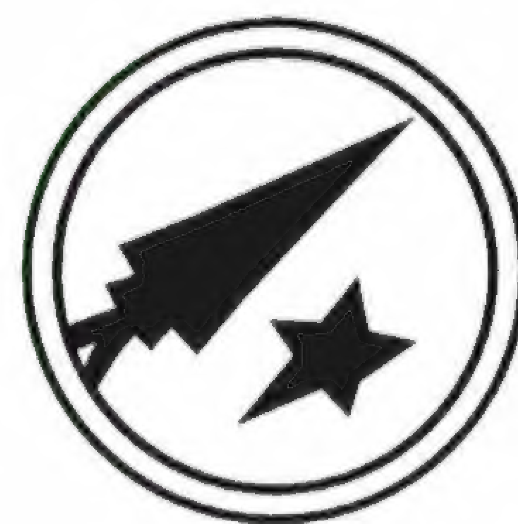

de

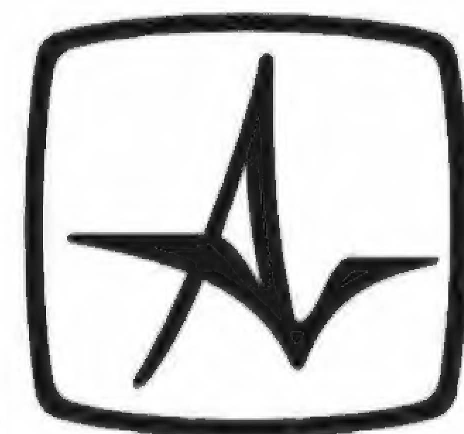
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

